

**ODTÜ YOL EYLEMLERİNİN
TÜRKİYE BASININDA SUNUMU**

Yüksek Lisans Tezi

**Onur Metin
Eskişehir, 2019**

**ODTÜ YOL EYLEMLERİNİN
TÜRKİYE BASININDA SUNUMU**

Onur METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Devrim Deniz EROL

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Onur METİN'in "ODTÜ Yol Eylemlerinin Türkiye Basımında Sunumu" başlıklı tezi 19 Ağustos 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Basın ve Yayın Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Dr.Öğr.Üyesi Devrim Deniz EROL

Üye : Doç.Dr.Özgül BİRSEN

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Tolga ÇELİK

Prof.Dr.Bülent GÜNŞOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET
ODTÜ YOL EYLEMLERİNİN TÜRKİYE BASININDA
SUNUMU

Onur METİN

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Devrim Deniz EROL

Ankara Büyükşehir Belediyesi planlamasına göre ODTÜ'nün sınırından geçirilmesi planlanan Anadolu Bulvarı- Konya Yolu arasındaki bağlantı yolu inşaatının gündeme getirilmesi, 2013 yılının gündemi etkileyen olaylarından biri olarak görülebilir. Kampüslerinden bir otoyolun geçmesine karşı olan ODTÜ öğrencileri tarafından başlatılan “ODTÜ Ormanı Direnişi”, kısa bir süre içinde birçok şehre yayılmış, yol inşaatının durması için çeşitli destek eylemleri yapılmıştır.

Ağustos 2013 ile Şubat 2014 arasında devam eden toplumsal mücadele, Türkiye medyasına yansımış; çeşitli kitle iletişim araçları olumlu ya da olumsuz temsillerle bu direnişi ve yol inşaatı ile ilgili gelişmeleri haberleştirmiştir.

Bu çalışmada “ODTÜ Yol Direnişi” sürecinde Türkiye basınında yer alan haberler içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma seçilen beş gazetenin Ağustos 2013-Mart 2014 arasındaki haberleriyle sınırlıdır.

Araştırma sonucunda, incelenen gazetelerin ağaçların kesilmesine ve ODTÜ Yolu inşaatına farklı açılardan baktıkları, gazetelerin ideolojik konumlanışlarının konu hakkında yapılan haber sayısına, haberin içeriğine, aktarılacak öğelerin seçimine etki ettiği görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: ODTÜ, Yol inşaatı, Yol eylemleri, Gezi Parkı, İçerik çözümlemesi

ABSTRACT

PRESENTATION OF METU ROAD PROTESTS IN TURKEY PRESS

Onur METİN

Department of Journalism

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, August 2019

Supervisor: Dr. Faculty Member Devrim Deniz EROL

According to the planning of Ankara Metropolitan Municipality, the construction of the connection road between Anadolu Boulevard and Konya Road, which is planned to be crossed by METU, can be considered as one of the events affecting 2013 in the agenda. The METU Forest Resistance initiated by METU students who opposed the passing of a highway from their campuses, spread to many cities in a short period of time and various support actions were taken to stop the road construction.

The social struggle continued between August 2013 and February 2014 has been reflected in the media; various media communicated this resistance and developments related to road construction with positive or negative representations.

This study, "METU Road Resistance" news in the press in Turkey in the process were analyzed by content analysis method. The study is limited to the news of the five selected newspapers between August 2013 and March 2014.

As a result of the research, it was seen that the newspapers examined the cutting of the trees and the construction of METU Road from different angles; and the ideological positions of the newspapers affected the number of news on the subject, the content of the news and the selection of the items to be transferred.

Keywords: METU, road construction, forest resistance, Gezi Park, content analysis

ÖNSÖZ

Çalışma, lisans eğitimimi tamamladığım ve tarihiyle gurur duyduğum Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin kıymetli öğrencilerinin, 2013 yılında gerçekleşen Gezi Parkı Direnişi'nin de yarattığı etkiyle, kampüste ağaç kesimine ve yol yapımına karşı direnişinin gazetelerde ele alınış hikayesidir.

Öncelikle bana kendisiyle çalışma olanağı veren ve bu konuyu seçmem konusunda desteğini esirgemeyen, her başım sıkıştığında yardım isteyebileceğimi bildiğim tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Devrim Deniz Erol'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Kendisi değerli bilgilerini benimle paylaştı, kendisine her danıştığım da bana sabırla kıymetli vaktini ayırdı . Bu çalışmaya faydalı olabilmek için elinden geleni sundu. Güler yüzünü ve samimiyetini esirgemedi. Gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşünüyorum.

Birkaç yıl önce tesadüfen kendisiyle röportaj yaptığım, sonra Basın ve Yayın Bölümü'nde yeniden tanıştığım, yardımlarını benden esirgemeyen, evini ve muhabbetini paylaşan arkadaşım Osman Burak Tosun'a da teşekkürler.

ODTÜ'de ilk yıllarımda “video ile eylem nedir, nasıl yapılır” diye öğrendiğim, daha sonra adı, formatı değişen videoaktivist çalışma Balık Bilir'i de anmak ve bu sanal karaktere de teşekkür etmek isterim.

Ve tabii ki tüm eğitim hayatım boyunca, benden maddi manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman bana güvenen aileme, annem Gülsen'e, babam Ali'ye ve kardeşim Gamze'ye ise bu teşekkürlerden en büyüğü gelsin. Üzerimde emekleriniz çok fazla.

Elbette bu çalışmada Tomris'i, Maya ve Çomar kardeşleri de anıyor ve bana “hav” dedikleri, beni gülümsettikleri her gün için teşekkür ediyorum.

Onur Metin

18/09/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığımı ve hiçbir şekilde "intihal içermediğimi" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Onur Metin

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem	3
1.2 Amaç	4
1.3 Sınırlılıklar	5
1.4 Yöntem.....	5
1.4.1 İçerik Çözümlemesi.....	6
1.5 Çalışmada İncelenen Gazeteler	9
1.5.1 Birgün Gazetesi.....	10
1.5.2 Cumhuriyet Gazetesi	11
1.5.3 Hürriyet Gazetesi	12
1.5.4 Yeni Akit Gazetesi	13
1.5.5 Yeniçağ Gazetesi	15
1.5.6 Gazetelerin Okunma Oranları	15
2. YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER	17
2.1 Yeni Toplumsal Hareketler: Kavramsal Tartışmalar	17
2.1.1 YTH'ler ve Kimlik Siyaseti	19

2.2	Sivil İtaatsizlik.....	21
2.3	Medya, YTH ve Sivil İtaatsizlik	28
2.3.1	Sosyal Ağların Gücü / Dijital Aktivizm.....	30
2.4	Türkiye’de YTH’ler ve ODTÜ Ormanı Direnişi.....	32
2.4.1	Türkiye’de Feminizm	32
2.4.2	Türkiye’de Barış Hareketi	35
2.4.3	Türkiye’de Ekoloji Hareketi ve ODTÜ Ormanı Direnişi.....	36
3.	HABER METİNLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ	57
3.1	Haber Sayısı	57
3.1	Haberlerin Sayfaları (Birinci sayfa, Birinci Sayfa ve Devamı, İç Sayfalar)	58
3.2	Haberin Sayfadaki Yeri (Üst - Orta - Alt).....	60
3.3	Haberlerin Tarihleri.....	61
3.4	Haberin Tonu (Pozitif – Nötr – Negatif).....	64
3.5	Haber kaynakları.....	65
3.6	Fotoğraf Sayıları	66
3.7	Temalarına Göre Haberler	70
3.8	Haber başlıkları.....	80
4.	SONUÇ.....	83

KAYNAKÇA

ÖZGEÇMİŞ

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1 Gazeteler, şirketleri ve dağıtımçı	10
Tablo 2.1 ODTÜ Ormanı Direnişinin önemli olayları	51
Tablo 3.1 Temalarına göre haberler	71

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1 Gazetelerin Tirajları	16
Şekil 2.1 direnmahalle.tumblr.com adresindeki 100. Yıl ve Çiğdem Mahalleleri ile ODTÜ Direnişi Güncesi başlıklı web sitesinden görünüm	25
Şekil 2.2 100. Yıl İnisyatifi'nin dağıttığı bildiri, 2 Eylül 2013.....	27
Şekil 2.3. "Sizce olaylar hangi noktada büyüdü / seyri değişti? (Gezi için: Ne noktada gelmeye karar verdiniz?) " başlıklı anket sonucu.....	38
Şekil 2.4 Eğitim düzeyine göre Gezi Parkı eylemlerine bakış, "Sizce olaylar hangi noktada büyüdü / seyri değişti?"	39
Şekil 2.5 ODTÜ Yol Planları: 1. ve 2. Yolların geçmesi planlanan güzergâh.	45
Şekil 2.6 ODTÜ Twitter hesabından 21 Ekim 2013 tarihli tweet	47
Şekil 2.7 "Kahrolsun Bağzı Yollar" Pankartı. Çevre Şehircilik Bakanlığı önünde basın açıklaması.	48
Şekil 2.8 Direniş alanında kurulan çadırlar ve pankart.....	49
Şekil 2.9 Anıtpark Forumu Destek Eylemi.....	50
Şekil 2.10 Lemana Dergisi: 28 Ağustos 2013	53
Şekil 2.11 ODTÜ Kampüsü içine dikilen fidan ve üzerinde Ahmet Atakan adına asılan ODTÜ Öğrenci Kimliği, 25 Şubat 2014.....	56
Şekil 3.1 Seçilen aralıkta gazetelerde yer alan ilgili haber sayısı.....	58
Şekil 3.2 Haberlerin bulunduğu sayfalar	59
Şekil 3.3 Yeni Akit gazetesinin kapaktan verdiği ve Can Dündar'a ve evine ilişkin 5 haber	60
Şekil 3.4 Haberler sayfanın üst - orta - alt bölümlerinden hangisinde?	61
Şekil 3.5 Birgün Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı	62
Şekil 3.6 Cumhuriyet Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı.....	62
Şekil 3.7 Hürriyet Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı.....	63
Şekil 3.8 Yeni Akit Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı.....	63
Şekil 3.9 Yeniçağ Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı	64
Şekil 3.10 Haberin tonu: Pozitif, Nötr ve Negatif.....	65
Şekil 3.11 Haberi yapan muhabirin ya da ajansın adı yer alıyor mu?.....	66
Şekil 3.12 Haberlerde kullanılan fotoğraf sayısı toplamı	67
Şekil 3.13 Fotoğrafsız haber sayısı	68

Şekil 3.14 En az bir fotoğraf içeren haber sayısı	69
Şekil 3.15 Fotoğraflı haber sayısı yüzdesi	69
Şekil 3.16 Basın açıklamalarında sözü söyleyen kim?	73
Şekil 3.17 Her gazetenin haber sayısından bağımsız olarak konu-tema dağılım oranı: Haberin temasında kim var?	75
Şekil 3.18 Direnişçilere göre temalar	77
Şekil 3.19 Yasal konular / davalar temalı haberlerin dağılımı	78
Şekil 3.20 Ahmet Atakan'ın ölümü ve ilişkili haberlerin dağılımı	79
Şekil 3.21 "Polis Müdahalesi" ve "Gözaltılar" temalı haberlerin dağılımları	79

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABB: Ankara Büyükşehir Belediyesi

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BŞB: Büyükşehir Belediyesi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

ÇŞB: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

DOP: Düzenleme Ortaklık Payı

İMO: İnşaat Mühendisleri Odası

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TMMOB: Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği

YTH: Yeni Toplumsal Hareketler

1. GİRİŞ

1960'lı yıllarda öncelikle Avrupa olmak üzere tüm dünyada yaşanan toplumsal değişimlerin, eski toplumsal hareketleri dönüşüme uğratarak, yeni hareketlerin ortaya çıkmasını sağlamasına benzer olarak, bugün yaşanan koşullar da yeni ve özgün hareketlerin oluşmasına sebep olmaktadır (Yaylacı, 2014, s. 73-74). Dolayısıyla günümüzde, sivil toplum ve toplumsal hareketler alanında, hızlı bir sosyo-kültürel değişim yaşanmaktadır.

Bu değişim toplumsal cinsiyet, küreselleşme karşılığı, yerel özerklik, barış, çevre hareketleri gibi hareketleri kapsayan sosyal mücadele biçimlerine ve eylemlerine yansımıştır. Sosyal bilimler literatüründe, yeni toplumsal hareketler (YTH) ismiyle kavramsallaştırılan, 1960'lı yılların sonlarından itibaren ortaya çıkan çeşitli sosyal hareketleri tanımlarken kullanılan bu terim, “daha çok kent merkezlerinde ve yeni kentli insanlar tarafından üretilmiş olmaları nedeniyle” “kentsel toplumsal hareketler” ismiyle de bilinmektedir (Kökalan Çımrın, 2010, s. 52-53).

2013 yılında Türkiye tarihinin en kitlesel ve en önemli toplumsal muhalefet hareketlerinden biri olan tanımlanan Gezi Parkı Protestoları gerçekleşmiştir. İstanbul'da Taksim Gezi Parkı'nın bir kısmına inşa edilmesi planlanan Taksim Kışlası'nın inşaatını engellemek amacıyla parkta bulunan çevre aktivistlerine karşı polisin “orantısız güç kullanımı” ile başlayan olaylar, Gezi Parkı'na yapılması planlanan inşaatın iptal edilmesini amaçlayan ve sonraki günlerde bütün Türkiye'ye ve hatta Türkiye dışına yayılan hükümet ve sistem karşıtı büyük eylemlere dönüşmüştür (Uluslararası Af Örgütü, 2013, s. 5-7). 31 Mayıs 2013'de İstanbul 6. İdare Mahkemesi, Topçu Kışlası Projesi hakkında yürütmeyi durdurma kararı verdiğini açıklamasına rağmen eylemler artarak devam etmiştir. Bu protestolar merkezsiz olarak, heterojen yapıları kişiler tarafından düzenlenmiş ve Bingöl ve Bayburt dışında Türkiye'deki her ilde çeşitli büyüklüklerde protestolar gerçekleşmiştir¹.

Gezi Parkı Protestoları, toplumsal değişimin yanı sıra yeni çevre reflekslerinin oluşmasına da neden olmuştur. Gezi Parkı Protestoları ile aynı yıl, 2013 Ağustos ayında, yol inşa etmek için Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) kampüsü ormanındaki ağaçların bir bölümünün kesileceğinin ilan edilmesinin ardından başlayan “ODTÜ Yol

¹ “Gezi Parkı Eylemlerine Bayburt ve Bingöl katılmadı”, <http://www.bayburtgundem.com/guncel/gezi-parki-eylemlerine-bayburt-ve-bingol-katilmadi-h2286.html>

Eylemleri” olarak da bilinen “ODTÜ Ormanı Direnişi”nin de bu çevre duyarlılığı refleksinden etkilendiği iddia edilebilir. ODTÜ Ormanı Direnişi’nin, hükümet yetkilileri tarafından “Gezi benzeri olayları çıkarmaya yönelik hareketler”² olarak tanımlanması da bu durumun göstergesidir. Žižek (2013)’e göre de “günümüz protestoları ve isyanları, birbiriyle örtüşen istekler tarafından sürdürülebilmektedir ve bu, güçlerinin nereden geldiğini gösterir”. Çevre ve çevrenin endüstri tarafından kirletilmesi, siyasette ve iş dünyasında, mücadele alanları arasında yer almaktadır. Gezi Parkı Protestoları ve ODTÜ Ormanı Direnişi’nde de ekolojik anlamda birbirleriyle örtüşen istekler görülmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi tarafından 2016 yılında yayınlanan "2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı"³ başlıklı planlamaya göre, ODTÜ Ormanı içerisinden geçirilmek istenen Anadolu Bulvarı-Konya Yolu arasındaki bağlantı yolu için ağaçların kesilecek olmasına karşı ODTÜ’de başlayan ve onlarca kentte yapılan destek eylemleri ile yayılarak büyüyen, Ağustos 2013 ile Şubat 2014 arasında devam eden toplumsal mücadele, kamuoyunda “ODTÜ Ormanı Direnişi” ya da “ODTÜ Yolu Direnişi” olarak anılmaktadır. ODTÜ Ormanı Direnişi için gösterilen tepkiler ve verilen mücadele, Türkiye medyasına da yansımış; çeşitli kitle iletişim araçları olumlu ya da olumsuz sunumlarla bu direnişi ve yol inşaatı ile ilgili gelişmeleri haberleştirmiştir.

Bu çalışmada, ODTÜ Ormanı Direnişi, Türkiye’de ekolojist hareket bağlamında bir sivil itaatsizlik örneği olarak ele alınmıştır. Söz konusu direniş, aynı yıl içinde gerçekleşen Gezi Parkı Direnişi’nden ve bu direnişin Ankara’daki ve tüm Türkiye’deki yansımalarından, yeni toplumsal hareketler ile bağlantılı olarak Türkiye’de sivil itaatsizlik eylemlerinden, ODTÜ’nün politik kültüründen, Ankara Büyükşehir Belediyesi ile ODTÜ ilişkilerinden bağımsız olarak ele alınamayacağından, önce bu konular ile ilgili değerlendirmeler sunulmuştur.

Çalışmada, ODTÜ Ormanı Direnişi’ne ilişkin farklı gazetelerdeki haber metinleri incelenmiştir. Analiz aşamasında Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeniçağ ve Yeni Akit olmak üzere, beş gazetenin 20 Ağustos 2013 – 10 Mart 2014 (~7 ay) dönemindeki

² “[Dönemin] Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, ODTÜ’deki yol çalışmalarına ilişkin soruları yanıtlarken, ‘Son sözü hukuk söyleyecektir. İşin aslında oradan geçmesi gereken bir yol var. O yolun ne şekilde geçebileceği konusunda da kabul edilmiş bir proje var. Ama yeniden Gezi benzeri olayları çıkarmaya yönelik hareketler var’ dedi.” (22 Ekim 2013, Cumhuriyet)

<http://displayer.prnet.com.tr/Displayer.aspx?GroupID=-1&ArticleID=63504576&ActiveYear=2013>

³ Ankara Büyükşehir Belediyesi Nazım Planı, <https://www.ankara.bel.tr/ankara-buyuksehir-belediyesi-nazim-plan/>

gazetelerde yer alan haberleri ODTÜ Basın Arşivi⁴ ve PR Net Medya Takip Sistemi⁵ kullanılarak taranmıştır. Gazetelerin seçiminde, gazetelerin ideolojik konumlarının ve sahiplik ilişkilerinin birbirlerinden farklı olması dikkate alınmıştır. Bu durum olayların temsili açısından, gazeteler arası bir karşılaştırma yapabilmeyi beraberinde getirmiştir. Buna göre, Birgün sosyalist solu, Cumhuriyet sosyal demokrat solu, Hürriyet liberal çizgiyi, Yeni Akit muhafazakâr / hükümet yanlısı görüşü, Yeniçağ milliyetçi görüşü temsil etmektedir.

İncelenen tarih aralığının seçiminde, kesilecek ağaçların işaretlenmesini protesto etmek için toplanılması durumunun haberlerini içeren 20 Ağustos 2013 başlangıç tarihi olarak; inşa edilen yol açılışının yapıldığı 25 Şubat 2014 sonrası konu ile ilgili son haberleri de içermesi nedeni ile 10 Mart 2014 ise bitiş tarihi olarak belirlenmiştir. Başka bir deyişle, çalışmada incelenecek olan, 20 Ağustos 2013-10 Mart 2014 arasında, seçilen gazetelerde yayınlanmış haberlerdir.

1.1 Problem

Gazetelerin sahiplik yapısı ve ideolojik konumları haber diline yansımakta; söz konusu konum ve ilişkiler ağına paralel gerçeklik tanımları üretilebilmekte, buna uygun olarak bazı olaylar ön plana çıkarılırken bazıları yok sayılabilmektedir. Muhabirlerin haber metinlerini oluştururken, aynı konuda daha önce ele alınmış sözcükleri kullandıkları, o sözcükleri ve o anlamları kullanarak, var olan anlamları tekrar ürettikleri görülmektedir. Bununla birlikte muhabirler, haber metinlerinin son belirleyicisi değillerdir; editör ve haber müdürü de metnin şekillenmesinde etkili olur (Devran, 2010, s. 118-119). Gazeteciliğin günlük pratikleri içinde oluşan haber söylemi, gazetecilerin profesyonel ideolojileri ile birleşir. Siyasal, ekonomik güç ilişkileri haber metinlerine yansır (İnal, 1996, s. 95-96).

Özetlemek gerekirse medya temsilleri ideolojik ve sahiplik ilişkilerinden doğan farklılıkları barındırmaktadır. ODTÜ Ormanı Direnişi sürecinde de bunlarla ilişkili bir biçimde Türkiye medyası olumlu-olumsuz içeriklerle söz konusu olayları haberleştirmiştir. Bu durum ve özelinde gazetelerin bu olaylara ilişkin farklılık içeren yaklaşımlarının olması ise bir problem konusu olarak görülmektedir.

⁴ ODTÜ Basın Arşivi, <http://odtu-basin.metu.edu.tr>

⁵ PRNET Medya Takip Sistemi, <http://prnet.com.tr/>

1.2 Amaç

Bu çalışma, Ağustos 2013’de ODTÜ’de ağaçların kesilecek olmasına bir tepki olarak başlayarak, Türkiye’nin çeşitli yerlerindeki destek eylemleri ile devam eden, bu destek eylemlerinde birçok kişinin yaralandığı ve bir kişinin hayatını kaybettiği, kamuoyunda “ODTÜ Ormanı Direnişi” olarak bilinen olaylarla ilgili Türk basınında çıkan haberler ve bu haberlerin dilini seçilen gazeteler özelinde incelemeyi amaçlamaktadır.

Demokratik toplumlarda; yasama, yürütme ve yargının ardından dördüncü büyük güç olarak anılan medya toplumsal olaylarda kitlelere ulaştırdığı iletilerle toplumu yönlendirme işlevinde de bulunur. Bu anlamda, kitle iletişiminde basın ve yayın organları sadece bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda toplumu yönlendirerek ideolojik bir üretimde de bulunur. Basın, belirli bir konuda kamuoyunun oluşumuna da katkıda bulunur. Bunun yanı sıra medya kuruluşları haberleri önemseyip büyütme ya da küçültmek önemsizleştirilebilmektedir. Medya bu politikayı, kamuoyunu yönlendirmek ve etkilemek için kullanabilmektedir. Çalışmanın amacı Türkiye basınında ODTÜ direnişinin nasıl temsil edildiğinin analiz edilmesidir. Bu amaçla Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeni Akit ve Yeniçağ olmak üzere beş gazetenin 20 Ağustos 2013 – 10 Mart 2014 (202 gün) döneminde yayınladıkları haberler taranmış ve içerik çözümlemesine tabi tutularak incelenmiştir.

Çalışmanın alt amaçları ise şu şekilde özetlenebilir:

- Birgün Gazetesi ODTÜ Orman Direnişini nasıl haberleştirmiştir?
- Cumhuriyet Gazetesi ODTÜ Orman Direnişini nasıl haberleştirmiştir?
- Hürriyet Gazetesi ODTÜ Orman Direnişini nasıl haberleştirmiştir?
- Yeni Akit Gazetesi ODTÜ Orman Direnişini nasıl haberleştirmiştir?
- Yeniçağ Gazetesi ODTÜ Orman Direnişini nasıl haberleştirmiştir?
- Araştırma kapsamındaki gazetelerin ODTÜ Orman Direnişini haberleştirmelerindeki farklılıklar nelerdir?

1.3 Sınırlılıklar

Çalışmanın öncelikli sınırlılıkları olarak, konu ile ilgili haberlerin sadece 5 gazetede incelenmiş olması⁶, Türkiye basınındaki diğer gazetelerde ve diğer kitle iletişim araçlarında ele alınmamış olması, haber dışındaki köşe yazısı ya da değerlendirme yazılarının araştırma kapsamına alınmamış olması, seçilen tarih aralığı dışında inceleme yapılmamış olması, seçilen tarih aralığında ODTÜ'yü ve ODTÜ bileşenlerini konu alan kimi haberlerin⁷ yol direnişi ile direkt bağlantılı olmaması nedeniyle çalışmada ele alınmamış olması sayılabilir. Bu noktada haberlerin ODTÜ Yolu, ODTÜ Ormanı Direnişi, meslek birliklerinin ve siyasetçilerin açıklamaları ile ilgili olup olmadığı birincil faktör olarak alınmıştır. Başka bir sınırlılık ise, araştırmanın süresinin araştırmacının tez yazım süresiyle sınırlandırılmış olmasıdır.

Gazete seçiminde gazetelerin farklı ideolojik konumlara sahip olmaları, sahiplik ilişkilerinin farklı olması, gazeteler arası bir karşılaştırma yapılabilmesi açısından da dikkate alınmıştır.

1.4 Yöntem

Çalışmanın yöntemi nicel bir araştırma yöntemi olan içerik analizidir. Bu yöntemde yayınlanan haber içerikleri bağlamında ve sıklık sayıları açısından kategoriler ve alt kategoriler belirlenmekte, kodlanmakta ve nicel verilerin yansıttığı anlamlar ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bundan yola çıkarak bu çalışmada da gazetede yer alan ilgili haber sayısı; haberin sadece birinci sayfada, birinci sayfa ve devamında iç sayfalarda ya da sadece iç sayfalarda yer alıp almadığı; haberin sayfadaki yeri, haberlerin tarihleri; haberin tonu; haberlerin kaynakları; fotoğraf sayısı (fotoğraflı, fotoğrafsız haber sayısı); haberlerin temaları gibi kategori ve alt kategoriler belirlenmiş, bu kategorilerin sıklık sayıları ve oranlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Hem araştırılan gazetelerin tarihlerinin seçiminde hem de hangi gazetelerin inceleme kapsamına alınacağına ise amaçsal örneklem alma tekniği kullanılmıştır. Gazeteler beş farklı siyasal görüşü ve beş farklı

⁶ Gazetelerin seçilirken, gazetelerin ideolojik konumlarının ve sahiplik ilişkilerinin birbirlerinden farklı olması dikkate alınmıştır. Bu durum olayların temsili açısından, gazeteler arası bir karşılaştırma yapabilmeyi beraberinde getirmiştir.

⁷ Örneğin, ODTÜ'ye yeni kayıt yaptıracak olan öğrencileri Fethullah Gülen cemaatine yakın öğrenci yurtlarında kalmaya ikna etmeye çalışan kişilerin, ODTÜ öğrencileri tarafından kampüsten uzaklaştırılması haberleri araştırmanın konusu ile direkt ilgili olmaması nedeniyle incelemeye alınmamıştır.

sahiplik yapısını yansıtabilecek şekilde seçilmiştir. Söz konusu dönemde ODTÜ’den geçmesi planlanan yol ve bağlantılı olaylar üzerine, belli bir dönemdeki haberler incelenmiştir.

Çalışmada, “bağımsız gözlemciler arası uyum” da göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre bir akademisyen ve iki gazeteci, araştırmacıdan sonra ölçmenin güvenilirliğini tespit etmek için, haberleri tekrar ele almış ve incelemiştir. Araştırmacı ve diğer bağımsız kodlayıcılar arası uyum %90 olarak gözlenmiştir. Sonuçta her durum için verilen yanıtların ortalaması, tek bir değer alınarak belirlenmiştir. İyi bir ölçmeyi gerçekleştirmek için “güvenirlilik ve geçerlik” faktörleri dikkate alınmıştır (Karasar, 1995, s. 147-149).

Çalışmada incelenen gazetelerde ODTÜ Ormanı Direnişi ile ilgili tüm haberler ele alınmış, gazetelerde yer alan konu ile ilgili içeriklerle ilgili sayısal veriler karşılaştırılmıştır. İçerik çözümlemesi ve içerik çözümlemesinde kullanılan kodlama sistemi ise aşağıdaki başlıklarda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

1.4.1 İçerik Çözümlemesi

Metin çözümlemesinde kullanılan yöntemlerden biri de içerik çözümlemesidir. Ampirik araştırmalarda metin çözümlerken kullanılan bir yöntem olan içerik çözümlemesi, her türlü kayıtlı metine uygulanabilen bir yöntemdir.

Kayıtlı metinlerin analizine yönelik bir yöntem olan içerik analizi, mesajın kapsadığı, taşıdığı ve ilettiği enformasyona odaklanmaktadır (Yıldırım, 2015, s. 105).

İçerik çözümlemesi olarak bilinen araştırma tekniği, iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş sınıflamalar başka bir deyişle kategoriler çerçevesinde sistematik olarak yapılmasını sağlamaktadır (Geray, 2004, s. 133). Bu çalışmada yazı temelli haberler seçilerek, nicel içerik çözümlemesi yöntemi uygulanmıştır.

İçerik çözümlemesi yönteminin gelişimi ile iletişim biliminin gelişiminin paralel gittiğini söylemek mümkündür. İletişim araştırmaları alanında 1960 sonrası yaşanan paradigma, medya ve iletişim araştırmalarında ana damarcı (mainstream) anlayıştan, Marksist kuramlar tarafından desteklenen eleştirel-nitel yöntemlere doğru değişim göstermektedir. İçerik çözümlemesi yöntemi de bu süreçten etkilenmiş, sayım ve yüzeysel değerlendirmelerle sınırlı olmayan, bağlamsal anlamda açıklamaların yer aldığı, nicel verilerin kullanıldığı bir yöntem olarak görülmüştür (Yıldırım, 2015, s. 118). İçerik çözümlemesi tekniği, sadece bir analiz tekniği değildir. Araştırmacının yaklaşımı, çözümleme tekniklerine eleştirel bir boyut katacaktır (Yıldırım, 2015, s. 149). Bunlardan yola çıkarak çalışmada elde edilen nicel veriler, çalışmanın bağlamını oluşturan kuramsal

bölümler de göz önünde bulundurularak, araştırmacı tarafından yorumlanmaya çalışılmıştır.

Mc Quail (1983)'e göre içerik çözümlemesi tekniğinin temel özellikleri şöyledir (İnal, 1996, s. 77)

1. İçerik çözümlerinin bilimsel bir geçerlilik iddiası vardır.
2. İçerik çözümlemesinde, özellikle üzerinde durulan yinelenen özelliklerdir. Özgünlükler ve biricik özellikler genellikle göz ardı edilir.
3. İçerik çözümlerinde değer yargılarından ve sanatsal değerlendirmelerden kaçınılmaya çalışılır.
4. İçerik için söylenenler işlevsellik ön planda tutularak söylenen şeylerdir. Yani çözümleme sonunda ortaya çıkarılan özellikler bir yandan kodlama sürecinin bir uzantısı, diğer yandan da alımlama sürecinin bir belirleyicisi olarak görülür.

İçerik çözümlemesi, araştırma sorusu doğrultusunda metinlerin içerikleri hakkında sistematik veriler elde etmeyi ve bu verilerden yola çıkarak, başka çıkarımlarda bulunmayı amaçlamaktadır (Gökçe, 2006). İçerik çözümlemesi, geneli temsil edecek nitelikte seçilecek örneklemin, belli çözümleme kategorileri ile analiz edileceği bir pratiktir (Yıldırım, 2015, s. 133).

İçerik çözümlemesinde, çözümleme birimleri saptandıktan sonra içerik belirli kategorilere bölünür, belirli kodlama ve kayıt birimleri saptanır. Metinler incelenirken yeni kategoriler belirlenmesi kategorileştirme yöntemlerinden biridir (Yıldırım, 2015, s. 138-139).

1.4.1.1 İçerik çözümlemesinde kullanılan kodlama sistemi

İçerik çözümlemesi yöntemi ile veri elde ederken çeşitli kategori ve alt kategoriler belirlenmiş, buna uygun bir kodlama cetveli oluşturulmuş, bu cetvelden yola çıkarak da sıklık sayısı ve oranlar belirlenerek çeşitli tablolar ve grafikler halinde sunulmuştur. Söz konusu nicel veriler aynı zamanda yorumlanmıştır. Kodlama cetvelinde yer alan kategoriler ise şöyle sıralanabilir:

Gazetenin ismi: Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeniçağ ve Yeni Akit gazetelerinde bulunan haberler incelenmiştir. Bu alan incelenen haberin hangi gazetede yer aldığını göstermektedir.

Haberin tarihi: Araştırmada, 20 Ağustos 2013 ile 10 Mart 2014 arası haberler incelenmiştir. Bu alan incelenen haberin yayın tarihini göstermektedir.

Haberin bulunduğu sayfa: Haberın gazetenin hangi sayfasında yer aldığı bu tabloda belirtilmiştir. Gazetenin sadece kapak (birinci) sayfasında bulunan haberler “birinci sayfa”, iç sayfalarda bulunan haberler “iç sayfa” olarak, birinci sayfada başlayıp sonraki sayfalarda devam eden haberler “birinci sayfa ve devamı” olarak nitelendirilmiştir.

Haberin başlığı ve spot cümlesi: İncelenen aralığın tamamında, ODTÜ Ormanı Direnişisi ile ilgili haberlerin başlıkları ve spot cümleleri birer tablo olarak oluşturulmuştur.

Haberin tonu: ODTÜ Ormanı Direnişisi’ne ilişkin, yayınlanan haberin tonunun olumsuz, nötr, olumlu olarak değerlendirilmesine dayalı olarak her haber için ortaya çıkartılan bir tablodur. Eylemcilerin yer aldığı çeşitli olaylara ilişkin olumlu, olumsuz ve nötr yaklaşımlar bu kategorileştirmede göz önünde bulundurulmuştur.

Haberde kullanılan fotoğraflar: Bu tablo oluşturulurken, haberde bir fotoğraf olup olmadığı, eğer varsa kaç tane olduğu tespit edilmiştir.

Haberin kaynağı: Haberın kaynağının muhabirin doğrudan tanıklığı ile mi, yoksa ajanslardan ya da diğer kurum ve kuruluşlardan gelen bilgilerden elde edilerek mi yazılmış olması değerlendirilerek haberın kaynağı tablosu oluşturulmuştur. Buna göre oluşturulan alt kategoriler muhabir (yer alıyorsa muhabirin adı), ulusal ajans, uluslararası ajans, diğer ve kaynaksız olarak belirtilmiştir.

Haberin teması: Haberlerin içeriği, araştırmacı tarafından değerlendirilerek, ODTÜ Ormanı Direnişisi ile bağlantılı haberler tema bazlı olarak kategorilere ayrılarak kodlanmıştır. Bu kategoriler şöyle sıralanabilir;

1. Olaylarla ilişkili basın açıklamaları
 - 1a. Başbakan’ın (AKP Başkanı R. T. Erdoğan’ın) açıklamaları
 - 1b. CHP Başkanı’nın (K. Kılıçdaroğlu) açıklamaları
 - 1c. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı açıklamaları
 - 1d. Diğer devlet kurumlarının açıklamaları
 - 1e. ODTÜ Mezun ve öğrenci dernekleri, ODTÜ Rektörlüğü, TMMOB’a bağlı meslek odaları, 100. Yıl Mahallesi Sakinleri ve ODTÜ’yü destekleyen diğer kurumların açıklamaları
 - 1f. Diğer basın açıklamaları
2. ODTÜ Ormanı Direnişçileri
 - 2a. ODTÜ Ormanı Direnişçileri: Eylem Hali
 - 2b. ODTÜ Ormanı Direnişçileri: Ağaç dikiyor

3. ODTÜ Ormanı Direnişii için destek eylemleri: ODTÜ dışından eylemler
4. Yasal konular
5. Ahmet Atakan'ın ölümü ve ilişkili haberler
6. Polisin müdahalesi / gözaltılar
7. Ağaçların kesilmesi
8. Can Dünder'in evi üzerine iddialar
9. Diğer

1.5 Çalışmada İncelenen Gazeteler

Çalışmada, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeni Akit ve Yeniçağ gazeteleri incelenmiştir. Bu bölümde, gazetelerin yayın politikası, olaylara bakış açısı, kurum kimliği, kurum kültürü, kurum felsefesi ve sermaye ilişkilerine daha yakından bakılacaktır.

Toplumda meydana gelen sosyal değişimler, kurumun yapısının ya da habercilik anlayışının değişmesi, yeniden yapılanma, yönetimde olan değişimler, ortaklıklar, yeniden organize olunması gibi durumlar yazılı medyayı oluşturan kurumları etkilemektedir (Korkmaz, 2007, s. 385). Hatta holdingleşen ya da holdingleşmiş basın kurumlarında, bu durum ekonomi-politik sebeplerle daha da derinleşmektedir.

Haber içeriği oluşturulurken kişisel, mesleki, kurumsal faktörler dışında sosyal, siyasi, ideolojik ve ekonomik faktörlerin de rolü vardır. Bu faktörlerin bazıları direkt olarak, bazıları ise dolaylı yollarla haber oluşumunda etkilidir (Erdoğan, 2006, s. 55).

Türkiye'de gazete sahipliği 1950'lerden 1990'ların başına kadar "aile içinde" ve babadan oğula geçen bir yapıdayken, 1990'lardan sonra büyük sermaye sahipleri medya sektörüne girmeye ve hâkim güç olmaya başlamışlardır. Özellikle Türkiye'deki sermayedar sınıf, medya kuruluşlarına sahip olarak bu alanda tekelleşmenin de önünü açmıştır (Yeşil, 2015, s. 149). Günümüzde medyada ideoloji etkindir, ancak sermaye daha da etkindir.

Medya dışında kimi sermaye sahipleri medya alanına yatırım yaparak büyürken, medya sahipleri de diğer alanlara yatırım yaparak büyümektedir. Bu medyayı geleneksel yapısından kopartarak, yeni bir medya anlayışının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin, sanayi, finans, ticaret, yapı ve benzeri alanlarda faaliyet gösteren sermaye sahipleri, medya alanında da yatırım yapmaya başlamaktadır (Yeşil, 2015, s. 148-149).

Birçok farklı yayın kuruluşu, belirli bir bakış açısına göre tek bir grup tarafından yönetildiğinde, “medyada tekelleşme” ve tek tipleşme dediğimiz sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kitle iletişim araçları, ara sıra hükümetin yolsuzluklarını ortaya çıkartırken, (ve hatta kimi zaman onu bile çıkartmazken) kendi çıkarlarını korumak için çalışarak, “doğruluğu kolayca iddia ve ispat edilebilecek, kendisini maddi ve manevi açıdan zarara sokmayacak” haber malzemesini kullanır (Yeşil, 2015, s. 148). Türkiye’de de durum benzerdir. Medya, tekelleşme yolunda kamuoyunu ve siyaseti etkilemekte, sermaye sahibi sınıf medya kuruluşlarına sahip olarak, medyanın özgürlükçü ruhuna zarar vermektedir (Yeşil, 2015, s. 150).

Bu çalışmada incelenen gazetelere bakıldığında da incelenen gazetelerden bir kısmının bu sermayeleşme ve tekelleşme eğilimine maruz kaldığı görülmektedir. Gazetelerin son dönemdeki sahiplik yapıları ve dağıtımçıları şöyledir (**Tablo 1.1**)

Tablo 1.1 Gazeteler, şirketleri ve dağıtımçı

GAZETE ADI	ŞİRKET	DAĞITIM
Birgün Gazetesi	Birgün Yayıncılık ve İletişim Ticaret A.Ş.	Yaysat Dağıtım / Demirören Denetim Danışmanlık
Cumhuriyet Gazetesi	YeniGün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.	Turkuvaz Dağıtım / Turkuvaz Medya Grubu
Hürriyet Gazetesi	Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Demirören Holding	Yaysat Dağıtım / Demirören Denetim Danışmanlık
Yeni Akit Gazetesi	Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti.	Turkuvaz Dağıtım / Turkuvaz Medya Grubu
Yeniçağ Gazetesi	Yeniçağ Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.	Turkuvaz Dağıtım / Turkuvaz Medya Grubu

Gazeteler hakkında kısa notlar ve gazetelerin kimliklerine dair bilgiler aşağıda verilmektedir:

1.5.1 Birgün Gazetesi

Yayın hayatına 14 Nisan 2004'te başlayan Birgün Gazetesi'nin yazı işleri müdürü Berkant Gültekin, yayın danışmanı Barış İnce, sorumlu müdürü Cansever Uğur ve haber koordinatörü İbrahim Varlı'dır.

Gazetenin sahibi Birgün Yayıncılık ve İletişim Ticaret AŞ'dir. Gazetenin sermayesi, birçok ortak ve çeşitli sendika ile meslek odalarından toplanan paralarla

oluşturulmuştur. Ayrıca gazetenin kurulacağı zaman kişiler aracılığı ile açık çağrı ile para toplanmıştır.

Gazetenin satış sayısı özellikle Gezi Parkı eylemleri sonrasında üç katına kadar artmış, 25 bine ulaşmış, daha sonra tekrar düşmüştür. 3 Eylül – 9 Eylül 2019 tarihleri arasındaki satış miktarı 7.540 olarak görülmüştür⁸.

Günümüzdeki yazarları arasında Hayri Kozanoğlu, Güven Gürkan Öztan, İlhan Cihaner, Enver Aysever, Ayça Söylemez, Melih Pekdemir, Harun Tekin, Kaan Sezyum ve İbrahim Kaboğlu gibi isimler bulunmaktadır. Gazetenin Pazar Eki'ne ise Taner Timur, Korkut Boratav, Gamze Yücesan Özdemir, Tülin Öngen, Önder İşleyen, Gökhan Atılğan, Hakan Güneş, Behlül Özkan, Ataol Behramoğlu, Ercan Kesal ve Haydar Ergülen gibi yazarlar yazmaktadır.

Birgün'ün bilinen bir holdingle bağlantısı bulunmamaktadır.

1.5.2 Cumhuriyet Gazetesi

Yayın hayatına 7 Mayıs 1924 tarihinde başlayan Cumhuriyet Gazetesi'nin, 9-15 Eylül 2019 tarihleri arasındaki 30.349 adet tirajı bulunmaktadır.

Gazete, Cumhuriyet Vakfı'na aittir. Gazetenin isim babası Atatürk'tür. O sıralarda Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen ilk gazete olan Yeni Gün'ü yayımlamaya devam eden Yunus Nadi (Abalıoğlu), Cumhuriyet'i iki ortağı Nebizâde Hamdi ve Zekeriya Sertel ile birlikte eski İttihat ve Terakki Fırkası Genel Merkez binasında kurdu. O dönemde gazete 1 milyona yakın nüfuslu şehirde 7 bin adet satıyordu.

Cumhuriyet gazetesinin bağlı olduğu Cumhuriyet Vakfı, 2 Nisan 2013'te yaptığı seçimle yönetimini değiştirmiş; daha sonra Vakıflar Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Vakfı'ndaki seçimlerin yenilenmesi gerektiğine karar vermiştir. İstanbul Başsavcılığı, 31 Ekim 2016 sabahı 31 Ekim 2016 sabahı usûlsüzlük iddiasının yanı sıra “FETÖ ve PKK terör örgütlerine üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek” iddiasıyla Cumhuriyet gazetesine operasyon başlatarak, Genel Yayın Yönetmeni Murat Sabuncu'yu, birçok yazarı, muhabirleri ve editörleri gözaltına aldırıştır. 18 ay süren dava sonunda 15 kişi hakkında toplam 81 yıl, 45 gün hapis cezası verilmiştir.

Cumhuriyet Vakfı web sitesinde, “gazetenin patronu, holdingi yok” denilmektedir.

⁸ Bu bölümde gazete tirajları gazetetirajlari.com adresindeki internet sitesinden Ağustos 2019'da toplanmıştır.

Cumhuriyet'in ve Türk basınının simge ismi Uğur Mumcu Ağabeyimiz okurlarımıza yıllar önce şöyle seslenmişti: "Bir ekmek bir Cumhuriyet!.." Elinizde tutmuş olduğunuz gazete, Atatürk'ün adını ve kuruluş parasını verdiği Cumhuriyet. Okurlarımız biliyor ki Cumhuriyet'in patronu, holdingi yok. 94 yıldır, halkımızın ve okurlarımızın destekleri ile ayakta.

Bu ülkenin aydınlık insanları biliyor ki: Elinizde tutmuş olduğunuz Cumhuriyet Gazetesi'nin bir patronu yok. Hiç kimseden, hiç bir kurumdan buyruk ve direktif almaz. Cumhuriyet'in tek yol göstericisi Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık temelini oluşturan "aydınlanma ilkeleri"dir. (Cumhuriyet Vakfı, tarih yok)

Cumhuriyet'in bilinen bir holdingle bağlantısı bulunmamaktadır.

1.5.3 Hürriyet Gazetesi

Tirajı 9-15 Eylül 2019 tarihleri arasında 216.553 olan Hürriyet, Türkiye'nin en çok okunan gazetelerinden biridir. Gazete, çalışmanın örneklemini oluşturan dönemde medyayı elinde bulunduran güçlü ve sayılı sermaye gruplarından biri olan Doğan Holding'e aittir. 2018'de bir başka sermaye grubu olan Demirören'e satılan Hürriyet Gazetesi'nin günümüzdeki sahibi olan Demirören Grubu'nun Graphcommons⁹'da oluşturulan grafikte yer alan ilişkileri şöyledir:

Demirören Grubu;

MEDYA: Fanatik, Posta, Vatan, Milliyet, CNN Türk, Kanal D, Hürriyet, Demirören Haber Ajansı.

ÖZEL PAYDAŞ: Zeyport, Demirören AVM.

SAHİP/ORTAK: Taksim Gayrimenkul, Total Oil, Milan Petrol (M Oil), Milangaz, Lidya Yapı.

LİDYA YAPI'DA ÖZEL PAYDAŞLARI: İSKİ Silivri Deniz Deşarj İnşaatı, Ataköy Atıksu Arıtma Tesisi, Manavgat Atıksu Arıtma Tesisi, Kemer Country, Seyhan Park Evleri.

⁹ Graphcommons.com internet sitesinde yer alan Graph Commons, veri ağlarını haritalamak, analiz etmek ve yayınlamak için ortak bir platformdur. İnsanları, örgütleri ve verilerini etkileşimli haritalara dönüştürme ve onları ve topluluklarını etkileyen karmaşık ilişkilerin çözülmesini sağlar. Graph Commons platformu veri araştırması, araştırmacı gazetecilik, strateji oluşturma, örgütsel analiz, sivil aktivizm, arşiv araştırması, sanat küratörlüğü ve daha birçok alanda kullanılır.

Ayrıca Demirören web sitesinde¹⁰ yer alan içeriğe göre, 3 milyar dolar ciro, medyada 75 milyon tekil kullanıcıya erişim, radyo ve TV’de 255 frekans ve bunların dışında petrol ürünleri, bor hatları ve enerji gibi birçok sektörde de toplam 10 bin çalışan bulunmaktadır.

Hürriyet Gazetesinin, bu çalışmada incelenen tarihlerdeki sahibi olan (ve daha sonra medya ayağının bir bölümünü Demirören Holding’e satan) Doğan Grubu da medya, enerji, sanayi, gayrimenkul, motorlu araçlar pazarlama, finansal hizmetler ve turizm alanında birçok yatırım sahibidir.

Hürriyet Gazetesi, geçmişte Sedat Simavi (1948-1953), Haldun Simavi (1953-1971), Erol Simavi (1971-1993), Erol Aksoy (1992-1994), Dinç Bilgin (1992-1994), Aydın Doğan (1994-2018) tarafından sahiplenilmiş, 2018’den beri Erdoğan Demirören sahipliğinde yayın hayatına devam etmektedir. Başka bir deyişle, bu tezin konusundaki haberler yayınlanırken, Aydın Doğan ve Doğan Holding gazetesinin sahibi görevinde bulunmuştur.

1.5.4 Yeni Akit Gazetesi

Yeni Akit, Türkiye’de yayımlanan İslamcı ve sosyal muhafazakâr ulusal günlük bir gazetedir. Tirajı 9-15 Eylül 2019 arasında 56.935 olarak bildirilmiştir. Gazete, köktendinci, İslamcı, sosyal muhafazakâr olarak tanımlanmaktadır.

İlk defa 12 Eylül 1993’te “Akit” adıyla çıkan gazete 10 Ekim 2010 tarihine geldiğinde “Yeni Akit” adını almıştır.

Yeni Akit gazetesi, aşırı sağcı bir gazetedir. Köktendincilik yaptığı gerekçesi ile eleştirilen gazete, Hrant Dink Vakfı tarafından hazırlanan Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil raporuna göre, Türkiye’de en fazla nefret söylemine¹¹ rastlanan ulusal gazetedir.

Medyadaki etnik ve dini kimliklere karşı ayrımcı, cinsiyetçi ve homofobik söylem ve nefret içeren haberleri arşivlemek için kurulmuş olan nefretsoylemi.org web sitesinde, Ağustos 2019 tarihinde Yeni Akit gazetesi hakkında toplam 415 rapor bulunmaktadır.

¹⁰ Rakamlarla Demirören Holding, <https://www.demiroren.com.tr/kurumsal/rakamlarla-demiroren-holding/>

¹¹ 'Medya'da nefret söylemi yüzde 30 arttı, en fazla nefret söylemini Yeni Akit yaptı', <https://t24.com.tr/haber/medyada-nefret-soylemi-yuzde-30-artti-en-fazla-nefret-soylemini-yeni-akit-yapti,282024>

Çeşitli kaynaklara göre, Yeni Akit gazetesinin düzenli olarak hedef aldığı gruplar içerisinde Museviler, Ermeniler, Rumlar, Zerdüşter, Yezidiler, ateistler, LGBT bireyler, sekülerler, sosyalistler, komünistler, Atatürkçüler, ulusalcılar, CHP üyeleri, feministler, masonlar ve benzeri gruplar bulunmaktadır.

Yeni Akit gazetesi, 2013 Taksim Gezi Parkı protestoları esnasında eylemcileri düşmanlaştıran çok sayıda asılsız haber yayımlamıştır. 5 Haziran 2013 tarihinde Yeni Akit gazetesi yazarı Mustafa Durdu, Gezi Parkı Direnişi eylemcilerinin sığındıkları Dolmabahçe Camisi'nde “grup seks” yapmış olabileceklerini iddia etmiştir, benzer şekilde, 13 Haziran 2013 tarihinde bu gazetede yayımlanan bir haberde “Gece 02.00'dan sonra Taksim Gezi Parkı'nda fahişelik ve zinanın yaygın olduğu” iddiası bulunmaktadır. Haberin kaynağı olarak “gösterileri yabancı bir yayın kuruluşu adına takip eden ve gördüklerini bir dernek yetkilisine anlatan isimsiz bir gazeteci” gösterilmiştir¹². 1 Temmuz 2013 tarihinde, Yeni Akit gazetesi genel yayın yönetmeni Hasan Karakaya yazısında Gezi Parkı eylemcilerine “Ulan köpek oğlu köpek!, Ulan p...!, Ulan kaltak!” şeklinde hakaret etmiştir¹³. Son olarak, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 tarihinden itibaren bir dönem başkanlığını üstenen Ekrem İmamoğlu hakkındaki “Proje Ekrem'in homo aşkı” başlıklı haber gazetenin genel tavrına örnek gösterilebilir. Haberde İmamoğlu, belediye panolarında “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” vurgusu yapmakla, hazırlattığı anketlerde cinsiyet kısmına “diğer” seçeneğini ekletmekle, belediyenin logosunu gökkuşağı renklerine boyatmakla, belediye imkânlarını eşcinsellere sunmakla, okullarda LGBT propagandası yaptırmakla “suçlanmıştır”¹⁴. Ayrıca haberde LGBT'ler “ahlak teröristleri” olarak nitelendirilmektedir.

Gazetenin kurumsal haber anlayışı yüzlerce örnekle çoğaltılabilir.

Bu açılardan bakıldığında, gazetenin genel olarak “havuz medyası” olarak tabir edilen grupta yer aldığını söylemek mümkündür. Örneğin, 2013'ün ilk 4 ayında devlet kurumlarından “en çok” ilan alan medya organlarına bakıldığında; Akşam, Güneş, Habertürk, Milat, Milliyet, Sabah, Star, Takvim, Türkiye, Vatan, Yeni Akit ve Yeni Şafak'ın devletten toplam 13 milyon 288 bin liralık resmi ilan aldıkları görülmektedir (Arsan, 2015, s. 378). 2013'ün ilk 4 ayında “Basın İlan Kurumu” aracılığıyla bu parayı

¹² <https://www.mynet.com/ataturke-hakaret-eden-yeni-akit-gazetesi-protesto-edildi-110101659325>

¹³ <https://www.internethaber.com/hasan-karakaya-ulan-kaltk-ulan-554636h.htm>

¹⁴ <https://www.yeniakit.com.tr/haber/proje-ekremin-homo-aski-807694.html>

alan söz konusu gazetelerden Yeni Akit, kayıtlara göre 961 bin 165 TL almıştır (karşılaştırma yapılabilmesi için, 2013 Temmuz ayında net asgari ücret 803,68 TL'dir).

Gazetenin bilinen bir holdingle bağı olmamakla birlikte, resmi ilanlardan ve diğer kalemlerden devlet ve özel sektörden aldıkları paraların yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

1.5.5 Yeniçağ Gazetesi

Yeniçağ, 2002 yılında "Türkiye Türklerindir" ve "Dünyayı Türkçe Okuyun" sloganlarıyla yayın hayatına başlamıştır. Güncel, dış haber, ekonomi, spor, medya, eğitim, tarih ve kitap, kültür, televizyon ve din bölümleri olan, günlük olarak yayınlanan siyasi bir gazetedir. Atatürkçü, milliyetçi bir çizgiyle yayın yapar¹⁵.

Yeniçağ Gazetesi, bir internet sitesi ve bir televizyon tarafından, suçlayıcı bir biçimde "ulusalçı" olarak tanımlanması üzerine, ertesini gün "Yeniçağ'dan Mektup" isimli köşede bir açıklama yayınlamış ve yayın politikasının "Türk Milliyetçiliği" olduğunu duyurmuştur¹⁶.

Gazete sloganı, "Bu memleket tarihte Türk'tü, bugün de Türk'tür ve ebediyen de Türk olarak yaşayacaktır. Türkiye Türklerindir" olarak yazılmıştır. Gazetenin bir holdingle ilişkisi yoktur.

1.5.6 Gazetelerin Okunma Oranları

Gazetelerin okunma sayıları, etkilediği kişilerin sayısının anlaşılabilmesi için grafikleştirilmiştir. Okunma sayılarında dengeli bir ölçüt olabilmesi için, ODTÜ Orman Eylemleri'nin devam ettiği ve tüm gazetelerde konu ile ilgili haberler çıkan 18-24 Kasım 2013 tarihleri¹⁷ seçilmiştir. Yeni Akit gazetesinin bu tarihlerdeki satış sayıları bulunamadığından, gazetenin 16-22 Kasım 2015 tarih aralığındaki tirajı¹⁸ verilmiştir. (bkz. Şekil 1.1)

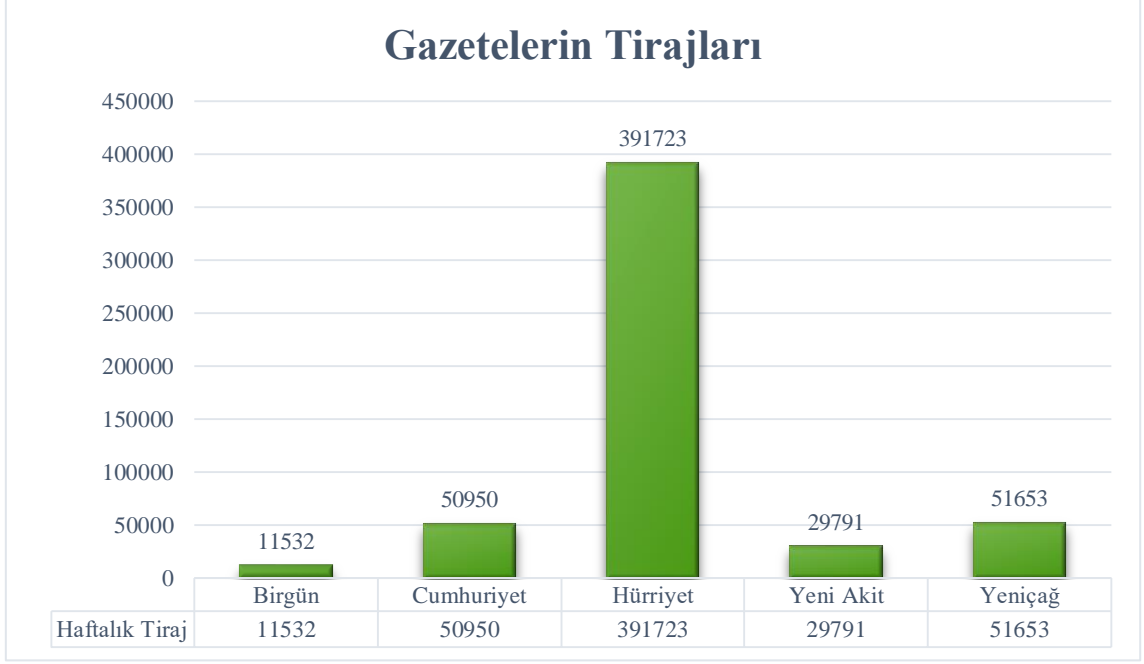
Bu tarihlerde gazetelerin satış sayıları aşağıdaki gibidir. Grafikte dikkat çeken ilk öge, Hürriyet'in satış sayısının diğer gazetelerin toplamının iki katından fazla olmasıdır.

¹⁵ [https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni%C3%A7a%C4%9F_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni%C3%A7a%C4%9F_(gazete))

¹⁶ http://www.turkcewiki.org/wiki/Tart%C4%B1%C5%9Fma:Ulusalc%C4%B1%C4%B1k/Ar%C5%9Fi_v_1

¹⁷ Haftalık gazete tirajları, <http://www.medyatava.com/tiraj/2013-11-18>

¹⁸ Haftalık gazete tirajları, <http://gazetetirajlari.com/HaftalikTirajlar.aspx>

Şekil 1.1 Gazetelerin Tirajları

Yeni Akit dışında 18-24 Kasım 2013. Yeni Akit için 16-22 Kasım 2015

2. YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

Bu bölümde yeni toplumsal hareketlere yönelik tartışmalar, bu hareketlerin nelerden oluştuğu yine hareketlerle ilişkili olan sivil itaatsizlik ve sivil itaatsizlik eylemleri irdelenmiştir. Bunun yanı sıra öne çıkan feminizm, barış hareketi, çevre hareketi gibi oluşumlara ve bu hareketler içinde dijital aktivizmin artan önemine değinilmiştir. Son olarak tez çalışmasının odağını oluşturan ve çevre hareketi içinde yer alan ODTÜ Yol eylemlerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

2.1 Yeni Toplumsal Hareketler: Kavramsal Tartışmalar

1960'lerden itibaren dünyada hızlı bir politik dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Bu dönüşümle birlikte toplumsal hareketler de dönüşüp değişmiştir. Endüstri toplumundan endüstri sonrası topluma, modern toplumdan post modern topluma geçiş olarak tanımlanan bu süreçte toplumsal hareketler açısından yeni kavramsallaştırmalar ve tanımlamalar yapılmıştır (Yaylacı, 2014, s. 61).

Toplumsal hareketlerin “eski” ve “yeni” olarak nitelendirilmesi 1960'ların sonlarında ortaya çıkan ve 1970'li yıllarda çeşitlenerek büyüyen, mücadele ve direnişlerle tartışılmaya başlamıştır (Özen, 2015, s. 14). Yeni toplumsal hareketlerin eski toplumsal hareketlerle benzerlikleri ve farkları konusunda kuramcılar arasında bir uzlaşma olmasa da kuramcıların ortaklaştıkları nokta yeni toplumsal hareketlerin 1960 sonrası yeni dönemi temsil ediyor oluşudur (Crossley, 2002).

Sistem karşıtı bir yaklaşımla, işçi sınıfının burjuvaziye karşı egemenliğinin kurulmasında bir araç olarak görülen ve daha çok sınıf çatışması ekseninde örgütlenen “eski” toplumsal hareketler; 1968'de Paris'te başlayıp bütün dünyaya yayılan hareketlerin Marksist teorinin etkilerinin zayıfladığını göstermesiyle, bir kırılmaya uğramıştır (Öğün Emre, 2012, s. 39). 1968 yılında bir dönüşüm geçiren sistem karşıtı hareketler, dünyayı birçok yönden etkilemiştir (Yaylacı, 2014, s. 63).

1960'ların son ve 1970'lerin ilk yıllarında ortaya çıkan sivil haklar, ifade özgürlüğü, yeni sol ve öğrenci hareketleri; 1970'lerde çevre, barış ve toplumsal cinsiyet hareketleri; 1980'lerde nükleer silahsızlanma, barış ve insan hakları hareketleri ile devam etmiştir. Eski toplumsal hareketler ile yeni toplumsal hareketlerin niteliğindeki farklılıklar, köklü bir dönüşümü işaret etmektedir (Demiroğlu, 2014, s. 134-135).

Şentürk, yeni toplumsal hareketleri eski olandan ayıran temel özellikleri “klasik anlamda bir siyasal taban özelliği taşıması, sınıfsal ve ekonomik arka planlı olmaması,

destekleyicilerin heterojenliği ve eğitilmiş olması, kültürel alanları ve konuları içermesi” olarak açıklamaktadır (Şentürk, 2006).

Yeni toplumsal hareketlerin amaç, tema, örgütlenme yapısı ve meydana geliş koşulları klasik toplumsal hareketlerden farklılaşırken, toplumsal hareket kuramlarında yeni açıklama modellerini ortaya çıkartmıştır. YTH üzerine ortaya konulan alanyazında iki önemli yaklaşım vardır: 1- Kaynak Mobilizasyonu Teorisi (Resource Mobilization Theory) ve 2- Yeni Sosyal Hareketler Teorisi (New Social Movements Theories) (Kökalan Çımrın, 2009, s. 59-60). Kaynak mobilizasyonu teorisinin Chicago Okulu eleştirisi üzerine, Yeni Sosyal Hareketler teorisinin ise çatışma kuramı üzerine yükseldiği iddia edilebilir.

YTH kültürel alana ve yaşamsal pratiklere odaklanıp, bu çerçevede talepler siyasallaştırılmaktadır. Taleplerin neler olduğu ve bu taleplerin siyaset alanına eklenme derecesi, örgütlenme dinamiği göz önünde tutularak ele alınmalıdır. Kurumsal alan olarak tarif edilmeye çalışılan aslında hareketlerin başarı kazanabilmesi ve tekil taleplerin bir araya gelerek kolektif bir talep haline dönüştürülmesinde rol oynayan yapıdır. YTH; ağlar, sosyal medya, forumlar, platformlar gibi zayıf bağlarla birbirine bağlanan bireylerin eylemi olarak ele alınsa bile, hareketin başarısını analiz ederken hareketin kendini tanımladığı kurumsal alan önemli bir nokta oluşturmaktadır (Demiroğlu, 2014, s. 140).

Dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan çeşitli toplumlar özellikle 2011 yılı ve sonrasında kent meydanlarının işgalini bir eylem olarak benimseyen sistem karşıtı popüler hareketlere de şahit olmuşlardır. İspanya İndignados hareketi, Yunanistan Aganaktismenoi hareketi, Arap Baharı olarak adlandırılan popüler hareketler, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerindeki İşgal hareketleri ve Gezi Parkı protestoları gibi hareketler “meydan hareketleri” arasında sayılabilir (Özen, 2015, s. 11). Bu bağlamda ODTÜ Ormanı Eylemleri/Direnişi de -içinde bir kent meydanı işgali söz konusu olmasa da- bu meydan hareketleri arasında görülebilir.

YTH kuramcılarının göre, kolektif kimlikler ve sosyal çatışmalar, toplumsal hareketliliği oluşturan faktörlerdir ve hareketler incelenirken faktörlerin oluşum süreçlerine odaklanmak gerekir. Yeni toplumsal hareketlerde toplumsal ilişkiler sadece maddi değerler etrafında şekillenmez, hak talebinde bulunan özne de sınıfsal aidiyetler içinde kalmaz (Demiroğlu, 2014, s. 138).

YTH kuramcılarına göre, YTH'lerin farklılığı genellikle maddi talepler yerine değer ve kimlik yönelimi olan isteklerin politikleştirilmesi üzerinedir. Bu politikleştirme çabası içinde, istekler yalnızca sınıfsal aidiyetler ile tanımlanan gruplar yerine genel bir dünya görüşüne sahip bir ittifak tarafından dile getirilir (Demiroğlu, 2014, s. 143).

Nelson Pichardo gibi bazı sosyologlar YTH teorisini bir dizi nedenden dolayı eleştirmektedir. Bunlar;

Endüstriyel dönemde maddi olmayan sorunlarla ilgili hareketler (bir ölçüde de olsa) var ve ekonomik refah ile ilgili geleneksel hareketler bugün hala varlığını sürdürüyor,
Yeni toplumsal hareketlerin, geleneksel hareketlerle karşılaştırıldığında, birkaç benzersiz özelliği vardır,
Daha eski ve daha yeni hareketler arasındaki farklar daha eski teoriler tarafından açıklanmıştır,
Çağdaş hareketlerin özellikle endüstri sonrası toplumun bir ürünü olup olmadığı konusunda şüpheler vardır,
YTH neredeyse sadece “sol” hareketlere odaklanır ve “sağ” dikkate alınmaz,
"Yeni orta sınıf" terimi amorf ve tutarlı bir şekilde tanımlanmamıştır,
Yepyeni bir teoriden ziyade belli bir toplumsal hareket teorisi örneği olarak görülebilir (Pichardo, 1997)

Toplumsal hareketler, “politik iktidar” ya da ekonomik gelir dağılımı ile ilgilidir. Ancak, yeni toplumsal hareketler başka kimlikler etrafında örgütlenmektedir (Bozkurt & Bayansar, 2016). Toplumsal hareketler, yerleşik alan dışında toplu eylemler kullanılarak, ortak bir çıkarı korumanın, ortak bir hedefe gitmenin de yollarından biridir (Giddens, 2000, s. 540).

2.1.1 YTH'ler ve Kimlik Siyaseti

Kimlik bir niteliği, bir özelliği belirtir. Kimlikler farklılıklardır. Kimlikler, hem kişinin kendisini nasıl gördüğü, hem de toplumun kişiyi nasıl gördüğüyle ilgilidir (Aşkın, 2010, s. 213).

Kimlik siyaseti, “baskılanmış ve marjinalleşmiş gruplara üyeliğin, siyasal taleplerde bulunmak için ortak bir temel hazırladığı hareketleri” tanımlarken kullanılan bir terimdir (Göktolga, 2013, s. 123). Kimlik siyaseti temelleri, 60'ların, 70'lerin ve 80'lerin yeni toplumsal hareketlerine dayanmaktadır. Toplumsal cinsiyet, ırk, kolonyal tahakküm gibi farklı siyasetleri birleştiren 60'lar hareketi, 70'lerde ise her biri kendi amacı doğrultusunda, kendi çıkarı için çalışan feminizm, çevrecilik, siyah hareketi gibi “yeni toplumsal hareketlere” dönüşerek devam etmiştir (Göktolga, 2013, s. 123).

Giydirilmiş kimlikler içinde; en merkezde yalın insan kimliği, üzerinde genetik ya da ırk kimliği, üzerinde kültürel ve sonrasında ulusal kimlikler sayılabilir. Aşkın, makalesinde bütün bu kimlikleri zaman zaman içinde eriten ya da ezen, tüm insanlığın en fazla benimsediği ve birleştiği kimlik olarak “ekonomik insan kimliği”ni göstermektedir (Aşkın, 2010, s. 217). Ekonomik insan kimliği içinde, herkes kişisel çıkarlarının büyümesini, isteklerinin gerçekleştirilmesini, ihtiyaçlarının karşılanmasını beklemektedir.

Kimlik siyaseti, daha çok kolektif kimlikler üzerinden çalışır. Kolektif kimlikleri, sosyal sınırları yapılandırmak için oluşturulmuş benzerlik ve farklılık modelleri olarak görmek mümkündür. “Kolektif kimlik” dediğimiz şey de bireysel kimlikler gibi değildir; başka bir deyişle, farklılıklardan değil, benzerliklerden örülerek ortaya çıkmaktadır. Benzerlikler üzerinden kurulan bir kimlik ise, bireyin sahip olduğu diğer kimlikler üzerinde baskın duruma geldiğinde, özgünlüğünü ve kimliklerin birleşerek oluşturduğu kişiliği zedeleme tehlikesi ile karşılaşılacaktır (Göktolga, 2013, s. 128).

Kimlik siyaseti, biz-onlar ayrımı üzerinden işleyen bir mekanizmadır. Bu nedenle, kimlik siyaseti bir kimlik aleyhine, kişinin sahip olduğu diğer kimliklerinden kurtulmasını talep etme potansiyeli taşır. Bu durum kişinin özgünlüğü, farklılığı anlamına gelecek olan bireyselliğinden -aidiyetlerinden- vazgeçmesi anlamına da gelmektedir (Göktolga, 2013, s. 129).

Sosyolojik kuramlara bakıldığında, insan sosyal bir varlıktır; bu yüzden kimliğinin belirmesinde ve şekil almasında insanın iç dinamiklerinin yanı sıra sosyal yaşam da belirleyicidir (Aşkın, 2010, s. 214).

Sosyal psikologlar Henri Tajfel ve John Turner tarafından geliştirilen “sosyal kimlik kuramı”na bakıldığında, bu kuramın sosyal grupların heterojen toplumda dünyaya yönelik algılarını ve deneyimlerini anlamlandırmaya yardımcı oldukları görülmektedir (Tajfel & Turner, 1979). Bu kurama göre, grup olgusunun oluşumu için gerekli bilişsel eylemlerden biri sosyal sınıflandırma eylemi olup, insanları kendileri gibi ve kendilerinden farklı olarak gruplara ayırmaları üzerinden ilerlemektedir. Başka bir bileşen kimlik ve davranışlardır. Grup üyeleri sosyal sınıflandırma sonucunda kendilerini başka grupların üyeleri olarak görebilirler. Sosyal sınıflandırmanın bir sonucu da kişilerin, grup için oluşturulmuş prototipe uygun davranışları olacaktır (Hogg, Abrams, Otten, & Hinkle, 2014). Sosyal sınıflandırma sonucunda kişi kendisini belirli grupların üyesi olarak görebilmektedir. Bu durum kimlik olgusunu da etkiler. Etnik köken, dini

inanışlar, cinsiyet ya da meslekler gibi farklı sosyal gruplarla aynı anda üye olmak, birbiriyle çatışabilen kimliklerin aynı anda sosyal kimlikte olmasına neden olmaktadır (Hogg, Abrams, Otten, & Hinkle, 2014). Sosyal kimlik kuramında, grupla özdeşleşme de bir faktör olarak görülmektedir. Grubun üyelerinden biri olmak, gruba yönelik çeşitli değerlerin sahibi olmayı da getirmektedir (Turner, 1999). Ancak özdeşleşme düzeyi farklı olabilmektedir.

Bu açılarından bakıldığında, ODTÜ Ormanı Direnişi bir grup hareketi olarak görülebilir. Ormanın kesilerek yerine yol yapımının meşruluğu konusunda şüphe duyan ODTÜ'lüler, "ODTÜ Öğrencileri" adındaki grupla hareket etmişler ve yol yapımına tepki göstermişlerdir. Bu tepkiler, direnişin ilk günlerinden itibaren barışçıl protestolar olarak görülmüş, ancak zaman zaman polisle öğrenciler arasında çatışmalar yaşanmıştır. ODTÜ'lüler, ağaç kesilerek yol yapımına yönelik algı ve deneyimlerini ortaya çıkarmış, duruma tepki göstermişlerdir. Kimlik olarak "ODTÜ'lü" kimliği etrafında hem öğrenciler hem de mezunlar olarak buluşmuş, hatta Türkiye'nin her yerinden ağaç kesimine karşı gelen tepkiler "ODTÜ'lülük" çatısında eritilmiştir. Sosyal sınıflandırma açısından baktığımızda, eylemcilerin çevreci, ağaçların kesilmesine karşı bir kimliğe sahip olmaları dışında, AKP'nin çevre karşıtı politikaları karşısında bir duruşa sahip olduğunu da iddia etmek mümkündür.

2.2 Sivil İtaatsizlik

Yurttaşların yaşadıkları problemlere tepki olarak enerjilerini yönlendirebilecekleri bir "küçük direnme" biçimi olarak; yurttaşlık haklarını savunabilecekleri, yeni kazanımlar elde edebilecekleri araçların en önemlilerinden biri de sivil itaatsizliktir (Dağtaş, ve diğerleri, 2008, s. 7).

Sivil itaatsizlik kavramı, Amerika'da ilk kez 1848'de Thoreau tarafından kullanılmış, 80'li yıllarda Avrupa'da, 90 sonrası dönemde de Türkiye'de tartışılmaya başlamıştır. Coşar (2014) kavramı şu şekilde açıklamaktadır:

Sivil itaatsizlik, "şu ya da bu ölçüde adil" ilişkilerin hüküm sürdüğü demokratik bir sistemde ortaya çıkan ciddi haksızlıklara karşı, yasal imkânların tükendiği noktada son bir çare olarak başvurulmuş, kendisine anayasayı ya da toplumsal sözleşmede ifadesini bulan ortak adalet anlayışını temel alan, şiddeti reddeden, yasadışı politik bir edimdir (Coşar, 2014, s. 10).

Siyasi iktidar, iktidarını genellikle "geçerli bir hakka dayandırmak suretiyle yönettiği kanaatini yaymak", halkı buna inandırmak ister (Nişancı, 2013). "En güçlü; gücünü hak, boyun eğmeyi de bir ödev haline getirmediği mutlak anlamda egemen

olmuş sayılmaz, hep egemen kalacak kadar da güçlü değildir” (Rousseau, 1965, s. 15). Başka bir deyişle, devlet aygıtının meşruiyeti, yurttaşların rızasına dayanmaktadır. Bu durum halkın devlet yönetimine itaatini meşrulaştırmaktadır, ancak yetki ve güç sayesinde kişilerin hak ve özgürlüklerine müdahale edilmesi halinde baskıya karşı direnme söz konusu olmaktadır (Anbarlı, 2006, s. 1). Zira, hükümet adil olmayan yasalar çıkartabilir (Macit, 2007, s. 138). Benzer şekilde adil olmayan uygulamalar da söz konusu olabilir.

Demokratik devletlerde, yasalar veya hükümet politikaları; halkın, siyasi partilerin ya da sivil toplumun tepkileri ile değişime açıktır. Sivil toplum tarafından yasaların ve hükümet politikalarının değişimine etki etmek amacıyla gerçekleştirdiği çeşitli eylemlerden biri de sivil itaatsizlik eylemleri olarak görülebilir (Candan & Bilgin, 2011, s. 58).

Sivil itaatsizlik kavramına ilişkin birçok akademik tanım yapılmıştır. Otoriteler, bu kavramın milattan önce 600 yıllarına kadar uzandığını belirtse de tek bir tanımını yapmak mümkün görülmemektedir (Le Grande, 1967’den aktaran Macit, 2007, s.135)

En yaygın tanımlardan ikisi Hugo Adam Bedau ve John Rawls’ın yapmış olduğu tanımlardır. Hugo Adam Bedau, sivil itaatsizlik eyleminin “yasaya aykırı, kamuya açık, şiddetsiz ve vicdani olarak bir yasayı ya da hükümet politikasını veya kararını engelleme isteği” ile gerçekleşmekte olduğunu iddia etmektedir. John Rawls’a göre ise sivil itaatsizlik “yasaların ya da hükümet politikalarının değiştirilmesini amaçlayan ve kamuya açık bir tarzda gerçekleştirilen şiddetsiz, vicdani ve aynı zamanda siyasi nitelikli, yasaya aykırı bir edimdir.” (Candan & Bilgin, 2011, s. 60). Rawls, sivil itaatsizliğin ciddi hak ihlallerine karşı yumuşak bir karşı çıkış yöntemi olacağını söylemektedir (Anbarlı, 2006, s. 70). Rawls, ciddi hak ihlallerini uzun süre devam eden muhalefete karşı, eşit özgürlükler ve eşit şans ilkelerinde ortaya çıkan haksızlığa bir tepki olarak tanımlamaktadır. Sivil itaatsizlik eylemlerini şiddet içeren eylemlerden ayıran Rawls, sivil itaatsizliğin temel göstergesinin barışçıl yöntemler kullanmak ve şiddeti reddetmek olduğunu düşünmektedir (Macit, 2007, s. 137-145).

Rawls’ın sivil itaatsizliğin şiddeti tamamen reddetmesi gerektiği iddiası konusunda başka tartışmalar da vardır. Bay (1968) makalesinde “şiddetsizlik” ifadesi yerine “sivil itaatsizlik özenle seçilmiş ve meşru araçlar gerektirir” demiştir. Ancak, sivil itaatsizlik eylemi içinde olanların şiddetten kaçınması, eylemin meşruiyetini ve toplumun sivil itaatsizlik eylemleri konusunda hoşgörülü olmasına yardımcı olmaktadır. Sivil itaatsizlik

genelde düşmanlıkları büyütmenin değil, ortadan kaldırmanın ve karşı taraf ile uzlaşmanın bir yolu olarak düşünülmektedir, bu yüzden şiddet kullanmak kavramın hedefleriyle uyumsuz (Çoşar, 2014, s. 12) .

Sivil itaatsizlik toplumsal muhalefet biçimlerinden biridir (Dağtaş, 2008, s. 43). Vicdani bir direniş biçimi olan sivil itaatsizlik, insana yönelik bir haksızlığa karşı alınan siyasal bir tavidir. Bu anlamda, sivil itaatsizlik eylemcileri sistemin işleyişinde hesaba katılırlarsa, bir suçlu olmanın ötesinde hukukun işleyişine katkı sağlayan öznelere olacaktır (Dağtaş, 2008, s. 73-75).

Sivil itaatsizlik kavramının taşıdığı temel özellikler şöyle sıralanabilir (Coşar, 2014, s. 10-16)

Yasadışılık: Sivil itaatsizlik eylemcisi, var olan anayasal düzenin temel ilkelerine itiraz etmeden, sonuca ulaştırabilecek bütün yasal yolları kullandıktan sonra, haksız bir uygulamaya karşı eyleme geçer. Eş deyişle, sivil itaatsizlik eylemi yasadışı ancak meşru bir eylemdir.

Alenilik ve Hesaplanabilirlik: Sivil itaatsizlik yasadışı olmakla birlikte aleni bir eylem biçimidir. Eyleme katılanlar kendilerini gizlemez ve eylem kamuoyu tarafından algılanabilir biçimde tutulur. Ayrıca sivil itaatsizlik eylemleri hesaplanabilir olmalıdır. Bunun anlamı, eylemin seyrinin önceden belli olmasıdır. Bu özellik, eylemcinin samimiyeti ve inandırıcılığına da katkı sağlayacaktır. Eylemcinin yaptıkları ve söyledikleri uyum içinde olacaktır.

Politik ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi: Başından itibaren sivil itaatsizlik eyleminin akışı tespit edilerek açıklanır ve olası politik ve hukuki sorumluluklar eylemci kişi ya da grupta üstlenilir.

Şiddetin reddedilmesi: Sivil itaatsizlik eyleminin en temel özelliklerinden biri de şiddetin reddidir. Ancak şiddetin sınırı, nereden başladığı tartışmalı bir konudur. Bu konuda genel kabul gören anlayış eylemin, karşıtlarının ya da olayın dışındaki üçüncü kişilerin fiziki ve psikolojik bütünlüklerine zarar vermemesidir.

Ortak Adalet Anlayışına/ Kamu Vicdanına Yönelik Bir Çağrı olması: Sivil itaatsizlik eylemi, kamu vicdanına ve ortak adalet anlayışına yönelik olmalıdır. Eş deyişle, bireysel çıkarlar gözetilerek ya da başka bireylerin haklarının gaspına neden olabilecek eylemler bu kapsamda kabul edilemez. Rawls'a göre; kamusal (ortak) adalet anlayışının temel ilkelerinin ihlali sonucunda, azınlık bir grup, çoğunluğu yaptıklarının bu şekilde anlaşılmasını isteyip istemediğini gözden geçirmeye zorlar.

Sistemin Geneline Değil Tekil Haksızlıklara Karşı Ortak Eylem: Sivil itaatsizlik eylemlerinde sistem genel olarak adaletli olarak görülür. Bu yüzden, sivil itaatsizlik sistemin geneline yönelik değil, tek tek haksızlıklara karşı bir direnme biçimidir. Bu yüzden bu tip eylemlerin ömrü de haksızlığın giderilmesiyle (ya da çözülemez duruma gelmesiyle) sona erer.

Eylem Ciddi Haksızlıklara Karşı Yapılır ve Haksızlıkla Makul Bir İlişki İçindedir: Sivil itaatsizlik eylemlerine, yasal yollarla sonuç alınamayan her durumda başvurulmaz. Aksi takdirde yöntem işlevsiz hale gelebilir, katılanların inandırıcılığı azalabilir. Bu bağlamda, bu eylem türüne ciddi haksızlıklar ve haksızlıkların bertaraf edilmesi önünde engeller olması halinde başvurulur. Eylemler ölçülü, karşı çıkılan haksızlıkla makul bir ilişki içinde olmalıdır.

Haksızlıklarla İlgili Çifte Standart Kullanılmaz: Ortak bir adalet anlayışı ve kamu vicdanına çağrı amacı güdüldüğü için, haksızlıklarla ilgili çifte standart kullanılmaz. Örneğin, işkenceye karşı bir sivil itaatsizlik eylemi yapılıyorsa, işkenceye uğrayanın kim olduğuna bakılmaksızın karşı çıkılmalıdır.

(Coşar, 2014)

Buna dayanarak, sivil itaatsizliğin “amaca ulaşmak için bir yasal normun, şiddetten kesinlikle yoksun, üçüncü kişilerin haklarını çiğnemeyen, olay sırasında orada bulunmayan kişilerin de algılayabileceği biçimde, kamu otoritelerinin rızası alınmaksızın ancak bilgileri dâhilinde, yasa ihlali kastı içinde, eylemin sisteme yönelik imajının kaybolmamasını gözeterek ve yasayı yasaya aykırı ancak hukuka uygun biçimde ihlal ederek, toplumun büyük bölümünün dikkatini çekmeyi amaçlamakta” olduğu söylenebilir (Cinmen, 1998’den aktaran Anbarlı, 2016, s. 73). Anbarlı’ya göre sivil itaatsizlik, yasal süreçlerle sonuç alınamayan konularda, kamuoyuna çağrı görevi görmektedir (Anbarlı, 2006, s. 73) .

Bu tanımlar ve özellikler ışığında, ODTÜ Ormanı Direnişinin başlangıcını da bir sivil itaatsizlik örneği olarak değerlendirmek mümkündür. Olayların başlangıcında açılan “direnmahalle: Mahalleme, ormanıma dokunma” adlı web günlüğünde (bkz. **Şekil 2.1**) de “biz kimiz” bölümü bunu yansıtmaktadır. Bu web günlüğünde direnişçiler kendilerini şöyle tanımlamışlardır: “100. Yıl ve Çiğdem mahallesi sakinleri ve ODTÜ’ler olarak yaşam alanlarımızı yok etmek isteyenlere karşı direniyoruz. Genci, yaşlısı, çocuğu, kadını, öğrencisi, emeklisi ile buradayız. 24 saat nöbetteyiz...”¹⁹. Eylemin sosyal medyadaki çağrısında da sivil itaatsizlik özelliklerine uygun bir çağrı yapılmış, “anayasal görevi yerine getirmek için çevreyi savunmak” bir yurttaşlık görevi olarak vurgulanmıştır²⁰. Çağrı şöyledir: “Ankara Büyükşehir Belediyesi, izinleri bile tamamlanmadan ODTÜ Ormanı’nda doğayı katleden, 100.Yıl ve Çiğdem Mahallelerini

¹⁹ Diren Mahalle, ODTÜ Direnişi, <http://direnmahalle.tumblr.com/ODTU%20Direni>

²⁰ Çadırımı Al, Ormanı-Mahallenini Savun, Etkinlik Çağrısı, <https://www.facebook.com/events/207518396075808/>

de bölen bir yol yapıyor. Bu yol yasadışıdır! Anayasanın 56. maddesi, çevrenin savunması devletin ve vatandaşın görevidir der. Biz de anayasal görevimizi yerine getiriyoruz. 25 Ağustos [2013] Pazar günü Saat 14:00'da 100.Yıl pazarında buluşup, yolun ilerleyeceği ODTÜ Ormanı girişinde çadır kuruyoruz!”.

DİREN MAHALLE
"Mahalleme, Ormanıma Dokunma"

100.YIL VE ÇİĞDEM MAHALLELERİ İLE ODTÜ DİRENİŞİ GÜNCESİ

ODTÜ direniş çadırından

Basın ve Kamuoyuna Duyuru

Bilinmesini isteriz ki bugün ODTÜ'de yapılması planlanan iki tane yol vardır. Bunlardan ilki, ODTÜ'nün Bilkent girişinden başlayan ve kampüsü doğu-batı aksında bölen yoldur. İkinci yol ise Anadolu Bulvarı'nın devamı niteliğinde olup, bu yolu Konya Yolu'na bağlayan ve ilk olarak 1994 tarihli 1/5000 ölçekli ODTÜ İmar Planı'nda da yer alan yoldur. Güzergahı ODTÜ A1 kapısından başlayarak ODTÜ sınırını takip eden yol, ODTÜ A4 kapısı yanından 100.yıl –Çiğdem mahallelerinin içinden geçmektedir. Şu an inşaatı devam eden ikinci yol, 8 şerit ve toplam 50 metre genişliğinde olup, belediye verilerine göre günde 40000 aracın geçişini sağlayacaktır.100.yıl ve Çiğdem mahallelerinin tam ortasından geçeceğini göz önünde bulundurursak, yol projesi yapılırken mahalle sakinlerinin hakları yok sayılmıştır.

Bu yola karşıyız çünkü; yolun yapılması durumunda komşuluk ilişkileri ve yaya ulaşımı sürdürülemez bir hal alacaktır. Bu yol iki mahalleyi ayırmakla kalmayacak, bu mahallenin ODTÜ ile ilişkisinin kesilmesine neden olacaktır.

Bu yola karşıyız çünkü; yapılacak olan bu yol evlere yakınlığı nedeniyle mahallelinin barınma hakkını gasp edecek, yoğun araç geçişinin yarattığı gürültü ve hava kirliliği bu bölgeyi yaşanmaz hale getirecektir.

Biz Kimiz

100. yıl ve Çiğdem mahallesi sakinleri ve ODTÜ'ler olarak yaşam alanlarımızı yok etmek isteyenlere karşı direniyoruz. Genci, yaşlısı, çocuğu, kadını, öğrencisi, emeklisi ile buradayız. 24 saat nöbetteyiz...

Bize sorun!

Sayfalar

[duyurular](#)
[makaleler](#)
[bildiri / 2 Eylül](#)
2013
[tartismalar](#)
[kroki](#)
[direnis alanındaki](#)

Sayfa araçları

[Arşiv](#)
[RSS](#)

Şekil 2.1 direnmahalle.tumblr.com adresindeki 100. Yıl ve Çiğdem Mahalleleri ile ODTÜ Direniş Güncesi başlıklı web sitesinden görünüm

Çadırların kurulduğu gün, Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı (TOMA) ile gelen polis ekiplerinin “eğer çadırları kaldırmazsanız müdahale edeceğiz” anonsu üzerine, çadırlar şiddetsizlik ortamının sürmesi için ve desteğe gelen yaşlı ve çocukların zarar

görmesinden endişe edilerek kaldırılmıştır, ancak toplumsal bir dayanışmayla yemekler, battaniyeler alana getirilmiş ve direniş devam etmiştir²¹.

100. Yıl Mahallesi sakinlerinin ve ODTÜ'lülerin bir araya geldikleri "100. Yıl İnişiyatifi" adlı sivil toplum örgütlenmesinin 2 Eylül 2013'de dağıttığı bildiriye, otoyolun mahalleliler için ne ifade ettiğı ve yapılması planlanan (ve daha sonra yapılan) yolun neden çözüm olmadığına dair bilgiler yer almaktadır. Bildiri şöyledir (bkz. Şekil 2.2):

²¹ ODTÜ'lülerin nöbeti sürüyor, <https://www.evrensel.net/haber/66070/odtululerin-nobeti-suru-yor>

Mahallemizden ve ODTÜ arazisinden geçecek otobanı neden istemiyoruz?

Melih Gökçek bir kördüğüm haline getirdiği Ankara trafiğine çözüm olarak mahallemizden geçmesi planlanan bir otoban öneriyor. Bu otoban mahallemiz ve ODTÜ için ne anlama gelecek?

1. ODTÜ ormanında binlerce ağaç kesilecek.
2. 100. Yıl ve Çiğdem mahalleleri ikiye bölünecek.
3. Sakin ve huzurlu mahallemiz günde 40 bin aracın geçeceği otoban nedeniyle egzoz dumanı ve gürültüye boğulacak.
4. Oluşacak rant sonucu güzide mahallemiz yeşilin olmadığı ve dev bloklarla kaplı bir bölgeye dönüşecek. Yani mahallemiz Çukurambarlaşacak. Kira artışları nedeniyle mahalledeki kiracılar sürgüne gidecek.
5. İşçi Blokları Mahallesi kentsel dönüşüm bölgesi ilan edilecek. Ancak bu durum daire sahiplerine yaramayacak. Daire sahipleri borçlandırılarak mağdur edilecek.
6. Ankara'nın akciğeri olan ODTÜ ormanının yeni yollarla bölünüp yok edilmesinin önü açılacak.
7. Dahası bu yol Ankara'nın trafik sorununu da çözmez.

Peki neden çözmeyecek?

1. Büyük kentlerin trafiği ancak toplu taşımanın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla çözülebilir. Öncelikle ana arterlere metro yapılması ve bu metro sisteminin otobüs ve diğer toplu taşıma araçlarıyla entegre edilmesi gerekmektedir.
Ancak Gökçek 1997'den beri bir metre dahi metro yapmayı, mantıksız alt-üst geçitlerle otomobil kullanımını özendirmiştir. Sorunun kaynağı buradadır.
2. Toplu taşıma geliştirilmediği gibi plansız şehircilik uygulamalarının bir parçası olarak bütün ana arterlere AVM yapılmasıyla trafik sorunu daha da büyümüştür. Bu nedenle çözüm yeni yol açmak değil planlı şehirciliktir.

Şekil 2.2 100. Yıl İnisyatifi'nin dağıttığı bildiri, 2 Eylül 2013

Çağrıcı Forumlar, Demokratik Kitle Örgütleri, 100. Yıl ve Çiğdem Mahallesi halkları ve destekçi diğer Ankaralılar tarafından yayınlanan bildiri metninde imzacılar hem kaygılarını ortaya koymuşlar hem de direneceklerini ilan etmişlerdir.

Bildiri şöyle bitmektedir:

“Yurttaşlık bilincine sahip kentliler olarak, yapılan bütün bu yanlışlıkların durdurulması için bugüne kadar olduğu gibi mücadelemizi sürdüreceğiz. Halka karşı işlenen suçların hesabını hep birlikte soracağız. Semtimizi, ormanımızı, kentimizi ranta ve talana bırakmayacağız. Yaşamımıza, doğamıza sahip çıkacağız.”²²

²² Deklerasyon, OTOYOLUNUZ YASADIŞIDIR! KENT SUÇUDUR! İ-S-T-E-M-İ-Y-O-R-U-Z, <https://direnmahalle.tumblr.com/deklerasyon>

Yukarıdakilerden hareketle bildirinin bitiş cümlesini, imzacıların hem kendileri için hem de tüm Ankaralıları yönelik olarak bir sivil itaatsizlik çağrısı olarak okumak mümkündür.

2.3 Medya, YTH ve Sivil İtaatsizlik

Medya, günümüz demokrasilerinde en azından kabul edilebilir tüm politik, ekonomik, kültürel taleplerin kamusal alanda görünür olmasını ve temsil edilmesine olanak sağlamalıdır; ancak, medyanın sahiplik yapısı ve ekonomi politik ilişkileri buna genellikle izin vermemektedir. Türkiye’deki gibi serbest pazar mantığının baskın olduğu ülkelerde, toplumsal hareketler ve sivil itaatsizlik eylemleri yazılı ve görsel basında yeterince yer bulamamakta; yer bulduğunda ise bağlamından kopartılarak ve çarpıtılarak sunulmaktadır. Bu durum ise egemen ideolojinin medya yoluyla yeniden üretimini beraberinde getirmektedir²³ (Dağtaş, ve diğerleri, 2008, s. 10-11). Özellikle liberal kuramda medya, haber metinlerinde nesnel gerçeklik iddiasında bulunsa da uygulamada haber kurulurken ideolojik bir anlam üretimi yapılmaktadır.

Teknolojinin en çok geliştiği görülen alan medyadır. Golding ve Murdock’a göre, “Kapitalist toplumlarda üretim araçlarını kontrol eden kapitalistler düşüncelerin üretimi ve dağıtımını sağlayan araçları da kontrol etmektedirler” (Golding ve Murdock, 1979:15 aktaran Yaylagül, 2013). Ancak, öte yandan internet teknolojisi ile çok basitçe bir bilgisayar da bir haber üretim kaynağı olarak kullanılabilir.

Dijital aktivizm ile “sokak aktivizmi” arasındaki kültür çatışmasından doğan tepkileri, üç başlığa ayırabiliriz (Uçkan, 2015)

- 1) İnternetin katılımcı, şeffaf ve doğrudan demokrasiye ulaşmak için öncelikli yol olduğunu savunanlar;
- 2) İnternetin neoliberal sömürü politikaların yeni bir aracı olduğunu, sadece ayrıcalıklı kesimlerin kullanabildiği bu aracın toplumsal muhalefet için değersiz olduğunu düşünenler;

²³ Bu konuda, Erdal Dağtaş’ın “Medya ve Demokrasi Ekseninde Tabandan Yükselen Çılgılık: Sivil İtaatsizlik Üzerine Bir Değerlendirme”, Mutlu Binark’ın “Eleştirel Pedagojinin Olanakları ve Derslikler(in Havalandırılması): Yeni Bir Kendinelik Bilincinin ve Sorumluluk Etiğinin Yeşermesi”, Devrim Deniz Erol’un “Bir Sivil İtaatsizlik Örneği : ‘Bergama Olayları’ ve Türkiye Basınındaki Sunumu”, Banu Dağtaş - Erdal Dağtaş’ın “Sivil İtaatsizlik Örneği Olarak ‘Cumartesi Anneleri’ Eylemlerinin Türkiye Basınındaki Sunumu”, Ömer Özer’in “İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı: Bozüyük Olaylarının *Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem* Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözümleme” makalelerine bakılabilir.

- 3) İnternetin iktidar sahipleri tarafından yönlendirilmesine ve geniş kesimlerin dışlanmasına rağmen, sunduğu imkânlar nedeniyle etkili bir mücadele aracı olabileceğini kabul edenler

İnternet; doğası gereği, merkezsiz, sınır ötesi, eş zamanlı, kesintisiz, küresel bir iletişim ortamıdır. Herhangi bir devletin yönetimine tabi değildir, bu sayede geçmişteki iletişim biçimlerine göre daha çok imkân sunmaktadır. Bütün bu avantajlarının yanında “iktidar aklı” ise değişmemiştir. Devletlerin, çokuluslu şirketlerin, lobilerin interneti kontrol altına alma çabası devam etmektedir (Uçkan, 2013, s. 54).

Öte yandan internet teknolojisi, toplumsal olaylar karşısında insanların tepkilerini gösterebilecekleri ve dahası örgütlenebilecekleri sanal bir platforma imkân vermektedir. Böylece, demokratik kültür açısından çok sesliliğe olanak sağlarken, sivil itaatsizliğin yansımaları oluşturmaktadır (Şahin, 2017b). Yeni toplumsal hareketler, artık yeni medya arayüzleri ile internet teknolojisini kendi kurumsal kimlikleri için de kullanmaktadır.

Yeni toplumsal hareketler, iktidar türlerine karşı eylem sergiledikleri hallerde, iktidar odakları bu eylemlerini itaatsizlik olarak algılamaktadır. Bu yeni hareketlerin sosyal medyada paylaşım yollarını kullanarak sivil itaatsizliği olumlu mu yoksa olumsuz mu etkilediği tartışmalıdır (Şahin, 2017b, s. 174). Neticede, sosyal medya araçlarının bireyleri olumsuz etkilediği kadar olumlu etkilerinden de bahsetmek mümkündür. “Yeni medya ağı, aşağıdan gelişen bir harekettir. Sosyal medya, egemen medya anlayışına, gelenekçi düzene başkaldıran, ‘devrimci’ bir olgudur. Tabandaki küçük klavye darbeleri, tavandaki büyük isimleri tedirgin etmeye yetmektedir” (Engin, 2010)

1980’li yıllarda Avrupa’da yoğun tartışmalara konu olan sivil itaatsizlik, tüm dünyada sosyal hareketlerle birlikte daha dikkat çeken bir noktaya gelmiştir. Türkiye çapında da son yıllarda, özellikle Gezi ve sonrası daha yoğun kullanılan “sivil itaatsizlik” kavramı, “bir ölçüde adil” ilişkilerin yürüdüğü demokratik bir sistemde, ciddi haksızlıklara karşı yasal imkânların tükendiği noktada son bir çare olarak başvuru, kendisine anayasada ya da toplumsal sözleşmede ifadesini bulan ortak adalet anlayışını temel alan, şiddeti reddeden, yasadışı politik bir edim ve erdem biçimini nitelendirir (Çoşar, 2014, s. 10).

Türkiye medyasının, AKP’nin iktidara geldiği 2002 yılından günümüze kadar olan değişimi, mülkiyet ilişkileri ve mevcut siyasi iktidara doğru sahip değiştirdiği göz önüne alındığında, düşünsel üretim araçları üzerinden denetim kurulmaya çalışıldığı görülmektedir (Saran, 2014, s. 369). “Alman İdeolojisi” kitabında, “maddi üretim

araçlarını elinde bulunduran sınıfın aynı zamanda zihinsel üretim araçlarının da üzerinde denetim kuracağı; böylelikle zihinsel üretim araçlarından yoksun olanların düşüncelerini de, genel olarak, kendine tabi kılacağına değinilir (Marx & Engels, 2013, s. 52-53). AKP iktidara geldikten kısa bir süre sonra rakibi olan Uzan Grubunu hedef almıştır. Bu durum da rastlantı değildir (Cumhuriyet, 2009). Son olarak, Taksim Yayalaştırma Projesi'nin yürütücüsü olan Kalyon İnşaat firmasının da medya sektörüne girmesi²⁴; siyasi iktidarla organik ilişkiler kurması; medya - iktidar ilişkisine bir örnektir.

Golding ve Murdock'a göre, düşünce üretimi ve dağıtımını kapitalistler kontrol ederler. Bu sayede, kapitalistlerin dünya görüşü bağımlılar üzerinde tahakküm kurar. Böylece sınıfsal eşitsizlik devam etmektedir (Adaklı, 2006). Başka bir deyişle, kontrolü elinde bulunduranlar, diğerlerinin üzerinde tahakküm sahibidir. Böylece burjuvazinin yöntem ve ihtiyaçları ile yürütücüsünün özgünlükleri doğrultusunda, medya endüstrisi baştan itibaren düzenlenmekte ve sahiplik yapısı şekillenmektedir (Saran, 2014, s. 370).

2.3.1 Sosyal Ağların Gücü / Dijital Aktivizm

Dijital aktivizm, en temel şekliyle iki biçimde kategorize edilebilir. İnternet aktivitelerinin gerçek yaşamdaki faaliyetleri desteklemesi, bu protestoları organize etmesi ya da oluşumlarını kolaylaştırması bir yöntemdir. Diğer bir yöntem internetteki aktivist hareketin grubun kendi haklarını korumak ve ilgili konularda protestolar yapabilmek için biçimlendirilmesidir.

Türkiye'de aktivist ve politik amaçlı internet kullanımı, yurttaşlar için yeni bir alternatif kamusal alan yaratmaya yöneliktir. 90'larda Türkiye'de sosyal mücadeleler alanında insan hakları, savaş karşıtlığı, vicdani ret, ekoloji, feminizm, LGBT, anti-küreselleşme, ateizm gibi konular öne çıkmış, internetin günlük hayata dahil olmasıyla birlikte daha görünür biçimde temsil edilmişlerdir (Şener & Erdikmen, 2019, s. 157). İlk yıllarında sosyal kurumlar için internet, basının devamı olan bir yayıncılık aracı olarak algılanmış olsa bile, bugün artık mobil, hızı yüksek, anlık, kullanıcının ürettiği içerikler olan, etkileşimli bir araç halini almıştır (Şener & Erdikmen, 2019, s. 172).

İnternet bir yandan yeni kamusal alanlar inşa ederken, bir yandan yeni iletişim ve mücadele alanları yaratmaktadır.

²⁴ 100 milyar TL'lik ihale devri medyaya girdi, 20.12.2013, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/100-milyar-tllik-ihale-devri-medyaya-girdi-25409671>, E.T. 14.05.2019

2013 ODTÜ Yol Direnişi'ni incelerken, üzerinde durulması gereken konulardan biri de sosyal ağların eylemler üzerinde gücü ve dijital aktivizm olacaktır. ODTÜ'de ağaçların kesilmesi ile başlayan eylemler, sadece medya kanalıyla yayılmamış, ayrıca ODTÜ öğrencilerinin çabalarıyla internette, sosyal medyada birçok mecrada yer bulmuştur. Bunda öğrencilerin payı ve ODTÜ'nün videoeylemcilerini, medya eylemcilerini, foto-habercilerini de mutlaka anmak gerekecektir.

“Sosyal aktivizm” ya da “internet aktivizmi” dediğimiz şey, ODTÜ eylemleri özelinde bakacak olursak, eylemlerin gücünü azaltmamış, aksine doğru bilgi, doğru yönlendirmelerle etkisini arttırmıştır. Dijital eylemler, Twitter sitesindeki “hashtag çalışmaları”, gazetecilerin ve haber bültenlerinin dikkatlerini çeken bilgiler ve görseller, fotoğraflar, videolar ve hatta eylemlerin sadece ODTÜ ile sınırlı kalmasını engelleyerek dünyanın her yerinde insanları sokağa çağırarak fiziki eylemlerle de desteklenmesini sağlayan sosyal medya eylemleri, yine sosyal medyadan örgütlenen insanlar ve bu eylemlerle ilgili yayılan eylem haberleri eylemcileri kuvvetlendiren faktörler arasında görülebilir. Öte yandan, sadece internet üzerinden haber alıp verme şeklinde giden ilişkilerde yer alan kişilerin (ODTÜ geneline yayılmış öğrenciler ve mezunlar dışındaki, başka şehirlerden eylemleri destekleyen kişiler) geleneksel kitlelerin aksine çok sıkı olmadıkları, uzun vadede devam eder nitelikte bir ilişkilerinin olmadığı görülmektedir. Bu kitleler arasında kişilerin birbirini tanımıyor olmaları, yoldaşlık bağlarının olmaması, olayın bizzat içinde olmamaları gibi faktörler bulunmaktadır (Babacan, 2014, s. 143).

Sosyal medyanın haber kaynakları açısından bilgi kirliliği yarattığı iddia edilebilir durumda olsa da ODTÜ eylemleri için bu durumun hem Gezi Parkı olaylarının hemen ardından olması, hem bilinçli üniversitelilerin bizzat haber kaynaklarını değerlendirmesi ve ardından yayılması açısından oldukça doğru gittiği iddia edilebilir.

Bunun dışında kampüs içindeki “yerel” kaynaklardan beslenerek, ağaçlar kesilmemişken, kesilirken ve kesildikten sonra konuyla ilgili birçok aktivist medya çalışması yapılmıştır. Bunlardan bahsedilmesi gerekenlerden biri “Balık Bilir” adındaki, 2005'den beri ODTÜ'deki neredeyse tüm eylemleri izleyen ve gösteren “videoeylem” grubudur. Balık Bilir; Facebook, Twitter ve Youtube²⁵ üzerinden eylemler ve eylemcilerle ilgili, “tarafli haberler” yapmış, ancak tarafsızlığını “gerçeğin tarafındayım” ve “liberal gazetecilik anlayışından ve onun uydurma tarafsızlık iddiasından tamamen

²⁵ BalıkBilir, <https://www.youtube.com/user/balikbilir> ve <https://twitter.com/balikbilir>

uzaktayım” olarak nitelendirmiştir (Metin, 2017, s. 155). BalıkBilir dışında, ODTÜ’den haber veren bir grup da “Seyri Sokak” olmuştur. Seyri Sokak²⁶ da özellikle ODTÜ’den ağaç kesimi sırasında yayınlar yapmış, kendilerine haberci dememekle birlikte şöyle demişlerdir: “acil olanı haber olarak paylaşmak, burjuva medya tarafından görülmeyeni göstermek, çarpıtılanı doğrulaştırmak, gösterileni direnişin bakış açısından göstermek gerekliliğini göz ardı etmiyoruz” (Seyri Sokak, 2017, s. 143)

Ürettikleri videoları internet üzerinden yayan bir videoeylem grubu da Artık İşler’dir²⁷. Türkiye’de toplumsal mücadelelerin görsel kayıt altına alınması, teknolojik olarak Gezi Direnişi’ne kadar yerini bulamayan bir çaba olmakla beraber, Artık İşler’in bu konuda çok öncesi olduğu söylenebilir (tahminen 2003). Artık İşler de Tekel direnişinden Gezi’ye, 1 Mayıs’lardan 19 Ocak’lara, 8 Mart’lardan Onur Yürüyüşlerine kadar birçok alanda kayıt almış ve çeşitli mecralarda yayınlamıştır (Çelikaşlan & Şen, 2017, s. 166). Videocopy, Videokolektif gibi gruplar da listeye eklenebilir. Video sanatçısı Belit Sağ, “kameranın çerçevesini kamerayı elinde tutan kuruyor. Yani bir mağdur imajı yaratmak ve yaratmamak arasındaki çizgidesiniz. Mağdurlaştırılan herkesin mağdur kalmaya mahkûm olmadığını da hatırlatabilecek güçtesiniz” demektedir (Sağ, 2017, s. 174).

Yurttaşların yaptığı “aktivist haberciliği” de benzer şekilde; egemen sınıfın çıkarlarını koruyan, yanlış ve daha kritiği yanlı bir bilinç oluşturma potansiyeline sahip “dördüncü kuvvet” olan medyanın üzerinde, Wikileaks’e benzetildiği gibi, “beşinci kuvvet” olarak, anaakımı denetleyen bir unsur olarak görmek mümkündür (Metin, 2018, s. 229).

2.4 Türkiye’de YTH’ler ve ODTÜ Ormanı Direnişi

2.4.1 Türkiye’de Feminizm

Feminizm, Latince “kadın” anlamına gelen “femine” kelimesinden türemiş bir kavramdır. Feminizm, kadınların sadece kadın kimliklerinden dolayı karşı karşıya kaldıkları zorluklar, baskılar ve ezilmişlikle ilişkisini inceleyen, sınıf, ırk, ulus, din, dil gibi konularda kadınların yaşadığı sorunları ele alan bir bilim alanıdır (Taş, 2016, s. 165).

²⁶ Seyri Sokak, https://www.youtube.com/channel/UC_e3tnbDwNTGTY9SxDVym-A/videos

²⁷ Artık İşler, <https://vimeo.com/artikisler> ve <http://artikisler.net>

Feminist literatürde, kadın hareketi eski ve yeni hareketler olarak değil, birinci, ikinci ve üçüncü dalga feminist hareket olarak anılmaktadır (Budak, 2018, s. 39).

Türkiye’de birinci dalga feminist hareketin kökleri, genellikle II. Meşrutiyet’e dayandırılmaktadır. Ancak hareketin ince köklerinin 15. yüzyıla kadar gittiği görülmektedir. Cumhuriyet’in ilanının ardından, 1924 yılından sonra feministler “Türk Kadınlar Birliği” adlı bir dernek aracılığıyla faaliyet göstermişlerdir. Dernek, bazı siyasetçiler ve basın kurumları tarafından yerilmiştir. Derneğin en hareketli isimlerinden Nezihe Muhiddin uzaklaştırılmış, dernek pasifleştirilmiştir. 1930’da yerel seçimler ve 1934’te milletvekili seçilme hakları verilerek kadınların seçmen olarak seçimlere katılımları sağlanmıştır. Birinci dalga hareketin kazanımları konusunda hem Mustafa Kemal’in kişiliği hem de kadın mücadelesi eş değerli olarak görülebilir (Budak, 2018, s. 47) . 1935 sonrasında kadın hareketi tekrar bir duraksama dönemine girmiş ve 1980 sonrası tekrar canlanmaya başlamıştır.

Türkiye’de kadın hareketi erkek egemen toplumu eleştirmeye başladığında, bütün radikal özgürlükçü hareketlerin sönmüldüğü bir askeri rejim dönemi (1980 Darbesi sonrası) olduğundan, hareket bu durumun da etkisiyle eksileriyle ve artılarıyla var olabilmıştır (Sancar, 2009).

1990’lı yıllardan itibaren dünyada da olduğu gibi Türkiye’de de feminist hareket güçlenmiş, kitlesel eylemliliklerle adından söz ettirir olmuş ve bunun sonucunda kadınlar sosyo-ekonomik bağlamda birçok kazanım elde edebilmiştir. Bu durum 2000’li yıllarda da devam etmiştir

2013 yılına gelindiğinde, Gezi Direnişi’nin kadınlar için bir “görünürlük alanı” yarattığı söylenebilir. Gezi Direnişi’nde “kırmızılı kadın” Ceyda Sungur ya da “siyahlı kadın” Kate Mullen ve daha birçok örnek ile kadınlar, direnişin sembolleri arasında yer almaktadır. Mimar Mücella Yapıcı, oyuncu Şebnem Sönmez gibi isimler, Gezi Parkı’nda kalanlara sıcak çorba yapıp getiren, gaz kapsüllerine tekme atan, biber gazı ve tazyikli su nedeniyle ayakta bile duramazken polisler “çok büyük yanlış içindesiniz, yapmayın, görevi bırakın” diye bağırarak kadınlar, direnişin sonraki günlerinde dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu’nun ve dönemin İç İşleri Bakanı Muammer Güler’in ailelere dönük olarak, “çocuklarınızı parktan alın” söylemine, annelerin Gezi Parkı’na çocukların yanına giderek cevap vermesi de bu direnişin unutulmayacak olayları arasındadır. “Bu maskenin altında fikir var, fikirler kurşun geçirmez” söylemiyle bir başkaldırı ikonu haline gelen “Vendetta” maskesini başörtüsüyle birlikte takan, yaşına

aldırmadan elindeki sapanı polisler'e doğru tatan kadın, "sapanlı teyze" polis şiddetine karşı duruşları sebebiyle de eylemlerin simgeleri haline gelebilmişlerdir (Rahte & Tokdoğan, 2014, s. 82-86).

Genel anlamda feministlerin kadına yönelik şiddete ve ayrımcılığa karşı, ataerkiye, homofobiye, transfobiye, savaşa ve milliyetçiliğe karşı olduğu söylenebilir. Gezi Parkı eylemlerinde de feministlerin taleplerini, bu sayılanlardan çok ayrı olmadıkları, ancak bunları Gezi'de dile getirilen şikâyetlerle ve ortaya çıkan taleplerle eklemledikleri söylenebilir (Rahte & Tokdoğan, 2014, s. 82). Ayrıca hükümetin, kadınları aile içindeki rolleri üzerinden tanımlayan, bedenlerini ve doğurganlıklarını denetim altına almaya çalışan, esnek ve güvencesiz istihdama mahkûm eden politikalarına karşı zaten sokakta oldukları bilinmektedir. Gezi Direnişi'nde feminist söylem ve taleplerin diğer taleplere eklenme gücü, bu eylemdeki farkını oluşturmaktadır (Rahte & Tokdoğan, 2014, s. 82)

Özellikle Gezi Parkı'nda ve tüm Türkiye'de dört bir yanda eylemler sürerken, Türkiye'de sol muhalif çevrelerin feministlerle güçlü bir etkileşime geçtiği iddia edilebilir. Gezi Parkı'nda kitleler, bir yandan "bedensel varlıklarıyla" bir yapılaşma karşısında direnmiş, "biz varız, buradayız ve taleplerimiz var" demiş, bir yandan da iktidara karşı temel taleplerini birleştirerek mücadele etmiştir. Kentsel ve ekolojik tahribata karşı, erkek egemenliğine karşı, barış ve ifade özgürlüğüne dayalı çoğulcu demokrasi talebini dile getiren milyonlar, güçlü bir demokratik atılımı ve beraberinde kuvvetli bir eklemleyici siyaseti beraber örerken, bunda feminist hareketin ve beraberinde LGBT hareketinin etkili olduğunu söylemek mümkündür (Özkazanç, 2017).

Gezi Parkı direnişinin ilk günlerinde ellerinde boylarla duvarlardaki cinsiyetçi küfürleri temizleyen ve yerlerine cinsiyetçi olmayan sloganlar yazan kadınlar, "küfürle değil, inatla diren" gibi sloganlarla direnişi desteklemişlerdir.

Gezi Direnişi, feminist bir eylem olmamakla birlikte, feminist kadınların etkili olduğu bir süreç olarak görülebilir. Feministler, bu süreçte başta "cinsiyetçi küfür etmeyin" gibi bazı uyarılarının kimi erkekler için rahatsız edici olduğunu, ancak bir süre sonra kadın ve erkek herkesin küfürsüz direnmeye başladığını ifade etmişlerdir (Rahte & Tokdoğan, 2014, s. 75-76)

LGBT'ler ve feministlerin Gezi Direnişi'nin ruhunu değiştirdikleri, bunun Gezi Parkı Direnişi'nde hemen herkesin üzerine konuştuğu yaratıcılıkla ilgili olduğu söylenebilir.

“ODTÜ Ormanı Direnişi” de bütün feminizm dalgasından etkilenmekle birlikte, bahsedilen son dönemde Gezi Parkı’nda yaşananların en çok belirleyenlerden biri olduğu iddia edilebilir.

2.4.2 Türkiye’de Barış Hareketi

Barış hareketi, insanlar arası şiddeti en aza indirmeyi amaçlayan toplumsal hareket olarak tanımlanabilir. İlk barış girişimleri, Birinci Dünya Savaşı döneminde başlamış, İkinci Dünya Savaşı ile halklar ve sosyalistler yaşanan ölümlere karşı barış girişimlerini hızlandırmışlardır. Daha sonra, 1949 yılında kurulan Dünya Barış Konseyi’ne birçok ülke üye olmuştur²⁸. Türkiye’de İttihat ve Terakki Partisi tarafından uydurma olarak kurulan Türkiye Sosyalist Partisi adına 1917’de Stockholm’de yapılacak barış toplantısına katılma isteği belirtilmiştir. 1950 yılında ise Türkiye Barışseverler Cemiyeti kurulmuştur.

1970’lerin sonunda Türkiye Barış Derneği kurulmuş, çeşitli toplantılara temsilciler göndermiş, paneller düzenleyerek görünür olmuş, sendikaların genel kurul toplantılarına katılmış, bildiriler yayınlamıştır (Selek, 2004, s. 320). Öte yandan, Türkiye’de Türk Barışseverler Cemiyeti, Barış Derneği, Türkiye Barış Derneği gibi barış örgütlenmelerinin savaş karşıtı olmadığını iddia etmek mümkündür. Her üç grup, savaşa siyasi sebeplerle karşıdır ve ancak sosyalizm koşullarında bitebileceğini, kapitalizm koşullarında haklı savaşlar verilebileceğini söylemektedir (Selek, 2004, s. 366).

2000’li yıllara gelindiğinde, Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu Türkiye’de örgütlü barış hareketleri arasında sayılabilir. 2003 yılında, dünyada savaş karşıtı aydınlar Irak işgaline karşı olabilmek için küresel imza kampanyası başlatmışlardır. Türkiye’de ise savaş karşıtı bir platform olarak Haziran ayında Küresel BAK kurulmuştur. Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu, demokrasi ve bağımsızlıktan, silahsızlanmadan, eşitlikten, özgürlükten, enternasyonalizmden, çeşitlilikten, barıştan, çevreden, adaletten yana bir kurumdur. Birçok kurum, bu mücadeleyi desteklemektedir.

1. Barış ve Adalet Koalisyonu, 3 öncelikli hedef gözetmiştir.
2. Tüm Türkiye’de savaş karşıtı bir kampanya birliği inşa etmek.
3. Örgütsüz kesimleri bu kampanya çerçevesinde harekete geçirmek.

²⁸ KODA’da 'Türkiye barış hareketi' konuşuldu, <https://www.evrensel.net/haber/336806/kodada-turkiye-baris-hareketi-konusuldu>

Küresel anti-kapitalist savaş karşıtı hareket ile bağlar kurarak küresel bir savaş karşıtı hareketin inşasına katkıda bulunmak. (Küresel BAK, tarih yok)

Bu noktada Türkiye’de insan hakları ihlalleri olduğu gerekçesiyle bir imza kampanyasına katılan ve bundan ötürü haklarında dava açılan ve işlerinden atılan akademisyenleri de anmak mümkündür.

2.4.3 Türkiye’de Ekoloji Hareketi ve ODTÜ Ormanı Direnişi

Günümüzde bir yandan çevresel/ekolojik sorunlar artarken, bir yandan da bununla ilgili çözüm önerileri getirilmektedir. Çözüm önerileri bugün mevcut sorunları ortadan kaldırmaya ya da zararlarını azaltmaya yöneliktir, ancak konuya sosyo-ekonomik ve fikirselsel açıdan birbirinden farklı noktalardan yaklaşılmaktadır (Çobanoğlu, 2014, s. 106).

Çevre politikası literatüründe, yaygın bir görüşe göre ekolojik sorunların tüm insanlığın ortak sorunları olduğu iddia ediliyor olsa da bu sorunlara maruz kalanların toplumsal yapıdan kopuk olduğunu söylemek mümkün değildir. Grupların, ekolojik sorunlardan etkilenme boyutları farklıdır. Ayrıca siyasi olarak benimsenmiş çözüm yolları da grupta olanlara göre farklılık göstermektedir. (Çoban, 2013, s. 245-249). Sonuçta, ekonomik gruplarda kimlerin yer aldığı hem ekolojik sorunları yaratırken hem de çözerken önem kazanmaktadır. Kapitalist sınıfta yer alanların yol açtığı sorunları, emekçi kitleler çözmeye zorlanmaktadır.

Ülkemizde, ekoloji hareketlerinin sıklıkla tutarsızlık, antidemokratiklik, sivil/özerk olamama, merkezîyetçilik (devletçilik, milliyetçilik, yer yer ırkçılık), hoşgörüsüzlük, paylaşamama gibi noktalara gittiği iddia edilmektedir (Çobanoğlu, 2014, s. 125). Türkiye’de ekoloji bilincinin gelişmesi için ilk katkılar 1990’lı yılların sonunda yaşanan Bergama ve Yatağan’daki ekolojik hareketlere gitmektedir. Bu hareketlerin de sayılan özelliklerin bir kısmını içerdiği söylenebilir (Çobanoğlu, 2014). Öte yandan, yerel ile sınırlanmayan, eylemlerin içeriği ve eylemdeki politik duruş ile evrensele ulaşmaya çalışan ekolojik hareketler de vardır. Gezi Parkı olayları gibi, ODTÜ Ormanı Direnişi de bu yerel ile sınırlanmayan, özerk, tutarsızlık – antidemokratiklik – merkezîyetçilik – hoşgörüsüzlük içermeyen olaylar arasında görülebilir.

Gezi Parkı Olayları ile ilgili olarak ana akım medya tarafından “kent ve çevre hassasiyeti” olarak adlandırılmış hareketin, nasıl “seçkin bir uğraş” olmanın ötesine geçerek geniş kitlelere ulaşmış olduğu ile ilgili olarak, bu ekolojik itirazın altında yatan siyasi nedenlere de bakmak gerekir (Özlüer, Turhan, & Erensü, 2016, s. 16).

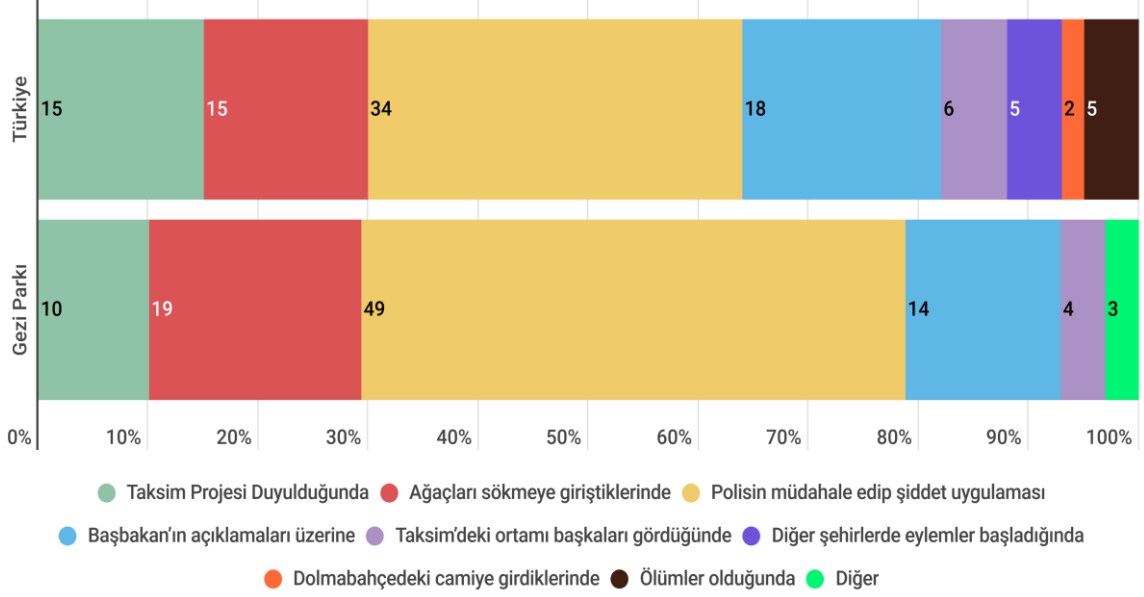
Gezi Parkı Olayları, çoğunlukla kültürel bir çatışma bağlamında ortaya çıkan toplumsal hareketlerden biri olarak görülebilir. Gezi Parkı Olayları ya da Gezi Parkı Direnişi olarak anılan olayların yeni toplumsal hareketler bağlamında incelenmesi, sosyolojik açıdan toplumun sosyal ve kültürel yapısının incelenmesi ile daha iyi anlaşılabilir. Yeni toplumsal hareketler, toplumsal ve kültürel yapının bir ürünüdür (Bayhan, 2014, s. 34).

31 Mayıs 2013 tarihinde başlayan ve 2013 Haziran ayına damgasını vuran Gezi Parkı Direnişine katılanlar Bayhan'a göre üç halkadan oluşmaktadır. Bunlar özetle "merkezde ağaçlara sahip çıkarak hareketi başlatanlar"; "çoğunun ortak noktası AKP karşıtlığı ve ulusalcılık olan örgütler" ve "şiddete eğilimli marjinal gruplar" olarak sınıflandırılabilir (Bayhan, 2014, s. 39-40).

Parka polis müdahalesinin yapıldığı 31 Mayıs tarihinde, parkla ilgili olarak dakikada atılan tweet sayısı 3000 olarak görülmektedir. Yarısı İstanbul'dan gönderilen tweetler, aynı tarih için #direngezi (950 bin tweet), #geziparkı (50 bin tweet), #occupygezi (170 bin tweet) ve #BugünTelevizyonlarıKapat (50 bin tweet) işaretlerini taşıyor olarak kaydedilmiştir. Twitter ve Facebook, kitlelerin hızlıca toplanması ve yönlendirilmesi anlamında bahsedilmesi gereken araçlardır (Bayhan, 2014, s. 41)

KONDA isimli araştırma şirketi, yayınladığı Gezi Raporu'nda olayı tetikleyen unsurlar başlığında, polis şiddetine ve başbakanın açıklamalarına tepki olarak parka gelenleri en fazla göstermektedir. "Sizce olaylar hangi noktada büyüdü / seyri değişti? (Gezi için: Ne noktada gelmeye karar verdiniz?)" başlıklı istatistikte, en çok dikkat çeken polisin müdahale etmesi en büyük gerekçe olarak görünmektedir (bkz. **Şekil 2.3**).

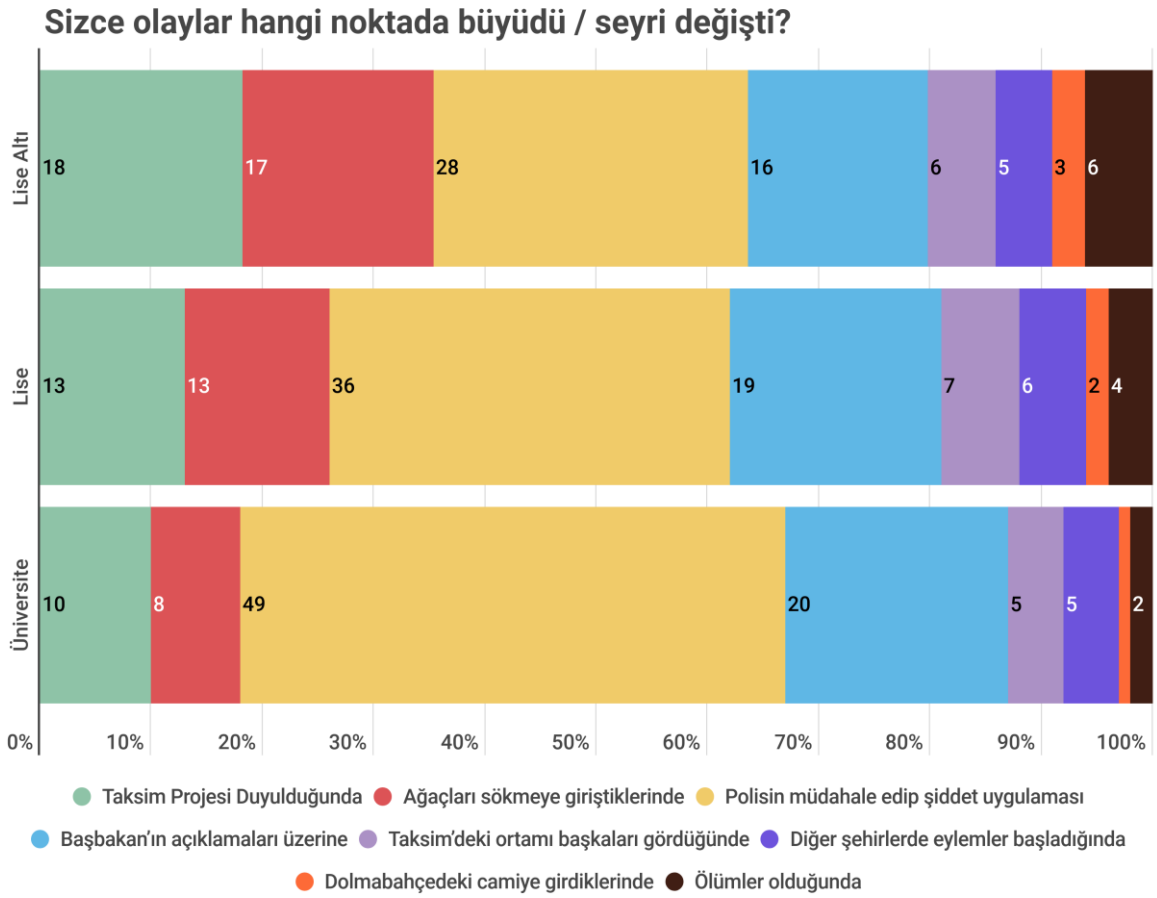
**Sizce olaylar hangi noktada büyüdü / seyri değişti?
(Gezi için: Ne noktada gelmeye karar verdiniz?)**

Şekil 2.3. "Sizce olaylar hangi noktada büyüdü / seyri değişti? (Gezi için: Ne noktada gelmeye karar verdiniz?)" başlıklı anket sonucu

(Yeniden çizim). Kaynak: KONDA

Eğitim düzeyine göre “sizce olaylar hangi noktada büyüdü / seyri değişti?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında da en çok üniversite mezunları, “polis müdahale edip şiddet uygulaması” üzerine olayların en çok büyüdüğünü iddia etmektedir (bkz. Şekil 2.4)

Şekil 2.4 Eğitim düzeyine göre Gezi Parkı eylemlerine bakış, “Sizce olaylar hangi noktada büyüdü / seyri değişti?”

(Yeniden çizim). Kaynak: KONDA

Anketten elde edilen başka bir sonuca göre, üç eğitim seviyesindeki katılımcılar arasında en çok üniversite mezunları “başbakanın açıklamaları” olayların büyüme sebebidir demektedir.

2.4.3.1 ODTÜ Ormanı Direnişi'ne ve Yol Eylemlerine Mekansal – Politik Bir Çözümleme

Toplumsal eylemlere yaklaşım konusunda alternatif bir sosyolojik eleştiri modeli sunan Giddens, örneğin Parsoncu işlevselcilik gibi kültürel güçlere dayalı ya da Althusserci Marksizm gibi tamamen ekonomik güçlere dayalı teorileri "bireyi aktif, öğrenebilen, refleksif (derin düşünmeli) bir izleyici fail olarak anlamak" konusunda (Giddens, 1979, s. 54) güçlük çektikleri için eleştirirken, bizim için ODTÜ yol eylemlerinin içindeki bulunduğu özgün direniş konjonktürü ile tek bir sınıfa, kimliğe ya

da politik programa indirgenemeyen çok yönlü, çok özneli doğasını açığa çıkarma noktasında pratik bir kavramsal araca dönüşür.

Uzay-zaman ilişkisi içinde direnişin anlamlandırılması noktasında ise *locale* kavramının ODTÜ yol eylemleri için oldukça pratik bir karşılığı olduğu söylenebilir. Giddens için toplumsal etkileşimlerde zamansal faktörün yanı sıra mekansal faktör de oldukça önemlidir, *locale* konsepti bu noktada Giddens tarafından şöyle tanımlanmaktadır:

Locale, toplumsal sistemler olarak kolektiviteleri oluşturmakta olan 'tipik etkileşimlerle' özdeşleşmiş fiziksel ortamlardır. *Kolektivite locale*'leri, etkileşim konumunun (*setting of interaction*) özelliklerine dair ortak farkındalık, aktörler arasındaki anlamlı bir iletişimin sağlanmasında hayati bir bileşen olduğundan dolayı toplumsal sistemlerin yapısal kuruluşları ile bütünsel olarak iç içe geçmiştir (Giddens, 1981, s. 39).

Giddens'ın post-modern coğrafyalara yaklaşımın özlü bir ifadesi olan *locale* konsepti, ODTÜ yol eylemlerinin mekansal-politik hallerinin diyalektiğine kısa da olsa bir vurgu yapılması için gerekli kavramsal çerçeveyi sunar. Giddens'ın gözüyle ODTÜ yol eylemlerinin *locale* karakteristiğini okumak, yol eylemlerinin sadece ODTÜ kampüsü ile sınırlı bir coğrafya ile tarif edilmediğini, fakat daha ziyade belirli bir toplumsal etkileşimi barındıran fiziksel bir bölge olarak üzerinde taşıdığı sosyo-politik kontekstin zenginliğini kavramaya olanak sağlar. *Locale*, fiziksel, somut bir mekandır. *Locale*, sınırlıdır. *Locale*, metafizik ya da ideolojik bir adres göstermez. Aksine o sınırlılığı içinde, belli bir alanda, oldukça yoğun şekilde gerçekleşen toplumsal etkileşimi mümkün kılan sınırlı mekânın adıdır. Onu "sadece bir mekan"dan fazlası kılan da tam olarak budur. Kaspersen'e göre de bu bölgeler de sınırlı bir alanda yoğun olarak gerçekleşen toplumsal etkileşim neredeyse bir ortak kimlik yaratacak kadar güçlüdür, ortak bir kimlik, ancak asla tek ve somut bir kimlik değildir (Kaspersen, 2000). Öte yandan, her ne kadar *locale*'i sadece mekansal olarak değil, özneler-arası bir anlam, değer ve normlar seti olarak daima toplumsal aksiyonla ilişkisi içinde olarak ve aynı zamanda belli bir zamansallığa ya da fiziksel sınırlamaya gitmeksizin ele aldığı için Giddens'ın *locale* anlayışından farklılaşsa da, yine de direniş ve mekan ilişkisine dair Giddens'tan hareketle kurduğumuz ODTÜ Yol Direnişinin *locale* kuramsallaştırmasına hizmet eden başka bir yaklaşımı da "Gündelik Bölgeselleşmeler" ("*Regionalizations, Everyday*") başlıklı makalesi ile Benno Werlen aracılığı ile kısaca hatırlatmakta fayda vardır (Werlen, 2009). Bu yaklaşıma göre de "*locale*"ler öteki ile etkileşim için bir arena sunar; böylece *locale*'ler sınıf çelişkilerinin de görüldüğü yerlerdir ve dünyaya dair deneyimin ana bağlamı buralarda toplanır ve

ortak bir farkındalık harmanlanır" (Werlen, 2009, s. 5). Görülüyor ki Giddens'in açtığı kuramsal yol, ODTÜ Ormanı eylemlerinin politik-mekansal bir tahlilini sosyolojik olarak yapmak için fazlasıyla zengin fırsatlar sunmaktadır. ODTÜ'nün bir direniş mekânı olarak sosyolojik bir analizine yönelik potansiyel akademik çalışmalar da bu yoldan faydalanabilir.

ODTÜ Yol Eylemleri'nde açığa çıkan *locale* karakteristik, Taksim Meydanı, Gezi Parkı ya da Arap Baharı'nın öne çıkan *locale*'lerden biri olarak Tahrir Meydanı gibi kitlesel yan yana gelişlere ev sahipliği yapan direniş alanlarında olduğu gibi herhangi bir politik uğraşı olmayan çok farklı görüşlerden insanların bile merakını ve ilgisini çeken atraksiyonlardan birine dönüşmüştür. Öyle ki bugün "ODTÜ" adı bile, tek başına, bir muhalefet, bir karşı duruş, bir isyanın dört harfli simgesi olarak temsil ettiği *locale*'in bir gösndergesine dönüşmüştür.

2.4.3.2 ODTÜ Ormanı Direnişi'nin Arka Planı: Ankara Büyükşehir Belediyesi ve ODTÜ İlişkileri

ODTÜ arazisinden, Anadolu Bulvarı – Konya yolunu bağlamak için geçirilmesi planlanan 8 şeritli bağlantı yolu nedeniyle, 1000'den fazla ağacın kesilecek olmasına tepki gösteren ODTÜ'lüler²⁹ ve 100. Yıl ve Çiğdem Mahalleleri sakinlerinin, yol güzergahının geçeceği yerde direniş çadırları kurarak (25 Ağustos 2013) nöbete başlamasıyla ODTÜ Ormanı Direnişi'nin fiilen başladığı kabul edilebilir.

ODTÜ Yolu ile ilgili konulara geçmeden önce, yakın geçmişte ODTÜ ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasındaki ilişkilere ve anlaşmazlıklara değinmek yararlı olacaktır.

1956 yılında Türkiye'nin beşinci üniversitesi olarak kurulan ODTÜ, 1983 yılında büyükşehir belediyelerinin kurulmasıyla Büyükşehir Belediyesi sınırlarına dahil olmuştur. 10 Temmuz 2004'te kabul edilen Büyükşehir Belediyesi Kanunu, büyükşehir belediyelerine imar planları ve kaçak yapılar konusunda denetim yetkisi vermiştir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin, 1994'te Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanmış 1/5.000'lik ve 2008 yılında Çankaya Belediyesi tarafından onaylanmış 1/1.000'lik imar planları vardır. Ancak Ankara Büyükşehir Belediyesi

²⁹ "ODTÜ'lüler"; ODTÜ Öğrencileri, ODTÜ Mezunları, ODTÜ Öğretim Elemanları ve personeli tarafından birlikte sahiplenilen, kapsayıcı bir isimdir.

tarafından 2008 yılında kamuoyuna “ODTÜ’nün imar planı yoktur.” şeklinde yanlış bilgi verilmiştir (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013b).

Ankara Büyükşehir Belediyesi Encümeni, 1994’de Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından ve 2008’de Çankaya Belediyesi tarafından onaylanan planları; Eylül 2008’de aldığı bir kararla reddetmiş ve yeniden “Koruma Amaçlı İmar Planı” yapılmasını talep etmiştir³⁰. Büyükşehir Encümeni Temmuz 2008’de aldığı bu kararla, ODTÜ’nün büyükşehir sınırlarındaki yapılarda aranan onaylı uygulama imar planı, parselasyon planları, mimari proje onayları ve yapı ruhsatlarına rastlanılmadığını açıklamıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesi, Temmuz 2008’deki bu kararına dayanarak, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 42. maddesinin 1. fıkrası gereğince, ODTÜ içindeki kaçak olduğunu iddia ettiği 45 yapının her birine 40 bin TL olmak üzere toplam 1 milyon 800 bin TL para cezası kesmiştir³¹. Ankara Büyükşehir Belediyesi, kaçak olduğunu iddia ettiği yapılar eğer mevzuata uygun hale getirilmezse yıkılmasına karar vermiştir. Bunun üzerine ODTÜ rektörlüğü tarafından mahkemeye başvurulmuş, 45 yapının her biri için ayrı ayrı dava açılmıştır ve mahkeme sonucunda "yıkım ve ceza kararlarının yasal dayanağı olmadığına, bunların kamu yararına aykırı olduğuna” hükmedilmiştir (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013b).

ODTÜ tarafından hazırlanan koruma Amaçlı 1/5.000’lik İmar Planı çalışması, Ankara Büyükşehir Belediyesinin de dahil olduğu yasal aşamalar izlenerek yürütülmüş, belediye tarafından talep edilen “Koruma Amaçlı İmar Planı”, onay için Büyükşehir Belediyesine sunulma aşamasına gelmiştir. Ancak ODTÜ Rektörlüğü, ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Acar aracılığıyla 5 Kasım 2013’deki yaptığı yazılı açıklamada “Son bir ay içinde Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı’nın basında çıkan demeçlerinden, 1/5.000’lik İmar Planının onaylanması için ODTÜ arazisinin %35-%40’ını Düzenleme Ortaklık Payı (DOP) olarak talep etme niyeti olduğu anlaşılmaktadır. ODTÜ’den ve benzer durumdaki diğer kampus üniversitelerinden İmar Kanunu’nun 18. maddesinde yer alan DOP olarak arazi talep edilmesi yasanın ruhuna aykırıdır. Çünkü, (1) bir kamu üniversitesi olan ODTÜ’nün arazisinin imar planı onayından sonra satılması veya bu araziden rant elde edilmesi söz konusu değildir. (2) İmar düzenlemesi ile ODTÜ arazisine

³⁰ Koruma Amaçlı 1/5.000’lik İmar Planı çalışması, Ankara Büyükşehir Belediyesinin de dahil olduğu yasal aşamalar izlenerek yürütülmüştür. Ankara BŞB tarafından talep edilen “Koruma Amaçlı İmar Planı”, onay için BŞB’ne sunulma aşamasına gelmiştir. <http://www.metu.edu.tr/tr/odtu-imar-plani-yollar-ve-eymir-golu-ile-ilgili-basin-toplantisinin-notlari>

³¹ ODTÜ’lüler Gökçek’e rest çekti, <http://www.mimdap.org/?p=9245>

yeni nüfus yerleşmesinden bahsedilemez. (3) ODTÜ yerleşkesinde yol, yeşil alan ve diğer sosyal donatı zaten Üniversite tarafından sağlanmıştır” denmiştir. Ayrıca, aynı açıklamada “Ankara BŞB Başkanı bazı aralıklarla, “Eymir Gölü’nü Halka Açacağız.” türü demeçler vermektedir. İmar Planının onaylanması aşamasında Ankara BŞB tarafından, DOP karşılığı olarak Eymir Gölü’nün ODTÜ’den talep edileceği gazetelere yansımaktadır” ifadesi yer almaktadır (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013b).

Karşılıklı olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi ve ODTÜ arasında bu süreçte devam eden; çeşitli iddiaların, belediyenin ODTÜ’ye ceza kesmesinin, kesilen cezaların mahkemeler tarafından iptal edilmesinin, ODTÜ’nün arazi bütünlüğünü ve kampüs üniversitesi ruhunu korumak maksadıyla BŞB’ye düzenleme ortaklık payı vermek istememesinin sonucu olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi ile ODTÜ arasındaki anlaşmazlığın ortaya çıkan yol sorunundan öncesine dayandığı görülmektedir.

2.4.3.3 ODTÜ ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında “Yol ve Kent içi Ulaşım” Tartışmaları

ODTÜ arazisinden geçmesi istenilen iki ayrı yol vardır. Medyaya yansıyan tartışmalarda bu iki yolun karıştırıldığı anlaşılmaktadır. ODTÜ, Anadolu Bulvarı’nın devamı olan yolun doğu sınır bölgesinden geçmesine 1994 yılından itibaren onay vermiştir. ODTÜ’nün kabul etmediği yol, Ankara BŞB tarafından 2007 tarihinde “Ankara Nazım Planı 2023” önerisine eklenen ikinci bir yoldur (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013a).

ODTÜ arazisinden yol geçirme projesi ve tartışmaları ilk olarak 1992 yılında başlamıştır. Anadolu Bulvarı’nı Konya Yolu’na bağlayacak güzergâh üzerindeki arazi 1993 yılında ODTÜ tarafından Karayolları Genel Müdürlüğü’ne bırakılmıştır. Hazırlanan plan sonrası birinci yolun yapımı 1994 yılında onaylanmıştır. Ancak ODTÜ arazisi, 6 Mart 1995’te Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından "1. Derece Sit Alanı" ilan edilmiştir³² ve ODTÜ’nün Eskişehir Yolu kapısı bölgesinin bir kısmı da I. derece doğal sit alanları arasında yer almıştır. Anadolu Bulvarı’nın devamı olan yol

³² ODTÜ Arazisi çok sayıda doğal sit alanını ve tarihi sit alanını bünyesinde barındırmaktadır. Bugün Türkiye’de ve dünyada nadir bulunan çok sayıda canlılık – çiçek, bitki, kelebek, kuş, diğer yabani hayvan – yaşadığı bir bölgedir.

güzergahının ODTÜ arazisi içindeki yaklaşık 400 metrelik kısmı bu sit alanı ile örtüşmektedir³³.

Yapımı 1994 yılında onaylanan ve ODTÜ İmar Planı'nda da yer alan, Anadolu Bulvarı'nın devamı olan birinci yol ile ODTÜ'nün doğusundaki A-1 kapısı ile Vişnelik arasındaki kesimden, 100. Yıl ve Çiğdem mahallelerinin de tam ortasından geçerek Konya Yolu'na bağlanması planlanmıştır. ODTÜ Rektörlüğü, "yıllar önce alınmış bir karar" olduğunu savunarak küçük değişiklikler dışında bu yolun yapımına itiraz etmemiştir³⁴.

2008 yılında ise birinci yola ek olarak ikinci bir yolun yapımı gündeme gelmiştir. İkinci yol nedeniyle ODTÜ ve Büyükşehir Belediyesi arasında sert tartışmalar yaşanmıştır³⁵. Ankara Büyükşehir Belediyesi, ODTÜ kampüsündeki 45 binanın kaçak olduğu" iddiasıyla üniversiteye 1,8 milyon TL ceza kesilmesine karar vermiş, ancak, ODTÜ Rektörlüğü belediyenin kararlarını mahkemeye taşımış ve açılan 45 ayrı davada yıkım ve ceza kararlarının yasal dayanağı olmadığı ve kamu yararına aykırı olduğu hükme bağlanmıştır (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013b). ODTÜ, Ankara BŞB tarafından 2007 tarihinde "Ankara Nazım Planı 2023" önerisine eklenen ikinci yola³⁶ itiraz ederek konuyu mahkemeye taşımıştır. İtirazı uygun gören mahkeme, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin planında yer alan bu yolun yapımını iptal etmiştir. Karar, Danıştay tarafından da onanmıştır (Onuş, 2013). İkinci yol yapımının iptal edilmesi üzerine, Ankara Büyükşehir Belediyesi 2008'de aldığı kararla, 1994 yılında kabul edilmiş olan "ODTÜ İmar Planı" yerine "Koruma Amaçlı İmar Planı" hazırlanmasını talep etmiştir. Planlama sürecinde ODTÜ, 2010'da meslek odaları da dahil ilgili kurum/kuruluş temsilcileri ile iki toplantı düzenlemiş ve önerilen plan, yollar dahil tüm detaylarıyla ele alınmıştır. Anadolu Bulvarı'nın devamı olan (birinci) yol, "Ankara Nazım Planı 2023" kararı uyarınca bu plan önerisinde de yer alırken ODTÜ'nün itirazı ile yapımı iptal edilen ve tartışmalara neden olan ikinci yola ise, "doğal ve arkeolojik sit alanlarını ve orman olarak tescil edilmiş alanları tahrip etmeyen bir tünel olarak yapılması" koşuluyla planda

³³ Mimarlıkta Demokratik Açılım Platformu, <http://www.mimdap.org/?p=125347>

³⁴ "ODTÜ Koruma Amaçlı İmar Planı" onaylandıktan sonra gündeme gelmesi önerilmiştir.

³⁵ ODTÜ Ormanı Geçmiş, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130829_odtu_ormani_gecmis

³⁶ İkinci yol, Ankara Nazım Planı 2023'de ODTÜ Kampusunun Bilkent (YÖK) Yolu üzerindeki kapısından girerek Kampusu doğu-batı yönünde ikiye bölecek bir hemzemin yol olarak tasarlanmıştır ODTÜ, Kampusunu ikiye ayırarak, eğitim ve araştırma binalarına ve altyapısına zarar verecek, can ve mal riski yaratacak ve doğal sit alanlarını tahrip edecek bu hemzemin yol önerisine itiraz etmiştir.

yer verilmiştir. ODTÜ Rektörlüğü'nden yapılan açıklamada bu yolun “Ankara'nın ulaşım planı için önemi ve katkısı da tartışmalı” olarak nitelendirilmiştir (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013a). (Ayrıca bkz. Şekil 2.5)

Şekil 2.5 ODTÜ Yol Planları: 1. ve 2. Yolların geçmesi planlanan güzergâh.

ODTÜ tarafından hazırlanan 1/1000 ve 1/5000 ölçekli “Koruma Amaçlı İmar Planı” önerisi Üniversite Yönetim Kurulu tarafından benimsenerek onay için Çevre ve Şehircilik Bakanlığına (ÇŞB) sunulmuştur. ODTÜ Rektörlüğü'nün açıklamasında, birinci yol ile “Anadolu Bulvarı'nın devamı olan (birinci) yolun ODTÜ arazisi içindeki kısmı ile ilgili izin süreci ancak “ODTÜ Koruma Amaçlı İmar Planı” onaylandıktan sonra gündeme gelebilecektir.” denilmiştir (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013a).

ODTÜ tarafından ÇŞB'ye sunulan “Koruma Amaçlı İmar Planı” ÇŞB tarafından onaylanmış, planın onaylandığı, 2 Ekim 2013 tarihinde Bakanlık tarafından faks yoluyla ilgili kurumlara bildirilmiştir. Faks ekinde olması gerektiği halde, 9 gün sonra, 11 Ekim 2013'de üniversiteye teslim edilen planda onay aşamasında Bakanlık tarafından bazı değişiklikler yapıldığı görülmüş, bunun üzerine ODTÜ Rektörlüğü Bakanlık, Belediye ve Devlet yetkilileri ile görüşerek; değiştirilen plan kararlarına itiraz edeceklerini, itiraz süresi içinde geriye dönüşü mümkün olmayan herhangi bir işlemin yapılmaması gerektiği özellikle vurgulamıştır. Bu görüşme ve yazışmalara rağmen, askı ve itiraz sürelerinin dolması beklenmeksizin, 18 Ekim 2013 Cuma günü ani bir gece operasyonu ile Ankara Belediyesi'ne bağlı ekipler, inşaat makinaları, inşaat ekipleri ile çok sayıda Belediye personeli, izin almadan ve yerleşke çitlerini yıkararak 100. Yıl Senti Öğretmenler Bulvarı

bölgesinden Üniversite arazisine girmiştir. Üniversitede görev yapan özel güvenlik yetkilileri Üniversite arazisine izinsiz olarak giriş yapılamayacağı yönünde ekipleri uyarılmışlar ve engellemeye çalışmışlardır. Ancak çok sayıda kamyon, inşaat makinası ve Belediye personelinin izinsiz olarak yerleşkeye girmesi engellenememiştir (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013c).

19 Ekim 2013 sabahı yapılan incelemede ODTÜ arazisi içinde kalan güzergahın tamamıyla açıldığı ve güzergâh üzerindeki nakledilmesi gereken 600'den fazla çam ağacının da içinde bulunduğu yaklaşık 3.000 ağacın kaldırıldığı tespit edilmiştir (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013c).

“ODTÜ, Anadolu Bulvarının devamı olan yol konusunun yasal ve meşru zeminde çözümü için katkı sağlamış ve bu yönde iyi niyetle hareket etmiştir. Buna karşılık, Koruma Amaçlı İmar Planına ilişkin yasal sürecin tamamlanmasına izin vermeden ODTÜ arazisine gece saatlerinde bir baskın şeklinde girilmiş, meşru olmayan fiili bir müdahale ile inşaat başlatılmış ve mülkiyeti Üniversiteye ait olan ağaçlar yasal süreç izlenmeksizin kaldırılmıştır” (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013c).

Belediye ekipleri tarafından sökülen ağaçların yerine 5 bin fidan dikme eylemi yapmak için toplanan öğrencilere polis sert şekilde müdahale etmiş, ses bombası ve biber gazı atmıştır³⁷.

21 Ekim 2013'te Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, kampüs alanından kaldırılan 2 bin 388 ağaç için ODTÜ'ye 211 bin TL ödeme yaptıklarını söylemiştir. Ancak ODTÜ paranın tamamını Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne iade etmiş ve resmi twitter hesabından "ABB'nin [Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin] ODTÜ arazisinden kaldırdığı ağaçlar için ODTÜ ile herhangi bir anlaşma olmadan bugün aktardığı ödeme iade edilmiştir." şeklinde duyurulmuştur³⁸ (bkz. **Şekil 2.6**).

³⁷ ODTÜ: 5 bin fidan eylemi amacına ulaştı mı?

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/10/131022_odtu_sinan_onus.shtml

³⁸ 21 Ekim 2013 ODTÜ resmi twitter hesabından atılan tweet

https://twitter.com/METU_ODTU/status/392305945570586624

ABB'nin ODTÜ arazisinden kaldırdığı ağaçlar için ODTÜ ile herhangi bir anlaşma olmadan bugün aktardığı ödeme iade edilmiştir.

ÖS 6:06 · 21 Eki 2013 · Twitter Web Client

Şekil 2.6 ODTÜ Twitter hesabından 21 Ekim 2013 tarihli tweet

23 Ekim 2013 günü, Melih Gökçek, devam eden eylemler sırasında ODTÜ A4 kapısında bir EGO otobüsünün zarar gördüğünü gerekçe göstererek, ODTÜ'ye otobüs seferlerini durdurmuştur³⁹. Tüketici Hakları Derneği'nin açtığı dava sonucunda, 3 ay sonra, Ankara 8. İdare Mahkemesi durdurma kararı vermiş⁴⁰ ve ODTÜ'ye otobüs seferleri 20 Ocak 2014'te tekrar başlamış⁴¹, ancak 2 gün sonra Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin Ankara BŞB'nin itirazını kabul etmesiyle belediye tarafından otobüs seferlerine yeniden ara verilmiştir⁴².

Yol inşaatı 4 ayda tamamlanmış, dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımıyla 25 Şubat 2014'te açılmıştır. Açılış töreninin öncesinde yolu protesto eden öğrencilerle polis arasında çatışmalar yaşanmıştır.

2.4.3.4 ODTÜ Ormanı Direnişi ve Gezi Parkı Olayları arasındaki “Bağzı”

Bağlantılar

ODTÜ Ormanı Direnişi'nin aynı yıl (2013) Mayıs ayının sonunda başlayan ve Türkiye tarihinin en kitlesel yeni toplumsal hareketlerinden biri olan Gezi Parkı eylemlerinden etkilendiğini söylemek mümkündür.

Hem sosyal medyada hem de sokakta, Gezi Parkı eylemlerinde öne çıkan sloganların, söylemlerin ve yöntemlerin benzerlerinin, ODTÜ Ormanı Direnişi için kullanılan pankartlara yansıdığı, slogan olarak kullanıldığı görülmektedir. Gezi Parkı eylemleri sonrasında kurulan mahalle forumlarının da hem sosyal medyada hem de sokakta bu eylemi desteklediği görülmektedir.

³⁹ ODTÜ Öğrencileri Ablukayı Anlatıyor, <http://bianet.org/bianet/cevre/150788-odtu-ogrencileri-ablukayi-anlatiyor>

⁴⁰ Tüketici Hakları Derneği – Basın Açıklaması, <http://www.tuketicihaklari.org.tr/haberler/basinaciklamalari.2014.01.29.html>

⁴¹ Gökçek'e Yargı Darbesi, <http://www.gazeteport.com.tr/haber/156634/gokceke-yargi-darbesi>

⁴² ODTÜ'de EGO seferi 2 gün sürdü, <http://www.hurriyet.com.tr/ankara/25626933.asp?dnhoakldnhfbtdqe>

Gezi Parkı Eylemlerine benzer olarak, Gezi Parkı Eylemleri sırasında kullanılan “Kahrolsun Bağzı Şeyler” ifadesi, ODTÜ Ormanı Direnişi’nin daha ilk günlerinde “Kahrolsun Bağzı Yollar” olarak bir pankartta yer almış ve ODTÜ’lüler, 27 Ağustos 2013 tarihinde Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun bulunduğu Ankara Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü binası önünde gerçekleştirdikleri protestoda, bu pankartı kullanmışlardır⁴³ (bkz. Şekil 2.7).

Şekil 2.7 "Kahrolsun Bağzı Yollar" Pankartı. Çevre Şehircilik Bakanlığı önünde basın açıklaması.

27 Ağustos 2013. Kaynak: <https://iscimucadelederneji.blogspot.com.tr/2013/08/rantn-yoluna-dur-de-ankara-direniste.html>

Gezi Parkı Eylemlerinin kitleselleşmesine neden olan olaylardan biri parka kurulan çadırların zabıta olduğu söylenen resmi görevliler tarafından yakılmasıdır⁴⁴. ODTÜ Ormanı Direnişi’nin başında da alana çadır kurulması Gezi Parkı Eylemleri ile benzerlik göstermektedir (bkz. Şekil 2.8). ODTÜ Ormanı Direnişi alanına gelen çevik kuvvet polisleri, “çadırlar kaldırılmazsa müdahale edeceklerini” söylemişlerdir⁴⁵. Kendilerini

⁴³ ODTÜ’lüler Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü önünde eylem yaptı, 27.08.2013,

http://www.dha.com.tr/odtululerden-cevre-mudurlugu-onunde-eylem_517398.html

⁴⁴ Gezi Parkı’nda çadır yakan zabıtlar için karar verildi, <http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/gezi-parkinda-cadir-yakan-zabitalar-icin-karar-verildi>

⁴⁵ ODTÜ’de ağaçlar için çadır nöbeti, <http://www.milliyet.com.tr/odtu-de-agaclar-icin-cadir-nobeti/gundem/detay/1754689/default.htm>

ziyarete gelen çocuk ve hastaların zarar görmesinden endişe duyan eylemciler eyleme çadırsız devam etme kararı almışlardır. Eylemciler iş makinelerinin ODTÜ ormanına girmemesi için nöbet tutmayı sürdüreceklerini söylemişlerdir⁴⁶. Çadırların kaldırılıp eyleme devam edilmesi, direnişçilerin şiddetsiz bir eylem gerçekleştirmek istediklerine işaret etmektedir.

Şekil 2.8 Direniş alanında kurulan çadırlar ve pankart

Kaynak: <http://www.milliyet.com.tr/odtu-de-agaclar-icin-cadir-nobeti/gundem/detay/1754689/default.htm>

Eylemciler arasında Gezi Parkı Eylemleri sonrasında oluşan, mahalle forumlarının da temsil edildiği görülmektedir. Eylemin gerçekleştiği bölgede bulunan 100. Yıl İzci Parkı Forumu dışında, konum olarak daha uzakta olan Anıtpark Forumu ve Çayyolu 3 Fidan Forumu'ndan kişilerin, ODTÜ'lülerin bu direnişine fiilen destek verdiğini söylemek mümkündür⁴⁷ (bkz. Şekil 2.9).

⁴⁶ ODTÜ'lülerin nöbeti sürüyor, <https://www.evrensel.net/haber/66070/odtululerin-nobeti-suru-yor>

⁴⁷ Ankara'ya yol değil, metro gerek, <http://bianet.org/bianet/kent/149393-ankara-ya-yol-degil-metro-gerek>

Şekil 2.9 Anıtpark Forumu Destek Eylemi

Kaynak: <http://bianet.org/bianet/kent/149393-ankara-ya-yol-degil-metro-gerek>

Gezi Direnişi'nin etkileri sosyal medyada yer alan ve sokağa taşan söylem ve sloganlarda da görülmüştür. Örneğin, Gezi Park Eylemleri'nde sıkça kullanılan #DirenGezi etiketi, ODTÜ Ormanı Direnişi sırasında #DirenODTÜOrmanı ve #DirenODTÜ haline dönüşmüştür ve “#DirenODTÜ”, eylemin başlamasının ardından hem ODTÜ'de hem de ülke çapına yayılacak olan destek eylemlerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Benzer bir şekilde, yine Gezi Parkı Eylemleri'nde ortaya çıkmış olan “Bu daha başlangıç mücadeleye devam” sloganına da ODTÜ Yol eylemlerinin ilk günlerinde rastlanmıştır⁴⁸.

2.4.3.5 ODTÜ Ormanı Direnişinin Kronolojisi

ODTÜ Rektörlüğü ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasındaki yol tartışmaları 1994 yılında başlayıp 2008 yılından itibaren hızlanarak devam etmiştir. “ODTÜ Ormanı Direnişi” olarak anılan olay, başta ODTÜ Öğrencileri, ODTÜ Öğretim Elemanları, 100. Yıl ve Çiğdem Mahallesi sakinleri olmak üzere, ağaçların kesilerek yol yapılmasını protesto etmek ve engellemek isteyen insanların başlattıkları direniştir. Direniş yurt çapında birçok eylemde desteklenmiş; forumlara, konuşmalara konu olmuştur.

⁴⁸ <http://www.milliyet.com.tr/odtu-de-agaclar-icin-cadir-nobeti/gundem/detay/1754689/default.htm>

ODTÜ A-1 kapısı ile Mezunlar Derneği Vişnelik Tesisleri arasındaki kesimden, 100. Yıl ve Çiğdem mahallelerinin de tam ortasından geçerek Konya Yolu'na bağlanması planlanan yola karşı başlayan direniş, orman arazisine yasal olmayan bir şekilde ve fiili zorlama ile girilerek ağaçların kesilmesi ile yavaşlamış ve yol inşaatının tamamlanmasıyla birlikte büyük ölçüde sönümlenmiştir.

ODTÜ Orman Direnişinin bazı önemli olayları kronolojik olarak şöyle sıralanabilir (bkz. Tablo 2.1)

Tablo 2.1 ODTÜ Ormanı Direnişinin önemli olayları

Tarih	Olay
19.08.2013	Ağaç kesimini protesto için çadırların kurulması ve pasif direnişin başlaması
27.08.2013	Koruma Kurulu önünde basın açıklaması ve protesto eylemi
05.09.2013	İlk ağaçların sökülmesi
06.09.2013	Çadırlara “şafak baskını”
07.09.2013	Direnişin yayılması ve yurt çapında destek eylemlerinin başlaması
10.09.2013	Ahmet Atakan'ın gaz kapsülü ile vurulması
18.09.2013	Erdoğan'ın “Gidin ormanda yaşayın” söylemi
18.10.2013	Büyük baskın ve ağaçların tamamen kesilmesi
23.10.2013	Gökçek hakkında suç duyurusu
25.10.2013	FEMEN eylemi ile ODTÜ'ye destek verilmesi
04.11.2013	ODTÜ'nün Eymir Gölü'nden kopartılmaya çalışılmasına tepkiler
05.11.2013	ODTÜ Yolu'nun inşaat halinde iken çökmesi
06.11.2013	Yol inşaatına AB'den tepki gelmesi
25.02.2014	Yolun kullanıma açılması

2.4.3.6 ODTÜ Yolu: ODTÜ'yü İkiye Bölen Yol

AK Partili Belediye Başkanı İbrahim Melih Gökçek'in Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde en tartışmalı konularından birisi, ODTÜ'yü ikiye bölen yol projeleri olarak görülebilir. Bu konuda Yeğ'in yazdığı derleyici makale açıklayıcıdır (Yeğ'in, 2017). Yeğ'in aktardığına göre, olayları şu şekilde özetlemek mümkündür: 2013 sonbaharında hem üniversiteyi hem de yakınlarındaki İşçi Blokları Mahallesi ve Çiğdem Mahallesi'ni içeren yol projesi, üniversite içinde ve dışında büyük tartışmalara konu olmuştur. Öncelikle, Anadolu Bulvarı'nın devamı olarak ODTÜ İmar Planı'nda (1993-1994) yer alan yola, o yıllarda “ODTÜ Oluşumu” adındaki platform adına eylemler yapılarak tepki verilmiştir. Direniş, 1994 yerel seçimi süresince birçok kez gündeme gelmiştir. O dönemki üniversite yönetiminin de onay verdiği yolla ilgili hazırlıklar ve kamulaştırmalar yapılırken proje iptal edilmiştir. 1995 yılında yol

güzergahının ODTÜ arazisi içindeki kısmı, “1. Derece Doğal Sit Alanı” olarak belirlenmiştir. Bu yüzden bölgeyle ilgili durum, “Ankara Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu” ve “Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu” görüşleri ile ÇŞB onayı ile belirlenmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin talebi ile ODTÜ tarafından 2008’de yazılan “Koruma Amaçlı İmar Planı”, onay için ÇŞB’ye sunulmuştur. Ancak, 3000 ağacın kesileceği, projenin ardından yeni yapılaşma oluşacağı, bu yapılaşma sonucunda mahalle sakinlerinin mahallede yaşamlarının zorlaşacağı iddiası ile; ODTÜ Öğrencileri, ODTÜ Mezunları Derneği ve İşçi Blokları Mahallesi ve Çiğdem Mahallesi sakinleri projeye karşı çıkmışlardır.

ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Acar döneminde, ODTÜ Rektörlüğü adına yolun etkileri üzerine aşağıda parçaları bulunan açıklama (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013a) yapılmıştır. Buna göre:

“ODTÜ Öğretim Üyeleri, yol için 27 farklı kavşak çözümü üzerinde çalışmıştır. Benimsenen çözüm, doğal çevreyi en az düzeyde etkileyecek ve ulaşım ihtiyacını en iyi şekilde karşılayacak tasarımdır. Bu çalışmalara ve söz konusu bölgede 30 yıldır ağaçlandırma yapılmamasına rağmen, ODTÜ arazisi içinde yaklaşık 3.000 ağacın yol yapımından etkilenmesi söz konusudur.”

“ODTÜ, 1960’lı yıllardan bu yana Ankara’nın akciğeri olan 30 km²’lik ODTÜ Ormanını yaratmış ve Ankaralıların kullanımına sunmuştur. ODTÜ olarak, bu ağaçların ve doğal çevrenin zarar görmesini önleyecek her türlü önlemin alınmasını önemli ve gerekli görüyoruz.”

“Benzer şekilde, yolun 100.Yıl ve Çiğdem Mahallelerinin sosyal dokusu ve fiziksel çevresi üzerinde yaratacağı olumsuz etkilerin yetkililer tarafından değerlendirilmesinin ve bölge sakinleri ile görüşülmesinin sorunun çözümüne katkı sağlayacağını düşünüyoruz.” (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2013a).

Rektörlüğün açıklamasında, Ankara’da toplu taşımanın yetersizliği vurgulanarak, öncelikle bu eksikliği kapatmanın gereğine dikkat çekilmiştir. Buna göre, yeni yollar yapmak, ulaşım sorununa bir çözüm olmayacaktır.

Dönemin Şehir Plancıları Odası Başkanı Necati Uyar, sorunları şöyle vurgulamıştır:

“Gökçek idaresindeki belediye şimdiye dek yol yapımına girişmedi, metroyu da yapmıyordu. Metro sonuç aşamasına geldi, yola ihtiyaç olmadığı ortaya çıkacakken yolu açmaya çalışıyor. Yanlış yapıyor...Şimdi yapılacak yol, ODTÜ Ormanı’nın sınırından geçecek. Ancak bir de ODTÜ içinden geçirilmek istenen yol var, ki buna karşı olduğumuzu hep söyledik. Daha sonra bu yolların bağlanması istenecek, ODTÜ zarar görecektir ve ODTÜ’nün parçalanmasına neden olacak... Belediye imar uygulaması da yapmak istiyor. Eskiden beri ODTÜ’ye ait olan

Eymir Gölü'nü almak gibi talepleri de var. Yol çalışmalarının arka planında ODTÜ'ye ilişkin planlar olduğunu düşünüyorum. Belediyenin ulaşım sorununa çözümdense ODTÜ'nün bir parçasına el koyma gibi bir hesabı var gibi görünüyor.” (Kural, 2013)

Bu dönemde, ülke çapında birçok yayın organı konu ile ilgilenmiş, haber yapmıştır. Karikatür dergisi olarak yayınlanan “Leman Dergisi”, 28 Ağustos 2013 tarihli sayısında “ODTÜ BOŞUNA DİRENMİYOR” başlığıyla çıkmış ve kapağını ODTÜ Ormanı Direnişi'ne ayırmıştır. Kapakta, eski bir dönemin ODTÜ öğrencisi olan Deniz Gezmiş figürünün ağaçların arasından çıkarak, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin o dönemki başkanı olan Melih Gökçek'e “Sahipsiz mi sandınız buraları?” dediği görülmektedir (bkz. Şekil 2.10). Bu ifade, birçok insanın bu ağaçları ve direnişi sahiplendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Şekil 2.10 Leman Dergisi: 28 Ağustos 2013

ODTÜ'de, 100. Yıl ve Çiğdem Mahallelerinde, ODTÜ Ormanı konusyla ilgili sık sık açık toplantılar ve forumlar yapılmıştır. Bu dönemde yola karşı birçok eylem yapılmış, yurt çapında gerçekleştirilen destek eylemleri ile direniş desteklenmiştir. Ahmet Atakan

adlı yurttaş, 10 Eylül 2013 günü Hatay’da yapılan destek eyleminde hayatını kaybetmiştir⁴⁹.

Başbakan Erdoğan, yol projesini desteklemek için, “Yol medeniyettir. Ama medeni olmayanlar yolun kıymetini anlamazlar. Önünde cami bile olsa yol oradan geçecekse o camiyi yıkar, gider başka yerde inşa ederiz”⁵⁰ sözlerini sarf etmiştir.

Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, “Belgelerle ODTÜ Yolu Gerçekleri” başlıklı bir 16 sayfalık bir broşür hazırlatmış ve dağıttırmıştır. Dokümanda "ODTÜ yolunun en başta yine ODTÜ'lülere hizmet edeceği", “yolun geçtiği bölgede gayrimenkullerin değer kazanacağı” ve “Ankara halkının Kuzey-Güney doğrultusunda yeni bir bulvar kazanacağı” iddia edilmiştir⁵¹.

İnşaat Mühendisleri Odası (İMO), İdare Mahkemesi’ne çalışmanın durdurulması ve iptal istemiyle dava açmıştır. İMO yazılı basın açıklamasında ⁵² ODTÜ yolunun Çevre Kanunu dahil dört kanuna aykırı olduğunu vurgulamıştır.

“Bölgenin SİT alanı olmasından kaynaklı olarak Koruma Amaçlı İmar Planı’nın onaylanması zorunluluğu hükme bağlanmıştır. Ayrıca planların yürürlüğe girmesi için ÇŞB tarafından uygun bulunması gerekirken, Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar’ın twitter

⁴⁹ Hatay’daki gösterilerde bir kişi [Ahmet Atakan] hayatını kaybetti, <https://t24.com.tr/haber/hataydaki-gosterilerde-bir-kisi-hayatini-kaybetti,239096>. Atakan’ın ölüm sebebinin yakın mesafeden çarpan gaz kapsülü olduğu iddia ediliyor.

⁵⁰ Erdoğan: Yol için gerekirse cami yıkarız, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/10/131021_cami_erdogan , (E.T. 10 Şubat 2018)

⁵¹ Belgelerle ODTÜ Yolu gerçekleri, <http://everywheretaksim.net/tr/birgun-tersten-oku-dogruyu-bul/>, (E.T. 10 Şubat 2018)

⁵² İMO da ODTÜ Yolunu yargıya taşıdı, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/imo-da-odtu-yolunu-yargiya-tasidi-1151862/> (E.T. 10 Şubat 2018)

üzerinden yaptığı açıklama ile de planların onaylanmadığı ortaya çıkmıştır...Yol yapımının gündeme getirildiği bu süreçte gerek işin ihale ediliş biçimi gerekse de yolun yapımı açısından birçok açıdan hukuka aykırılıklar bulunmaktadır. Buna göre 2012 ve 2013 yıllarına ait Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde ödeneği bulunmayan yol işiyle ilgili ihaleye çıkılması **Kamu İhale Kanunu, Belediye Kanunu, Çevre Kanunu ve Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu**'na aykırılıklar içermektedir.”

İMO, yolun ihale edilirken çevre kanunlarına ve yasaya aykırı davranıldığını, “çevresel etki değerlendirme” (ÇED) raporu olmaksızın ihale edilemeyeceğini belirtmiştir.

ODTÜ Koruma Amaçlı İmar Planı onaylanırken, bakanlığın planda yaptığı değişikliklere, bir aylık itiraz süresi boyunca itiraz edilebilmekteydi. Başka bir deyişle, ODTÜ Rektörlüğü, itirazlarını 4 Kasım 2013'e kadar ÇŞB'ye iletebilecekti. Üniversite, yasal itiraz süreçleri tamamlanmadan hiçbir işleme onay vermediğini Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bildirmiş ve karşı taraftaki belediyeden de işlem yapılmayacağına dair güvence almıştı. Ancak, ABB ekipleri, üniversitede bayram tatilinin sürdüğü 18 Ekim 2013 tarihinde, henüz itiraz süresinin bitmesine 16 gün varken, ODTÜ Kampüsü'ne girmişlerdir. ODTÜ Senatosu, konuyla ilgili olarak “ODTÜ Koruma Amaçlı İmar Planı Süreci Tamamlanmadan ABB Ekiplerinin ODTÜ Arazisine İzinsiz Girerek Yol İnşaatını Başlatması”⁵³ başlıklı bir karar yayınlamıştır. Kararda şöyle denilmiştir:

“Ankara Büyükşehir Belediyesi ekiplerinin, bayram tatilinin sürdüğü 18 Ekim 2013 Cuma günü saat 21.15 civarında bir gece baskını ile çitlerimizi yıkarak yerleşkemize girmesi, onaylanan plana yasal itiraz süresi tamamlanmadan bir oldu-bitti ile yol inşaatına başlayarak güzergah üzerindeki 3.000'den fazla ağacı bir gecede yok etmesi art niyetli bir davranış ve hukuksuzluk örneğidir. Üniversitemizin hak ve hukukunu hiçe sayarak yapılan bu tecavüz, koruma amaçlı imar planının kesinleşmesi sürecini ciddi şekilde sekteye uğratmış ve muhatap olduğumuz kurumların inandırıcılıklarını zedelemiştir. Bu tutumu sergileyen bir kurumun bundan sonraki ilişkilerimizde de, iyi niyet ve hukuk kuralları içinde hareket edeceği konusundaki ümitlerimiz de ortadan kalkmıştır.” (ODTÜ Senatosu, 2013)

18 Ekim 2013 günü, akşam saatlerinde başlayan ağaç kesim faaliyetinin durdurulması amacıyla, ODTÜ Rektörlüğü tarafından Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, ABB ve Ankara Valiliği'ne başvurulmuş, ancak çalışmalar sabah 06:30'a kadar devam etmiş ve sabah saatlerinde güzergahın tamamıyla açıldığı görülmüştür.

⁵³ Senato Duyurusu, <https://www.metu.edu.tr/tr/duyuru/orta-dogu-teknik-universitesi-senato-duyurusu> , 23.10.2013, (E.T. 23.10.2018)

Rektörlük, yasadışı bir şekilde araziye girilmesiyle ilgili dava açmış; öğrenciler “Rantın yoluna 5000 fidan dikiyoruz” diyerek şantiyenin karşısına fidan dikmek istemişlerdir. Belediye ekipleri fidanları sökmek isteyince çıkan arbedenin ardından inşaat alanına giriş yasaklanmıştır.

Ağaç kesim faaliyetlerinin bitimine kadar zaman zaman sertleşen protestolar, ağaçlar kesildikten sonra biraz yavaşlansa da devam etmiştir.

25 Şubat 2014 tarihinde öğrencilerin ve mahalle halkının protestoları ve karşısında polis müdahalesi ile açılan “Malazgirt Bulvarı”, 20 Mayıs 2014 tarihinde ise ÇŞB tarafından onaylanmıştır.

Yolun açıldığı 25 Şubat 2014 tarihinde ODTÜ Kampüsü içine “Ahmet Atakan” adına bir fidan dikilmiştir (bkz. Şekil 2.11).

Şekil 2.11 ODTÜ Kampüsü içine dikilen fidan ve üzerinde Ahmet Atakan adına asılan ODTÜ Öğrenci Kimliği, 25 Şubat 2014.

Fotoğraf: Balık Bilir Videoeylem Atölyesi Arşivi

3. HABER METİNLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

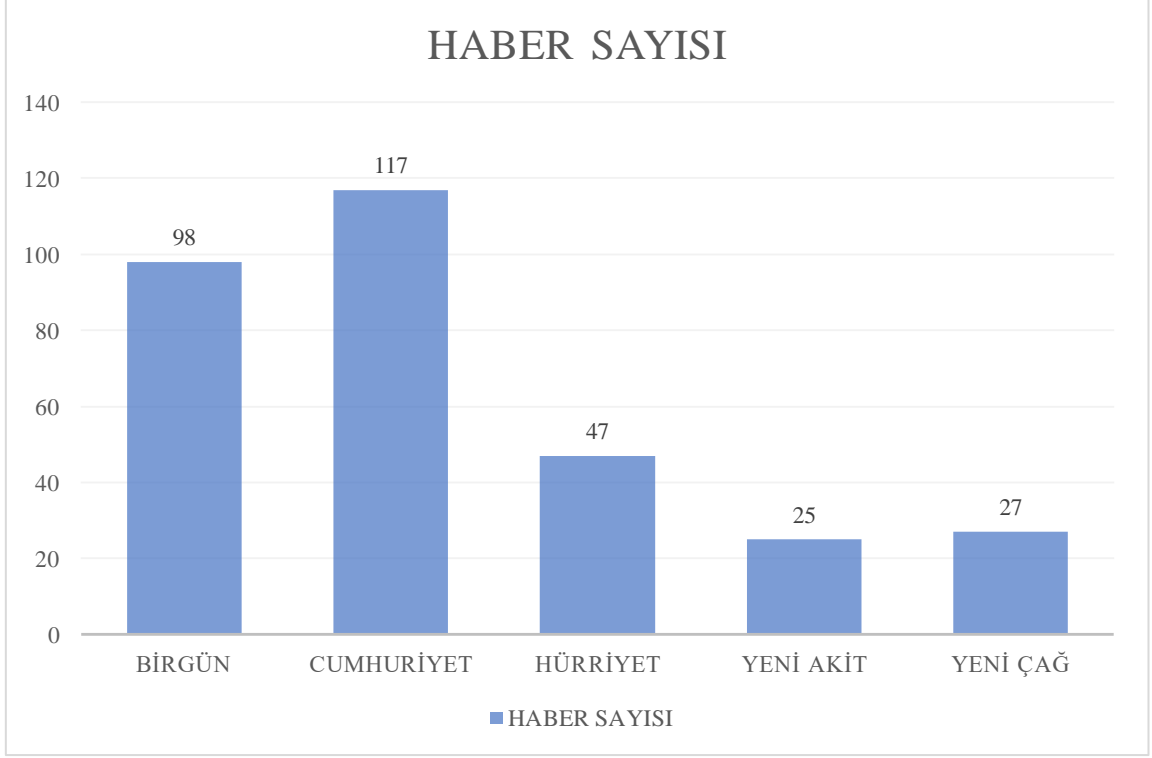
Haber metinleri çözümlenirken, içerik çözümlemesinden yararlanılmış ve buna uygun kategori ve alt kategoriler belirlenmiştir. Çözümlemede gazetenin ismi, haberin tarihi, haberin yer aldığı sayfa (birinci sayfa, birinci sayfa ve devamı, iç sayfalar), sayfada bulunduğu pozisyon (üst, orta, alt), haberin başlığı ve spot cümlesi, haberlerin tarihleri, haberin tonu (pozitif, nötr, negatif), haberde kullanılan fotoğraf sayısı, haberin kaynağı ve haberin teması ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki başlıklarda her bir kategori ve alt kategorileri sıklık sayısı ve bazı durumlarda oran hesabına dayalı olarak sunulurken araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Gazetelerde, belirlenen tarih aralığında (20 Mart 2013 – 10 Mart 2014 arasında) yayınlanan haberlerden ODTÜ Ormanı Direnişi ile bağlantılı görünen 314 haber metni üzerinden yapılan çözümlemenin sonuçları aşağıda verilmiştir. Çalışmaya, resmi otoritelerin, siyasetçilerin, yol direnişi destekçilerinin, yolun yapılmasını isteyenlerin ve ODTÜ'lülerin basın açıklamaları, ODTÜ içindeki eylemler, destek eylemleri, yasal konular, Ahmet Atakan'ın ölümü ile ilgili haberler, polis müdahalesi ve Can Dündar'ın suçlandığı haberler konu olmuştur.

Seçilen gazeteler; Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeni Akit ve Yeniçağ olarak sıralanmıştır. Gazeteler seçilirken farklı ideolojik konumda olmaları ve sahiplik ilişkilerinin birbirlerinden farklı olması temel olarak alınmıştır. Gazetelerin farklı ideolojik alt yapıya sahip olmaları, olayların temsili açısından yapılabilecek bir tartışmaya olanak vermektedir. Gazetelerden Birgün sosyalist solu, Cumhuriyet sosyal demokrat solu, Hürriyet liberal çizgiyi, Yeni Akit muhafazakâr / hükümet yanlısı görüşü, Yeniçağ milliyetçi görüşü temsil etmektedir.

3.1 Haber Sayısı

Seçilen tarih aralığında (20 Ağustos 2013 – 10 Mart 2014) seçilen gazetelerde yayınlanan haber metinleri incelenmiştir. Buna göre; konu ile ilgili en çok sayıda haberin Cumhuriyet Gazetesi'nde (117 haber), en az haberin ise Yeni Akit Gazetesi'nde (25 haber) yer aldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinin her birindeki konu ile ilgili haber sayısının, en yakınında olan Hürriyet'in haber sayısının 2 katından fazla olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Birgün ve Cumhuriyet'in "ODTÜ Yolu" konusunda oldukça alan ayırdıkları da söylenebilir. (bkz. Şekil 3.1)

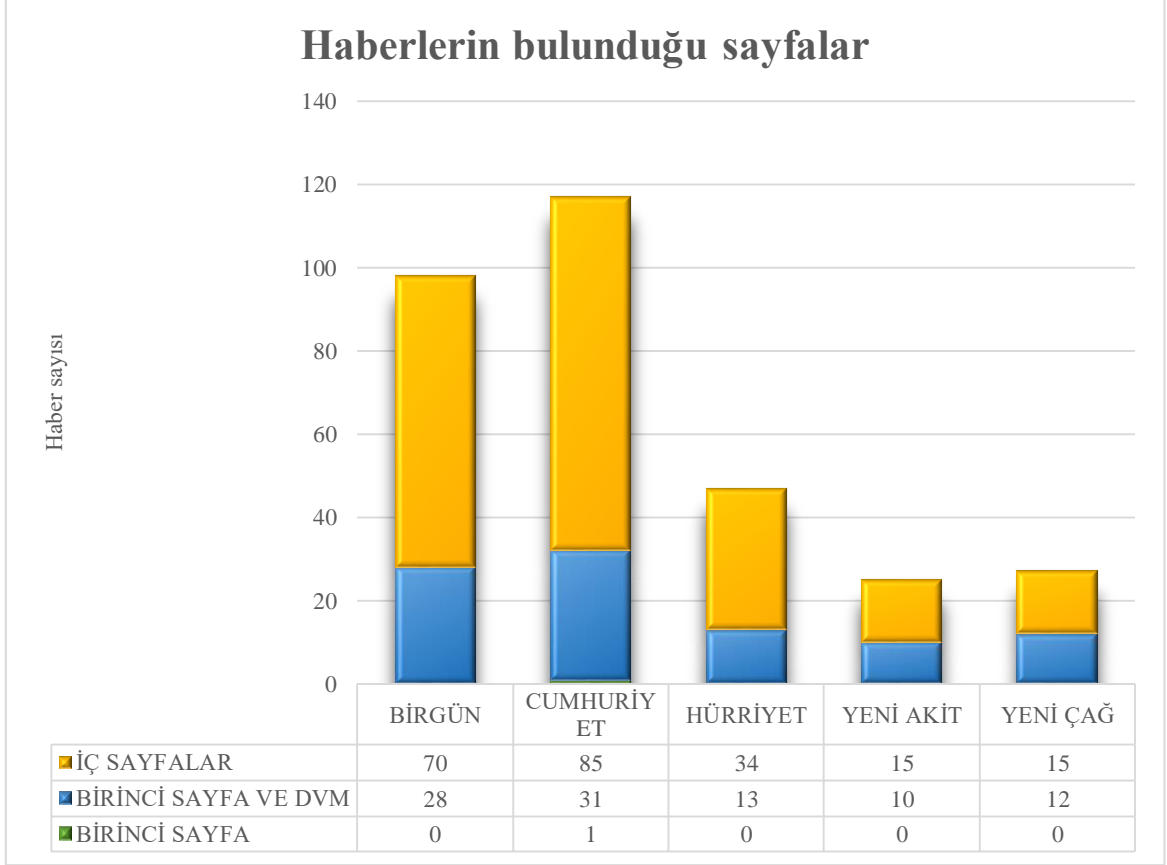

Şekil 3.1 Seçilen aralıkta gazetelerde yer alan ilgili haber sayısı

3.1 Haberlerin Sayfaları (Birinci sayfa, Birinci Sayfa ve Devamı, İç Sayfalar)

Haberlerin yer aldıkları sayfalara sayısına bakıldığında, Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinin diğerlerine göre çok daha fazla birinci sayfa kullanmış oldukları görülmektedir.

Birgün, ODTÜ Yolu ile ilgili haberleri 28 kez birinci sayfa ve devamından, ayrıca 70 kez iç sayfadan vermiştir. Cumhuriyet, 31 kez birinci sayfadan ve devamından, ayrıca 85 kez iç sayfadan haber yapmış, ayrıca bir kez sadece birinci sayfadan konuyla ilgili bir haber yayınlamıştır. Hürriyet, Yeni Akit ve Yeniçağ gazetelerinde ise bu sayılar çok daha düşüktür ve grafikte gösterilmiştir. (bkz **Şekil 3.2**)

Şekil 3.2 Haberlerin bulunduğu sayfalar

Haberlere birinci sayfada yer verilmesi, konunun gündemde daha çok tutulmaya çalışıldığını gösteren bir özelliktir. Birinci sayfalar, işlevsel olarak gazetenin o günkü gündeme dair seçtiği ve daha çok ön plana çıkarmak istediği haberlerden oluşmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde, Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasında yer verdiği toplam 32 haberle ODTÜ’deki orman konusuna eğildiği söylenebilir.

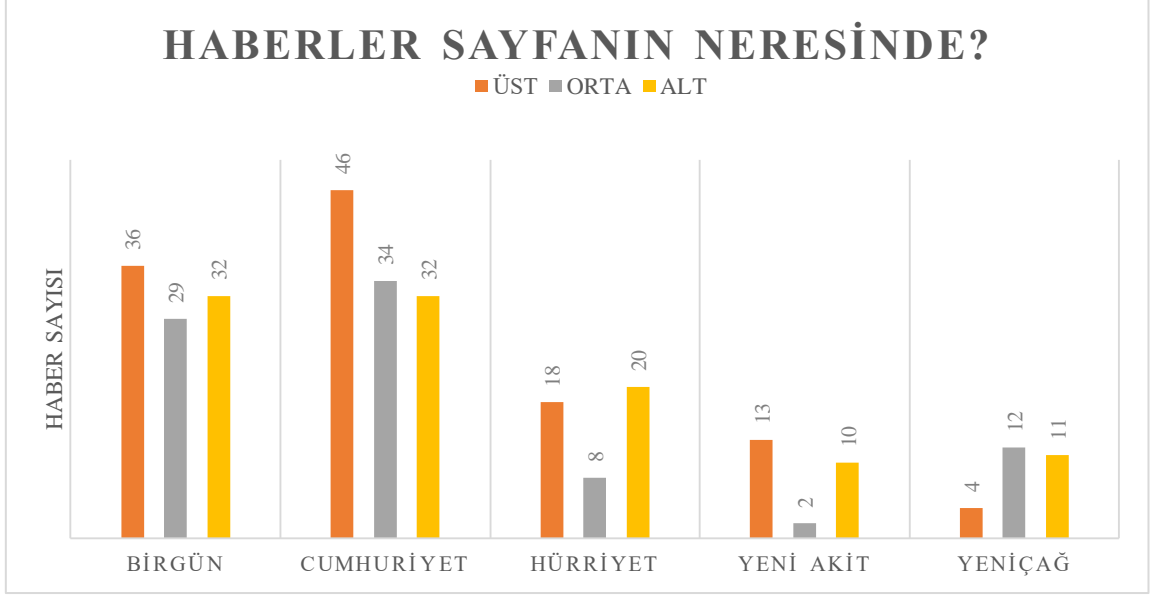
Bu noktada başka bir sayısal veri de Yeni Akit gazetesinin ODTÜ Yolu ile ilgili haberleri 10 kez ilk sayfadan verdiğidir. Ancak, bu noktada Yeni Akit’in ilk sayfadan verdiği 10 haberden 5 tanesinin “Can Dündar’ın ODTÜ yakınlarındaki evi” konulu olduğunu dikkate almak gerekir (bkz. Şekil 3.3). Gazete, ormanı savunma eylemlerini desteklemeye değil, bu eylemleri eleştirmeye yönelik olarak haber konularını seçmiş ve bu amaçla olayları ilk sayfaya taşımıştır.

Şekil 3.3 Yeni Akit gazetesinin kapaktan verdiği ve Can Dündar'a ve evine ilişkin 5 haber

3.2 Haberin Sayfadaki Yeri (Üst - Orta - Alt)

Haberlerin bulunduğu sayfa gibi, haberin sayfanın neresinde yer aldığı da önemlidir. Gazete sayfaları üzerinde, yapılan analizde, sayfa üst, orta ve alt olarak 3 parçaya bölünmüş, haberin sayfanın neresinden başladığı belirlenmiştir. Buna göre haberlerin iç sayfalarda başladıkları yerler baz alınarak yapılan grafik şöyledir (bkz. Şekil 3.4):

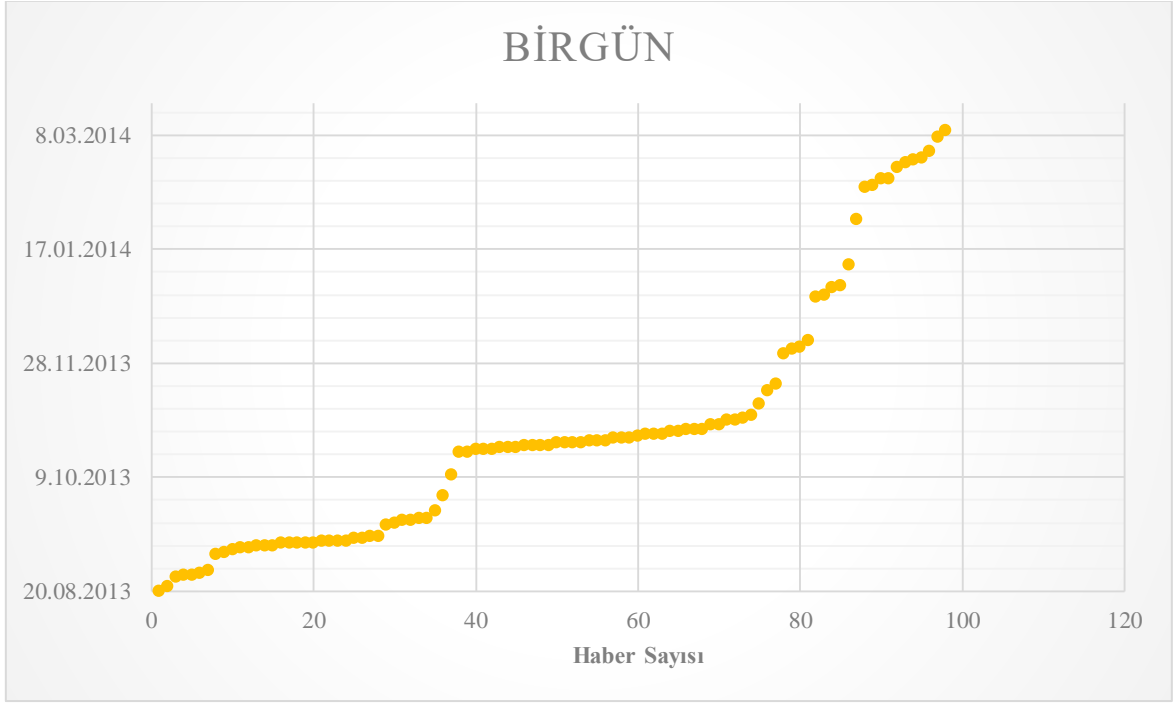
Şekil 3.4 Haberler sayfanın üst - orta - alt bölümlerinden hangisinde?

Haberin sayfanın üst kısımlarında yer alması, gazetenin tasarım aşamasında haberin alttakilere göre önemsendiğini gösteren bir özelliktir. Başka bir deyişle, üst sıralarda yer alan haberlerin daha çok önemsendiği iddia edilebilir. Bu noktada, haberlerin sayfanın üst bölümlerinde yer aldığı gazeteler, Cumhuriyet, Birgün, Yeni Akit, Hürriyet ve Yeniçağ olarak sıralanabilir.

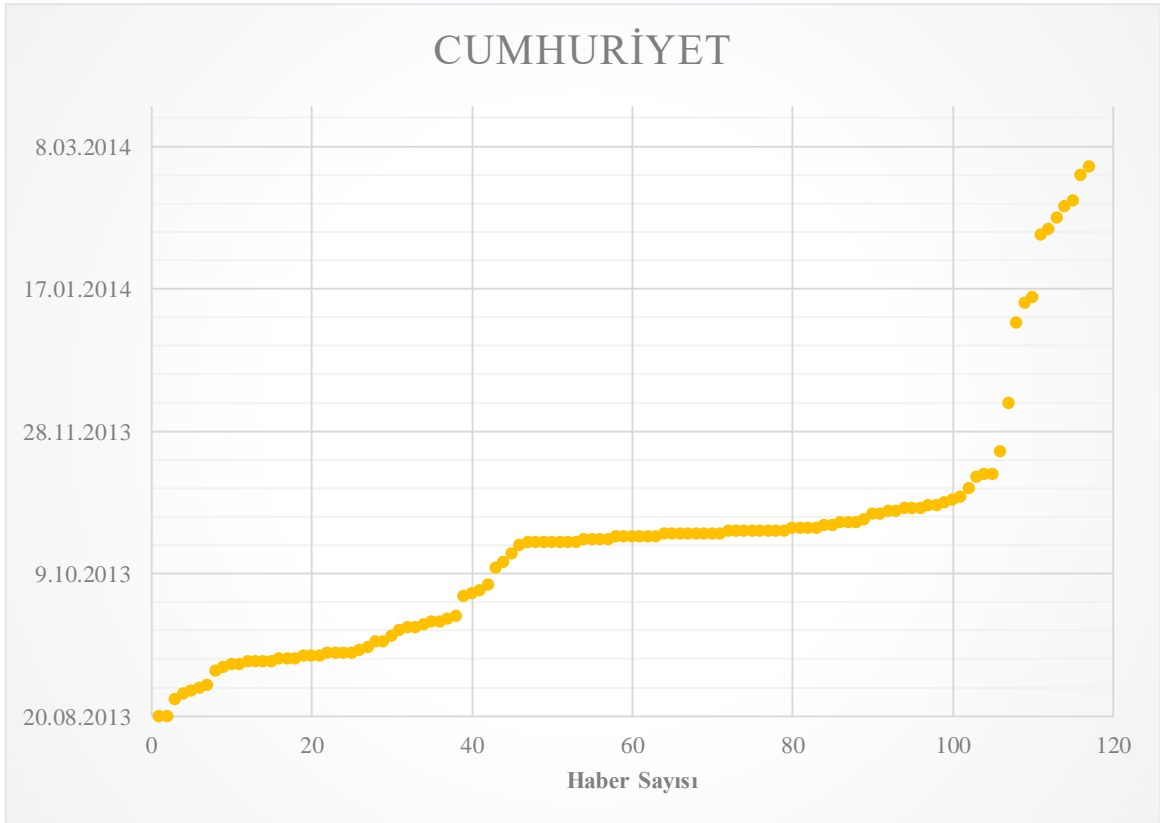
Cumhuriyet ve Birgün gazeteleri, örneklemdaki diğer gazetelere göre çok daha fazla sayıda sayfanın üst kısmını kullanarak ODTÜ’de olan biteni haber yapmışlardır.

3.3 Haberlerin Tarihleri

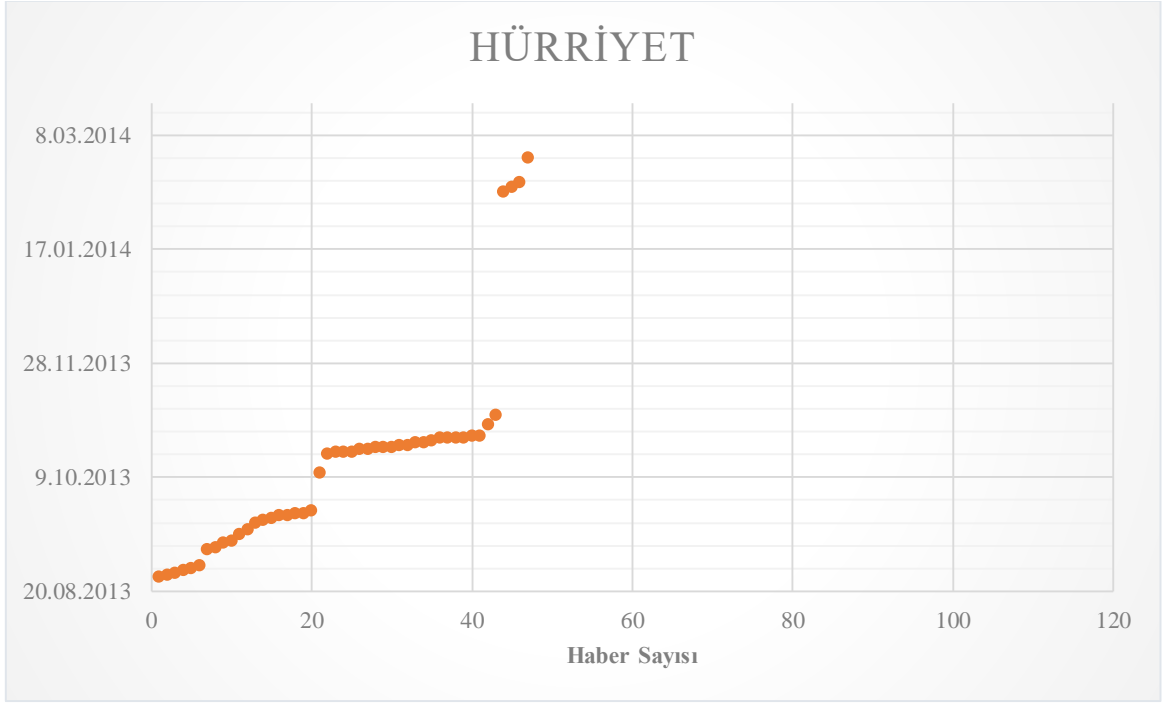
Haberlerin tarihleri inceleme süresi boyunca zaman zaman birbirini takip ederken, zaman zaman da boşluklar görülmüştür. Ancak genel olarak, ağaçlar kesilmeden önce ve destek eylemlerinin devam ettiği tarihlerde tüm incelenen gazetelerdeki haber sayısında artış olduğu söylenebilir. Daha sonra değişmeler söz konusudur. Haber sayılarının tarihe göre dağılımı incelenen 5 gazetede aşağıdaki grafiklerdeki gibidir (Şekil 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9).

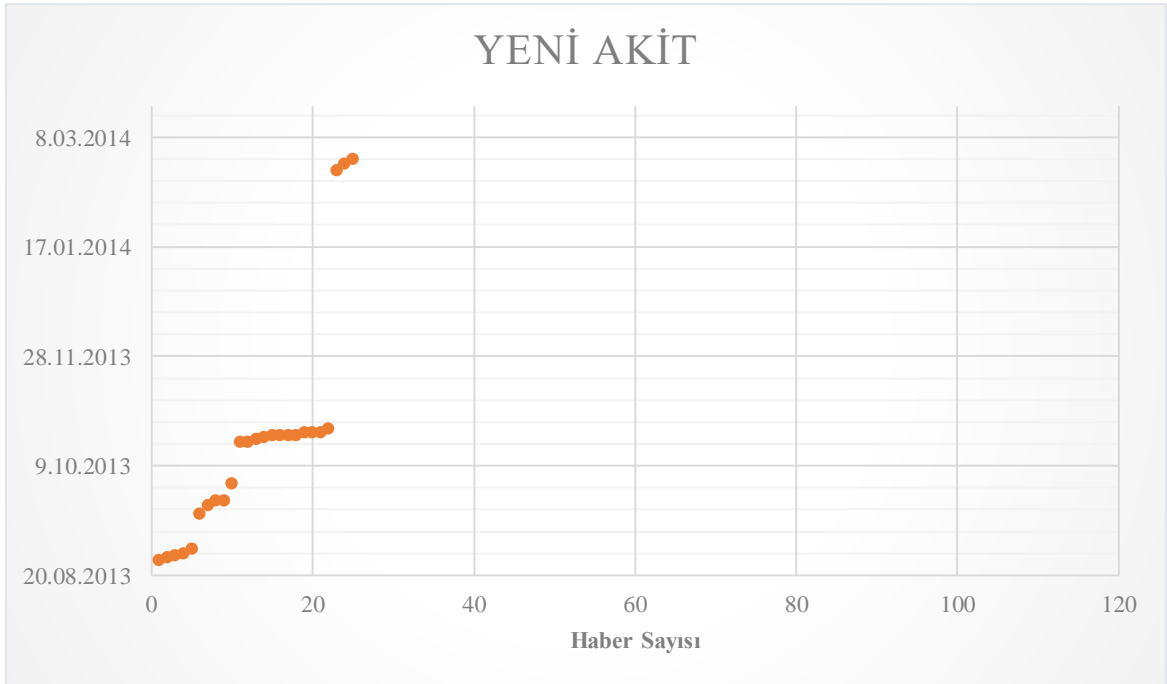
Şekil 3.5 Birgün Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı

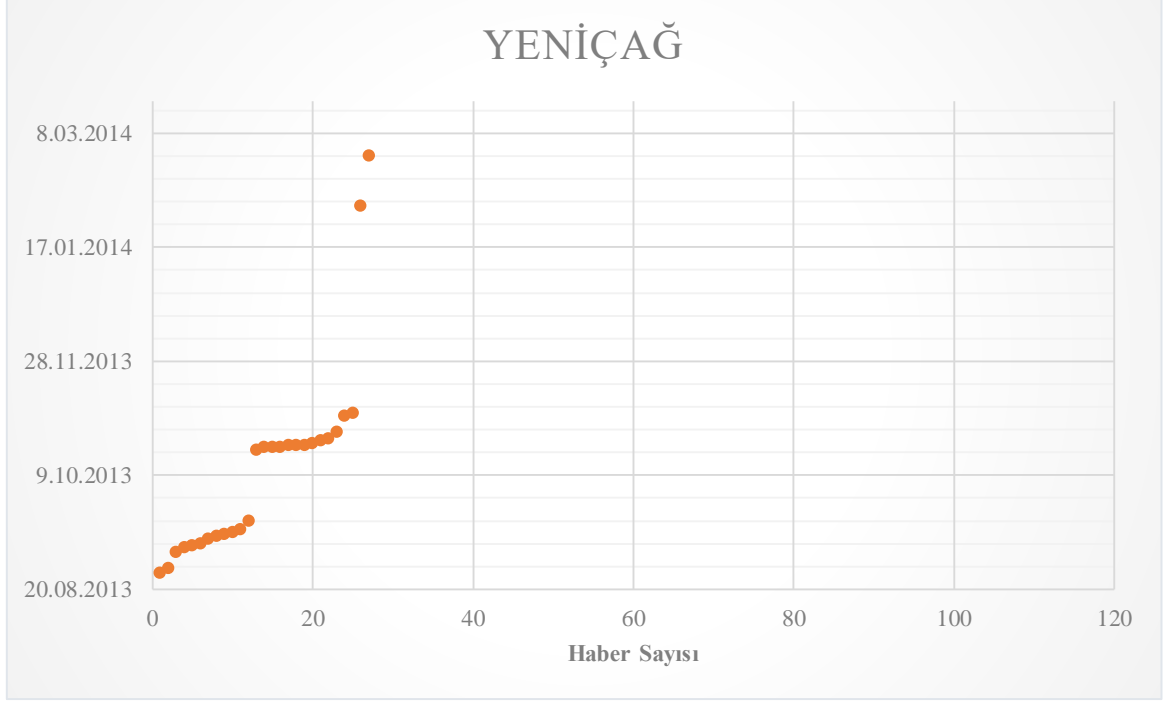

Şekil 3.6 Cumhuriyet Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı

Şekil 3.7 Hürriyet Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı

Şekil 3.9 Yeniçağ Gazetesi: Tarihe göre konu ile ilgili haber sayısı

Yukarıdaki grafiklere bakarak, 20 Ekim 2013 tarihinden itibaren yaklaşık 10 gün daha konunun gündemde kaldığını söylemek mümkündür. 19 Ekim 2013 tarihi, belediye araçlarının izin almadan kampüs alanının içine girerek ağaçları kestiği tarihtir. Bunun sonrasında (20 Ekim 2013'te) bütün gazeteler konuyla ilgili haberler yayınlamıştır.

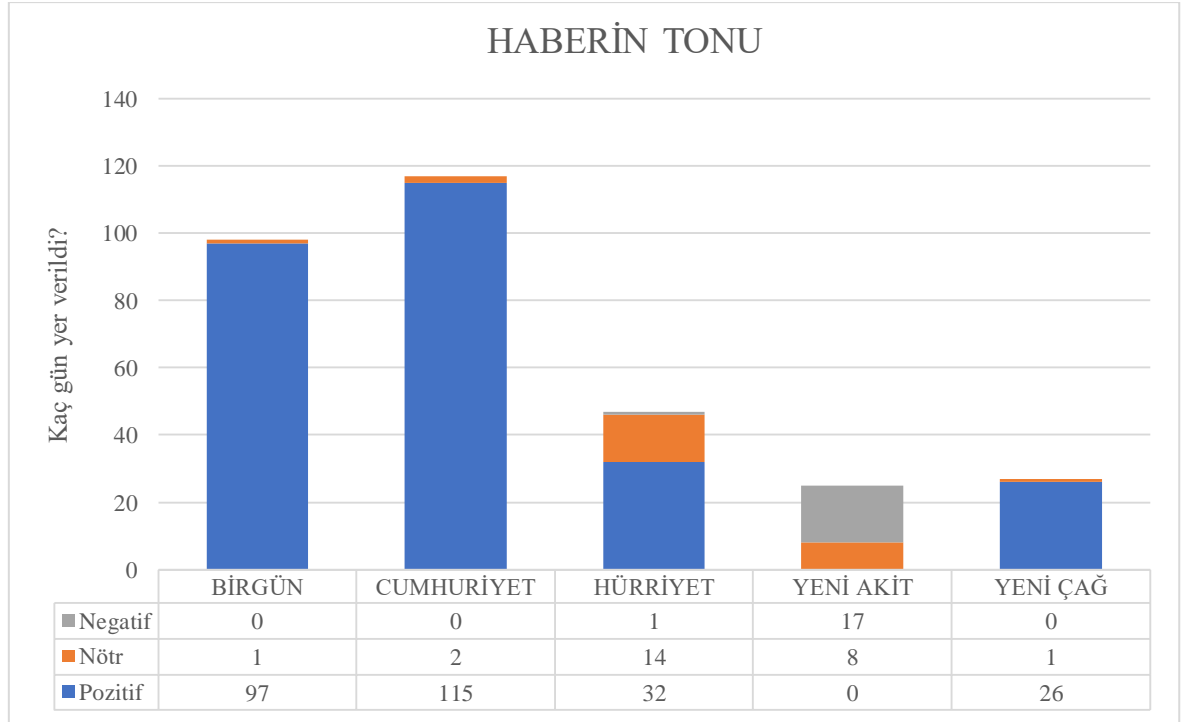
Bu grafiklerde dikkati çeken başka bir durum ise, Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinin, Hürriyet, Yeni Akit ve Yeniçağ'ın aksine, yol açma çalışmaları başladıktan sonra da sıkça bu konuda haber yapmalarındır. Özellikle Yeni Akit ve Yeniçağ Gazetelerinin, iş makineleri kampüs alanına girdikten sonra bu konuda nadiren haber yayınladıkları görülmektedir.

Birgün ve Cumhuriyet gazeteleri hem ağaçların kesileceğinin konuşulduğu hem kesildiği günlerde haber yapmakla kalmamış, ayrıca sonrasında hem ODTÜ içindeki eylemleri ve hareketleri, hem destek eylemlerini sıklıkla haber olarak sunmuştur.

3.4 Haberin Tonu (Pozitif – Nötr – Negatif)

Haber metinlerinin incelenmesi ile, gazetelerin “ODTÜ Yol Direnişi” konusuna ne ölçüde ve nasıl haberler yaparak yaklaştıkları görülmektedir. Buna göre, haberlerin negatif, nötr ya da pozitif bir yaklaşımla yapıldığı iddia edilebilir. Elimizdeki haberler bu ölçütlere göre dizildiğinde, Yeni Akit Gazetesi dışında büyük ölçüde ODTÜ Direnişi, ağaçların kesilmemesi ve çevreden gelen tepkiler için “pozitif” haberler yaptığı

görülmektedir. Birgün'ün 97, Cumhuriyet'in 115, Hürriyet'in 32 ve Yeniçağ'ın 26 kere pozitif yaklaştığı görülmüştür. Yeni Akit Gazetesi ise bu olaylar sırasında ODTÜ'ye ve ODTÜ'de bulunan eylemcilere hiç pozitif yaklaşmamıştır. Aksine, Yeni Akit gazetesinde 17 kere, negatif tonda haberler yayınlanmıştır. Bunun dışında nötr yaklaşım olarak görülen haber sayısı Birgün'de 1, Cumhuriyet'te 2, Hürriyet'te 14, Yeni Akit'te 8 ve Yeniçağ'da 1 olarak tespit edilmiştir. (bkz. Şekil 3.10)

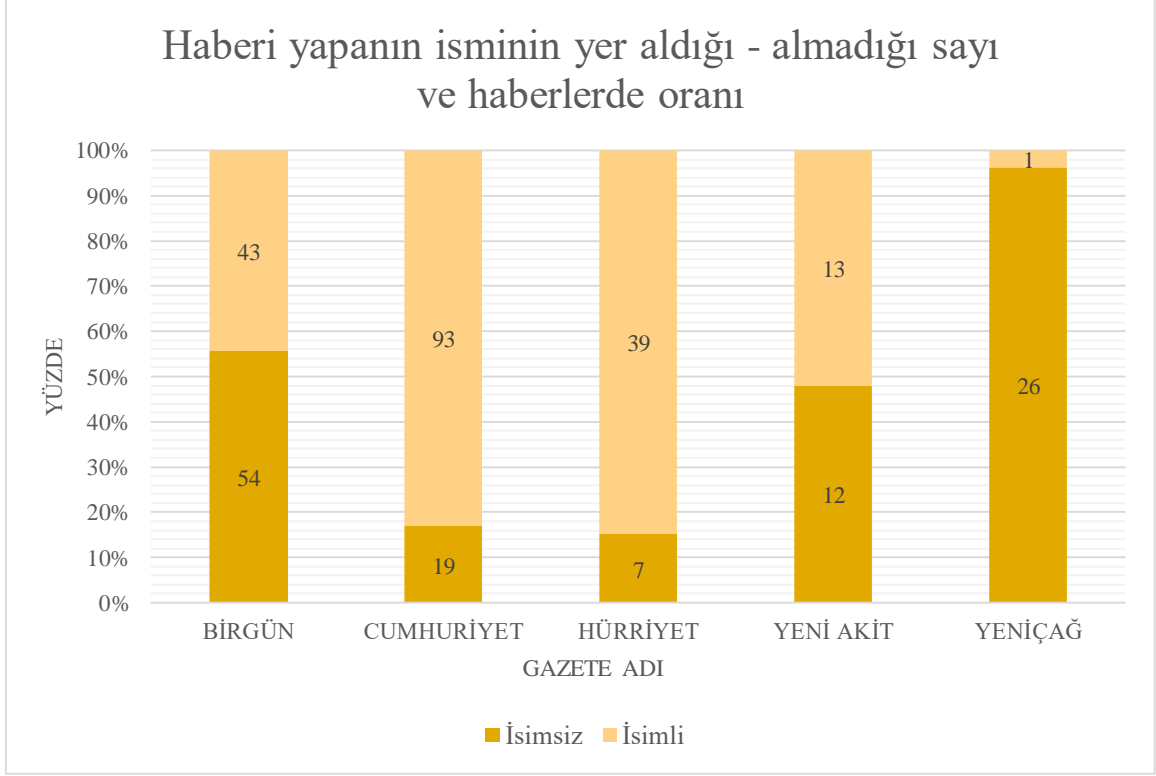

Şekil 3.10 Haberin tonu: Pozitif, Nötr ve Negatif

Grafiğe bakıldığında, ODTÜ Yolu Direnişi'nin ve yol eylemlerinin Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ'da olumlu, Yeni Akit'te ise olumsuz anıldığını söylemek mümkündür. Hürriyet genelde pozitif olanlar dışında nötr olarak nitelendirilmiş birçok haber de yapmıştır.

3.5 Haber kaynakları

Bu bölümde, ODTÜ Yolu Direnişi ile ilgili haberlerde bir muhabirin ya da ajansın isminin kullanılıp kullanılmadığına bakılmıştır. İncelenen tüm gazetelerde bazı haberler muhabirin ismiyle ya da ajans adıyla yayınlanırken, bazıları tamamen isimsiz olarak haberleştirilmiştir. (bkz. Şekil 3.11)

Şekil 3.11 Haberı yapan muhabirin ya da ajansın adı yer alıyor mu?

Bu grafiğe göre, Yeniçağ Gazetesi neredeyse hiçbir haberinin muhabir ya da ajans kaynağını yazmamıştır. Yüzde olarak, haberin kaynağını en çok gösteren gazete Hürriyet olarak görülmektedir. Hürriyet’i Cumhuriyet, Yeni Akit, Birgün ve Yeniçağ gazetesi takip etmektedir.

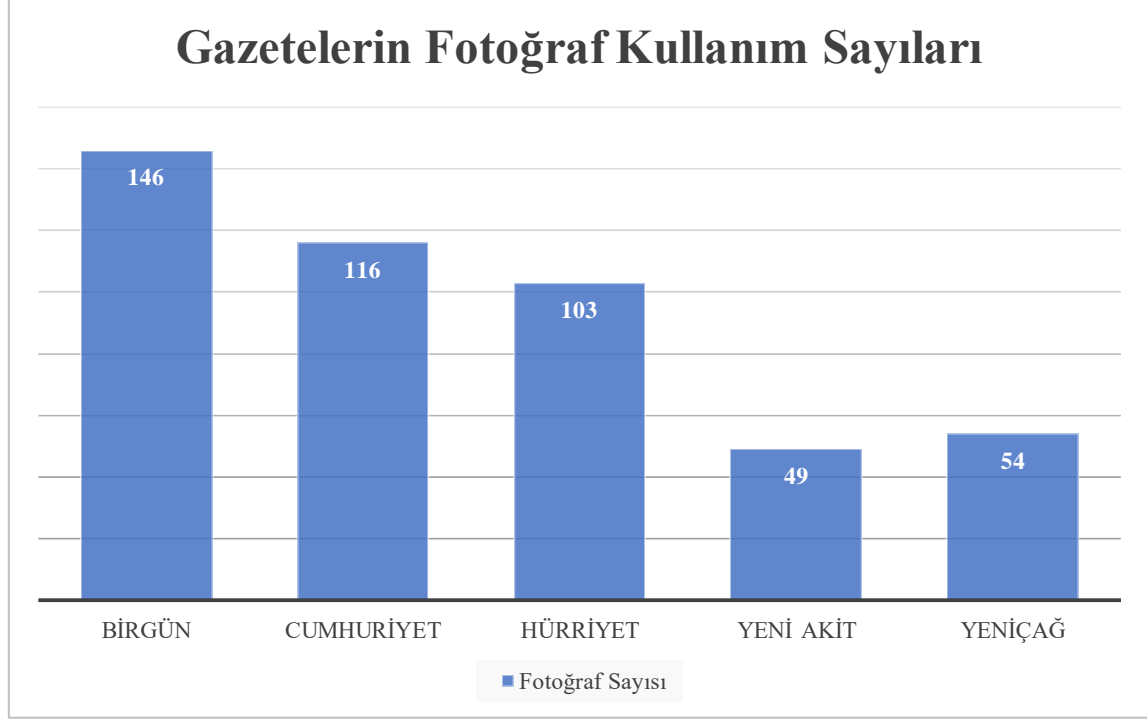
Cumhuriyet Gazetesi’ne göre “haberı yapan” 40 haberde çeşitli illerdeki (Ankara, İstanbul, Ege (İzmir), Bursa, ...) Cumhuriyet Gazetesi Büroları olarak geçmiştir. Bunun yanında Cumhuriyet’in ilgili sayılarında en çok ismi geçen muhabir Mert Taşçılar’dır. Taşçılar’ın ismi konuyla ilgili 15 haberde geçmektedir. Birgün Gazetesi de konuyla ilgili olarak aynı muhabirin isminin sıkça geçtiği bir örnektir. Birgün Gazetesi’nde bu konudaki en çok haberı incelenen dönemde muhabir Doğu Eroğlu yapmıştır. Eroğlu, incelenen dönemde konuyla ilgili 22 haber yapmıştır. Diğer gazetelerin aynı konuyla sürekli ilgilenmiş muhabirleri yoktur ya da isimleri haberlerde yer almamıştır.

3.6 Fotoğraf Sayıları

İncelenen tüm gazeteler çeşitli temsiller için çeşitli fotoğraflar kullanmışlardır. Bu fotoğraflar; genel olarak fidan dikmek için yürüyen insanlar, ellerinde pankartla yürüyen eylemciler, müdahale eden polisler, forumlar, çeşitli yetkili kişilerin (milletvekillerinin, Başbakan’ın, bakanların, ODTÜ Rektörünün, CHP liderinin, Ankara Büyükşehir

Belediye Başkanı'nın ...), çeşitli yetkililerin ve polisin, TOMA'ların fotoğraflarıdır. Kullanılan fotoğraflar arasında farklı fotoğraflar da bulunmaktadır.

Fotoğraflar incelenirken, fotoğrafların sayfada kapladığı alan hesaplanmamıştır. Değerlendirme, sadece fotoğraf sayısı üzerinden yapılmıştır .(bkz. Şekil 3.12)

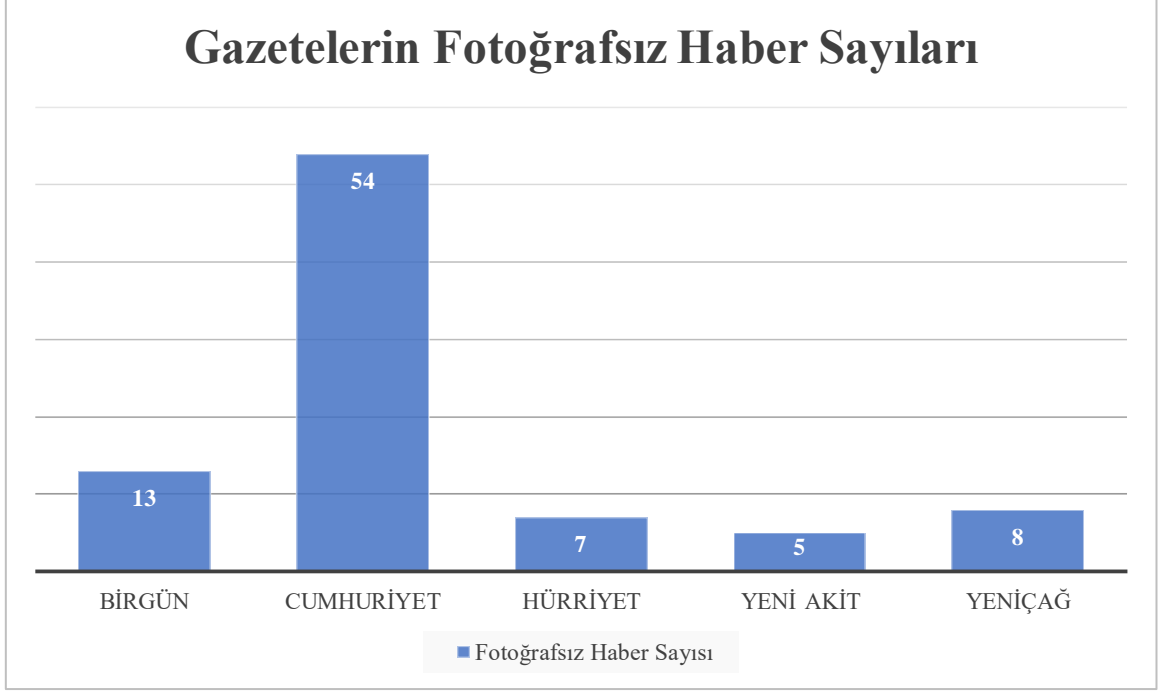

Şekil 3.12 Haberlerde kullanılan fotoğraf sayısı toplamı

Fotoğraf sayısı gazeteler bazlı incelendiğinde, Birgün'ün kullandığı fotoğraf sayısının en çok olduğu görülmektedir. Fotoğraf sayısında, Birgün'ü (146 fotoğraf) Cumhuriyet (116), Hürriyet (103), Yeniçağ (54) ve Yeni Akit (49) takip etmiştir.

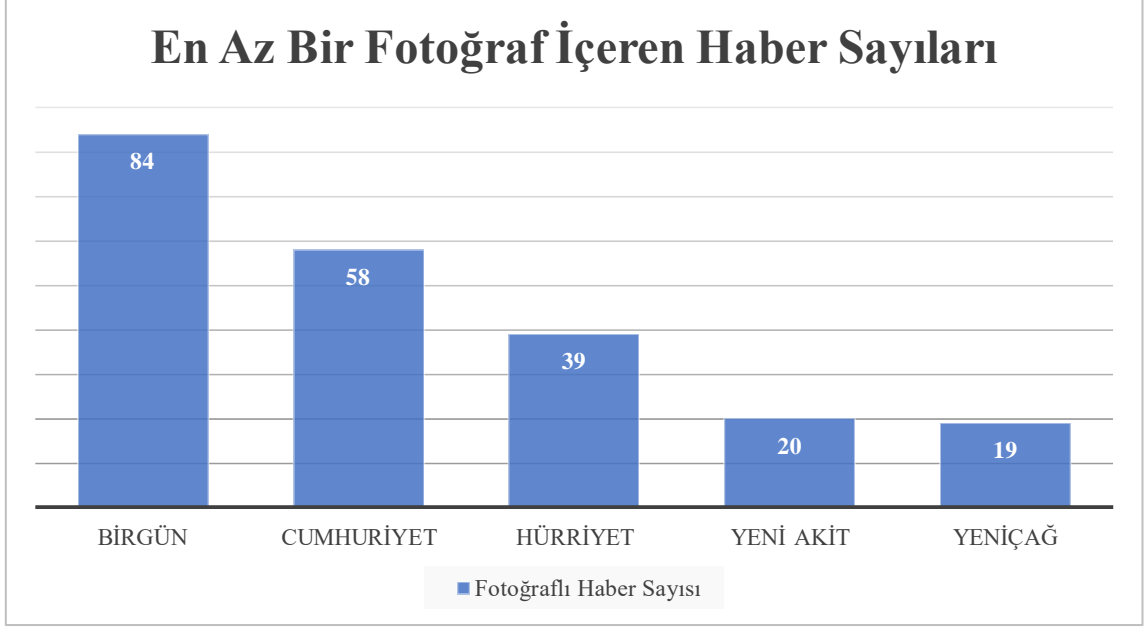
Hiç fotoğraf kullanılmayan haber sayıları incelendiğinde, Cumhuriyet'in genellikle bu konu ile ilgili yaptığı haberlerde fotoğraf kullanmadığı görülmektedir. Cumhuriyet yaptığı haberlerin 54 tanesinde fotoğraf kullanmamıştır. Cumhuriyet'i 13 fotoğrafsız haberle Birgün izlemektedir. Yeniçağ (8 haber), Hürriyet (7 haber) ve Yeni Akit (5 haber) ile en az fotoğrafsız haber kullanan gazetelerdir. Ancak, toplam yapılan haber sayısı dikkate alındığında, Hürriyet, Yeni Akit ve Yeniçağ'ın fotoğraf kullanma oranları birbirlerine yakındır. (bkz. Şekil 3.13)

Fotoğrafsız haber sayısı gazeteler arasında şöyledir:

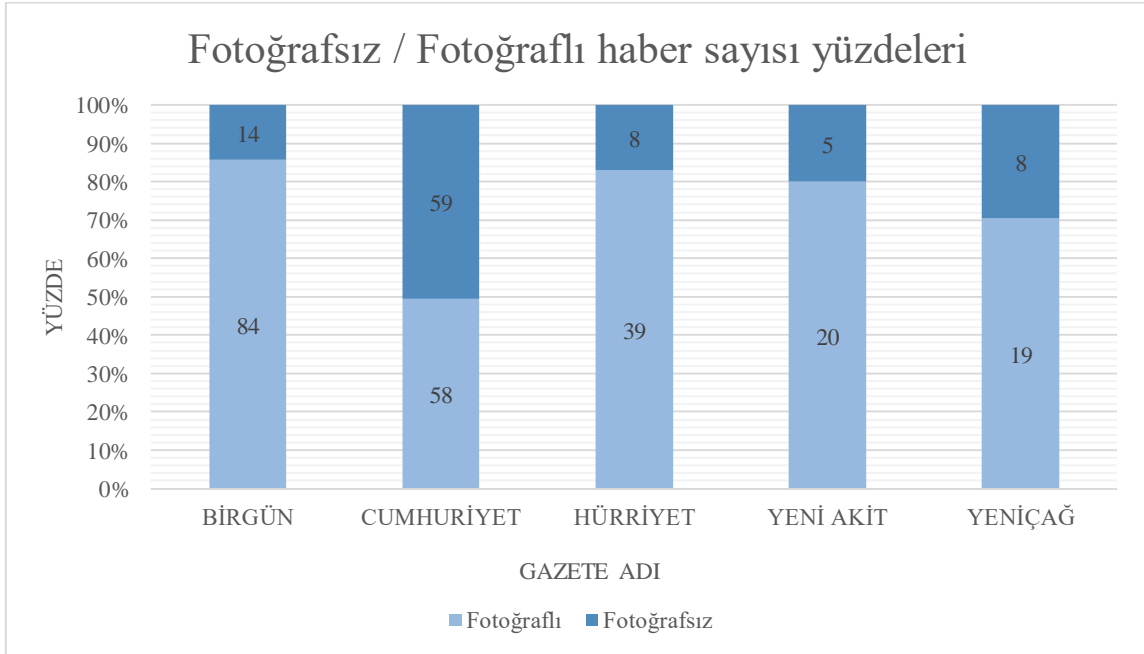
Şekil 3.13 Fotoğrfsız haber sayısı

Fotoğrfsız haber sayısı grafiğindeki sayılardan en az bir fotoğraf içeren haber sayısı hesaplanabilir. Şekil 3.13'e göre, Birgün 84 haberinde en az bir fotoğraf kullanmıştır. Aynı sayı Cumhuriyet'te 58, Hürriyet'te 39, Yeni Akit'te 20 ve Yeniçağ'da 19'dur.

Şekil 3.14 En az bir fotoğraf içeren haber sayısı

Eğer gazetelerdeki haber sayıları aynı olsaydı, fotoğraflı ve fotoğrfsız haberlerin dağılımları yüzde olarak şöyle olacaktı: (bkz. **Şekil 3.15**)

Şekil 3.15 Fotoğraflı haber sayısı yüzdesi

Fotoğraflı ve fotoğrfsız haber sayısı, konu ile ilgili yaptıkları toplam haber sayısına da bakarak incelendiğinde, en az sıklıkla fotoğraf kullanan gazete Cumhuriyet olarak

görülmektedir (%49). En sık fotoğraf kullanan ise Birgün gazetesidir (%86). Birgün gazetesini, sırasıyla Hürriyet (%83), Yeni Akit (%80) ve Yeniçağ (%70) takip etmektedir.

Cumhuriyet haberlerinde genellikle sadece yazı kullanmış, fotoğraf kullanmamıştır. Cumhuriyet gazetesi, gazetecilikte en son fotoğraf kullanmaya başlayan gazetelerden biridir.

Cumhuriyet gazetesinde haber fotoğrafı kullanım oranı; 1930'lu yıllarda yüzde 1, 1940'lı yıllarda yüzde 3, 1950'li yıllarda yüzde 3, 1960'lı yıllarda yüzde 5, 1970'li yıllarda yüzde 6, 1980'li yıllarda yüzde 11, 1990'lı yıllarda ise yüzde 16 olarak açıklanmıştır (TC Milli Eğitim Bakanlığı, 2011). Metne dayalı ciddi gazetecilik anlayışının devamı olarak, gazete az sayıda fotoğraf kullanmayı tercih etmiştir.

Öte yandan, Birgün Gazetesi ise okuyucuların ilgisini arttırmak, habere dikkat çekmek için çok daha fazla fotoğraf kullanmıştır. Okuyucunun ilgisi fotoğrafla sağlanmıştır.

3.7 Temalarına Göre Haberler

Haberler temalarına göre incelendiğinde, ODTÜ Yol Direnişi ile bağlantılı ve bu konuyla ilişkili haberlerin “basın açıklamaları”, “direnişçiler” ve “diğer” temaları olmak üzere 3 ana kategoride ve bunlarla ilişkili 15 alt kategoride sınıflandırılabileceği görülmüştür. Yapılan inceleme sonucunda, her haber için sadece bir adet tema belirlenmiştir. Bu temalar şöyle sıralanabilir:

Olaylara ilişkin basın açıklamaları

- Başbakanın / AKP Genel Başkanının basın açıklamaları
- CHP Genel Başkanının basın açıklamaları
- Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanının basın açıklamaları
- ODTÜ Mezun ve Öğrenci Dernekleri, ODTÜ Rektörlüğü, TMMOB'a bağlı meslek odaları ve diğer destekçi kurumların basın açıklamaları
- Diğer Devlet Kurumlarının / insanların basın açıklamaları
- Diğer basın açıklamaları

Direnişçiler

- ODTÜ öğrencisi ya da 100. Yıl Sakini ODTÜ Ormanı Direnişçileri / Eylem Hali
- ODTÜ öğrencisi ya da 100. Yıl Sakini ODTÜ Ormanı Direnişçileri / Ağaç Dikimi
- ODTÜ Ormanı Direnişi için ODTÜ dışından destek eylemleri

Diğer temalar

- Yasal konular / davalar / yasal soruşturmaları
- Ahmet Atakan'ın ölümü ve ilişkili haberler
- Polisin müdahalesi
- Ağaçların kesilmesi
- Can Dündar'ın suçlandığı haberler
- Diğer konular

Belirlenen konulardaki haberlerin bazılarının sadece incelenen gazetelerin birinde ya da ikisinde yer aldığı, bazılarının ise tüm gazetelerde yer aldığı, ancak farklı biçimde ele alındıkları görülmüştür.

Neticede, ODTÜ Ormanı Direnişi üzerine olan haberleri, bu kategorilere göre bölerek incelemek mümkündür. En çok konuşulan konular “ODTÜ, ODTÜ öğrencileri, ODTÜ Dernekleri, Rektörlük, TMMOB ...” gibi kişiler tarafından yapılan basın açıklamaları (toplam 51 haber) ve ODTÜ dışından gelen çok sayıda destek eylemidir (toplam 48 haber). En az konu olmuş haberler ise “CHP Genel Başkanı'nın açıklamaları” (toplam 4 haber) olarak görülmektedir.

Temalarına göre haberler, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.1 Temalarına göre haberler

	Tema	Birgün	Cumhuriyet	Hürriyet	Yeni Akit	Yeniçağ	TOPLAM
Olaylara ilişkin basın açıklaması temalı haberler	Başbakan/AKP Genel Başkanı	4	4	2	3	2	15
	CHP Genel Başkanı	1	2	1	0	0	4
	Büyükşehir Belediye Başkanı	5	2	3	2	0	12
	Diğer devlet kurumları	7	8	6	5	1	27
	ODTÜ Dernekler, öğrenciler,	22	19	6	0	4	51

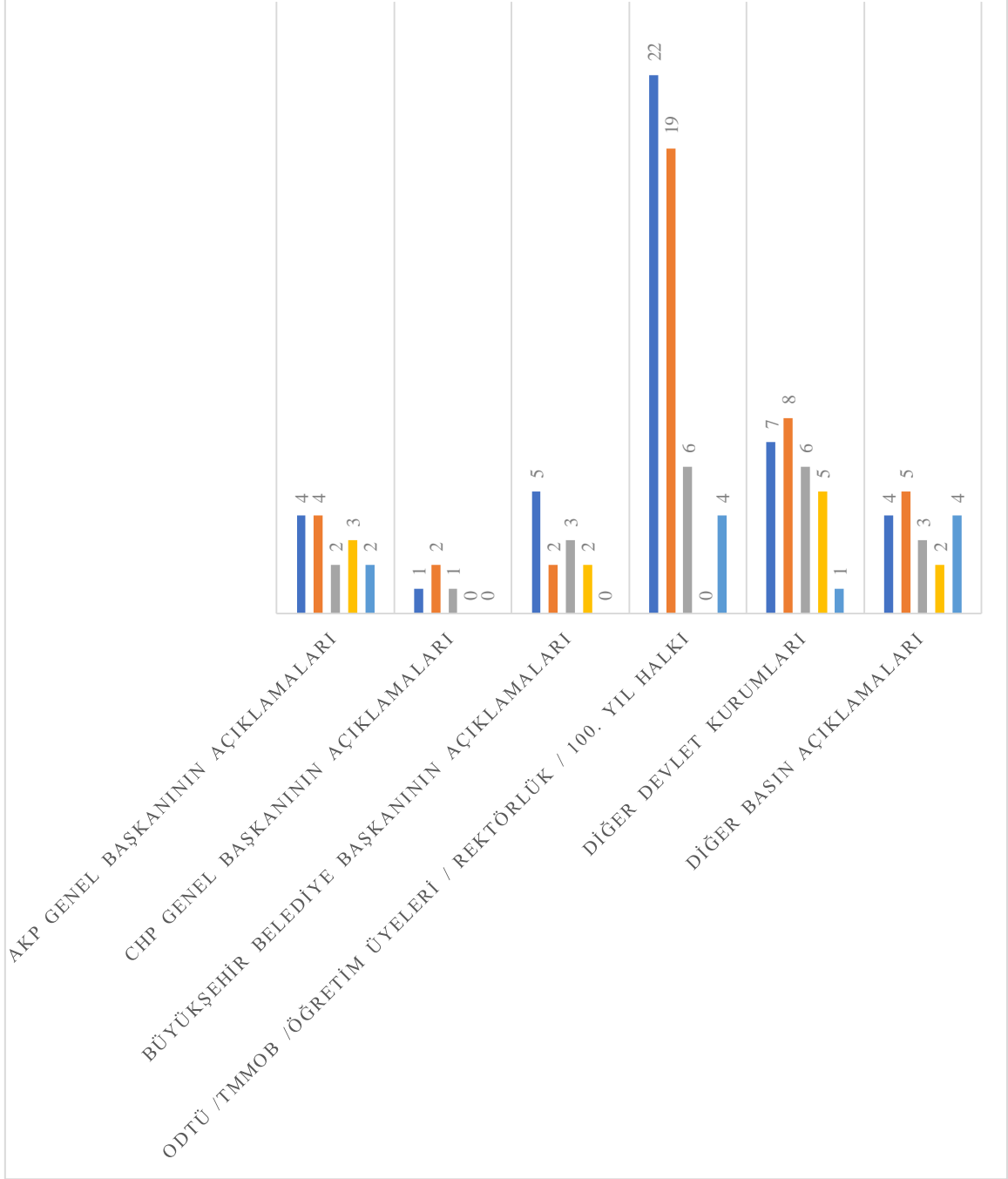
	TMMOB, Rektörlük						
	Diğer basın açıklamaları	4	5	3	2	4	18
Direnişçiler / Eylemler temalı haberler	ODTÜ içi / Eylemler	6	5	2	0	0	13
	ODTÜ / Ağaç Dikme	4	4	2	0	2	12
	Destek eylemleri /ODTÜ dışı	19	22	4	0	3	48
Diğer temalı haberler	Yasal konular	8	17	5	1	2	33
	Ahmet Atakan	9	8	5	0	4	26
	Polisin müdahalesi / gözetimler	2	7	5	1	3	18
	Ağaçların kesilmesi	0	5	0	0	1	6
	Can Dündar'ın suçlandığı	0	0	0	6	0	6
	Diğer konular	7	9	3	5	1	25

Gazeteler tek tek değerlendirildiğinde, elde edilen veriler şöyledir:

Haberlerde konuşanlar kim sorusuna verilen cevaplara göre, “olaylara ilişkin basın açıklaması temalı haberler” grafiği elde edilmiştir (bkz. Şekil 3.16) . Bu grafik, basın açıklamasını temel alan haberlerde haberin temasında kimin olduğuna bakarak hazırlanmıştır.

OLAYLARA İLİŞKİN BASIN AÇIKLAMASI TEMALİ HABERLER

■ BİRGÜN ■ CUMHURİYET ■ HÜRRİYET ■ YENİ AKİT ■ YENİÇAĞ

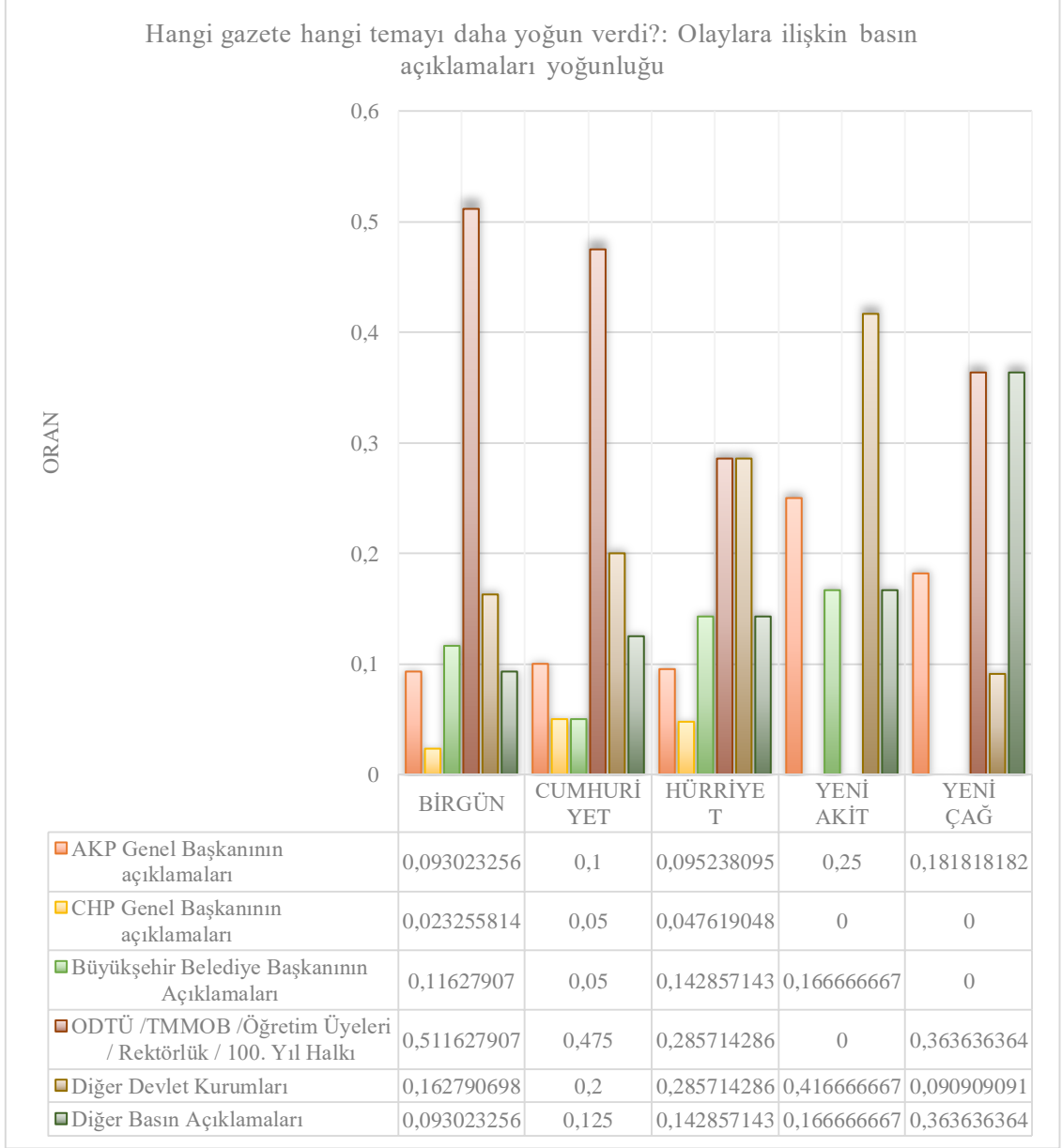
Şekil 3.16 Basın açıklamalarında sözü söyleyen kim?

Haberde genel olarak en çok konuşan ODTÜ bileşenleri olarak görülmektedir. Yeni Akit Gazetesinde yer alan haberlerde görüşlerine ve basın açıklamalarına hiç yer verilmeyen ODTÜ Bileşenleri ve Öğretim Üyeleri, ODTÜ Rektörlüğü, 100. Yıl Halkı,

TMMOB'a bağlı meslek odalarının özne olduğu haberler sayısal olarak en çok Birgün (22 haberde) ve Cumhuriyet (19 haberde) gazetelerinde yer almaktadır.

Gazetelerin bu konuda genel olarak en az ilgilendiği ise CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun basın açıklamaları olarak görölmektedir. Yeni Akit ve Yeniçağ gazeteleri bu konuya hiç yer vermemiştir. Konu, Cumhuriyet'te 2 kere yer almış, Birgün ve Hürriyet'te ise birer kere yer verilmiştir.

"Hangi gazete hangi temayı daha yoğun verdi?" konusu, gazetelerdeki haber sayıları eşit olarak kabul edildiğinde ortaya çıkan tablo şöyledir (bkz. **şekil 3.17**):

Şekil 3.17 Her gazetenin haber sayısından bağımsız olarak konu-tema dağılım oranı: Haberin temasında kim var?

Yukarıdaki grafiğe göre, Birgün ve Cumhuriyet gazeteleri, ODTÜ Bileşenleri ve Öğretim Üyeleri, ODTÜ Rektörlüğü, 100. Yıl Halkı, TMMOB’a bağlı meslek odalarının özne olduğu haber oranında da diğer gazetelerden çok daha ileride görünmektedir. Bu alanda, Birgün ve Cumhuriyet gazetelerini, Yeniçağ ve Hürriyet gazeteleri izlemektedir. Yeni Akit gazetesi, incelenen aralıkta hiçbir zaman ODTÜ / TMMOB / Öğretim Üyeleri / Rektörlük ve 100. Yıl Halkı’nı konu alan bir haber yayınlamamıştır.

Yeni Akit’in en çok “Diğer Devlet Kurumları” altında ele alınan içerikleri ön plana taşıdığı tespit edilmiştir. Bunu AKP Genel Başkanının açıklamaları konulu tema

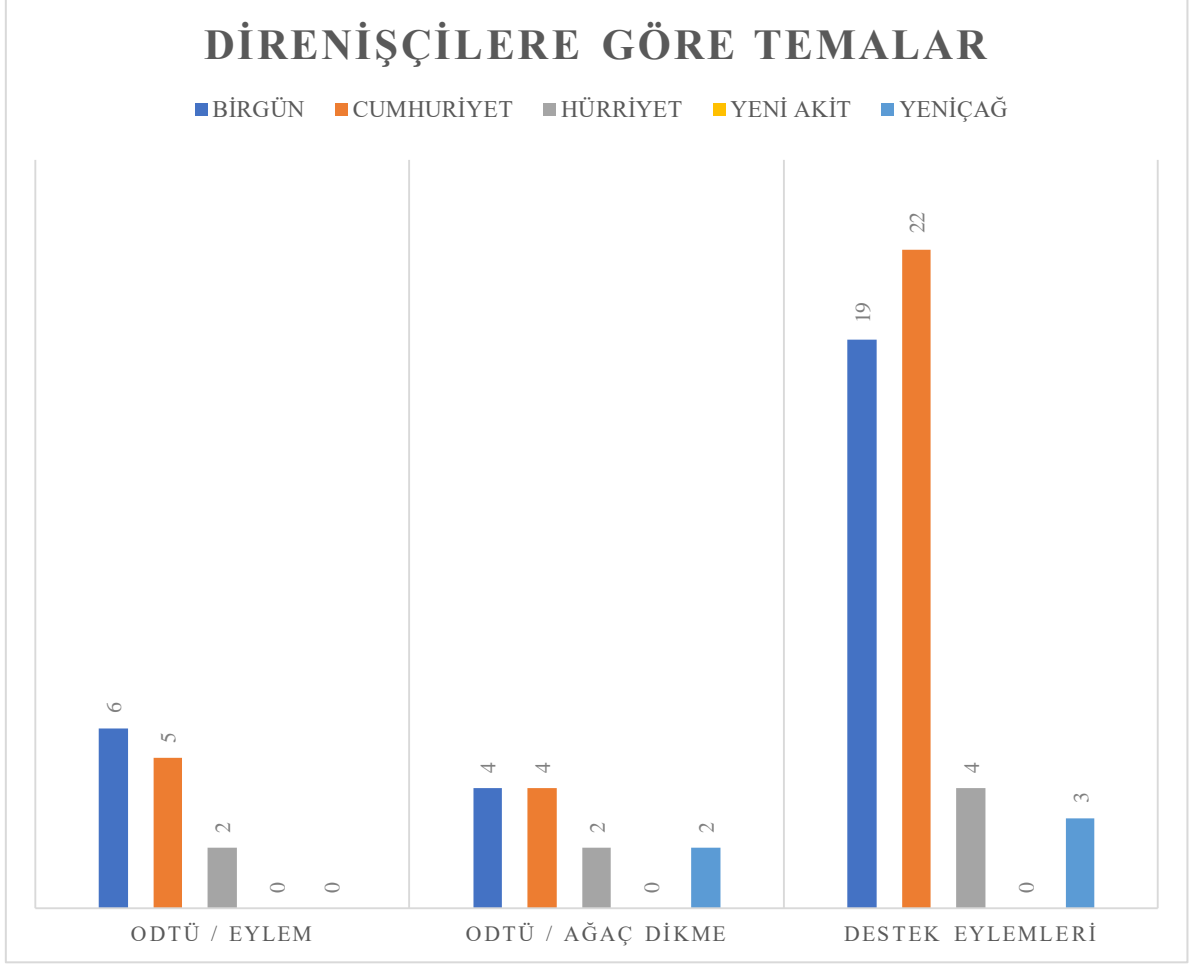
izlemektedir. ODTÜ Yolu üzerine, Yeni Akit'te yapılan her 4 haberden 1'i AKP Genel Başkanı ile ilgilidir.

Yeni Akit'in ODTÜ bileşenlerinin sözlerine haberlerinde yer vermemesi bir yana, bu konudaki haberlerde özneler de zaman zaman diğer gazetelerden oldukça farklıdır. Örneğin, gazete bir haberinde (17 Eylül 2013) Muş Alparslan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nihat İnanç'ın "ODTÜ'de yaşanan olayların ülkedeki 170 üniversiteyi sıkıntıya soktuğunu" iddia ettiğini; başka bir haberinde (26 Ekim 2013) "60 taksi, 60 dolmuş ve 10 özel halk otobüsü şoförünün ODTÜ Yolu'nu yapan işçilere baklava ikram ettiğini" haberlerine taşımıştır.

Konuyla ilgili öznelerden ODTÜ Öğrencileri ile ilgili olan ve ODTÜ'lüleri destekleyen haberlerin dağılımı ise aşağıdaki grafikte gösterilmektedir. Bu grafiğe göre, "ODTÜ Ormanı Direnişçileri: Eylem Hali", "ODTÜ Ormanı Direnişçileri: Ağaç dikimi" ve "ODTÜ dışından destek eylemleri" üçlüsü "direnişçiler" olarak geçmektedir.

Bu grafikte de ODTÜ'lü öğrencilerin yaptığı eylemler ve ağaç dikme faaliyetlerinin, Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinde daha çok haberlere konu olduğu görülmektedir. Yeniçağ ve Yeni Akit gazetelerinde ODTÜ'lülerin eylemlerine hiç yer verilmemiştir (bkz. Şekil 3.18). Yeniçağ'da bu eylemler, daha çok polisin gösterdiği şiddet üzerinden haberleştirilmiş ve bu kategoride değerlendirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin eylemleri dışındaki sosyal hareketler haberleştirilmiştir.

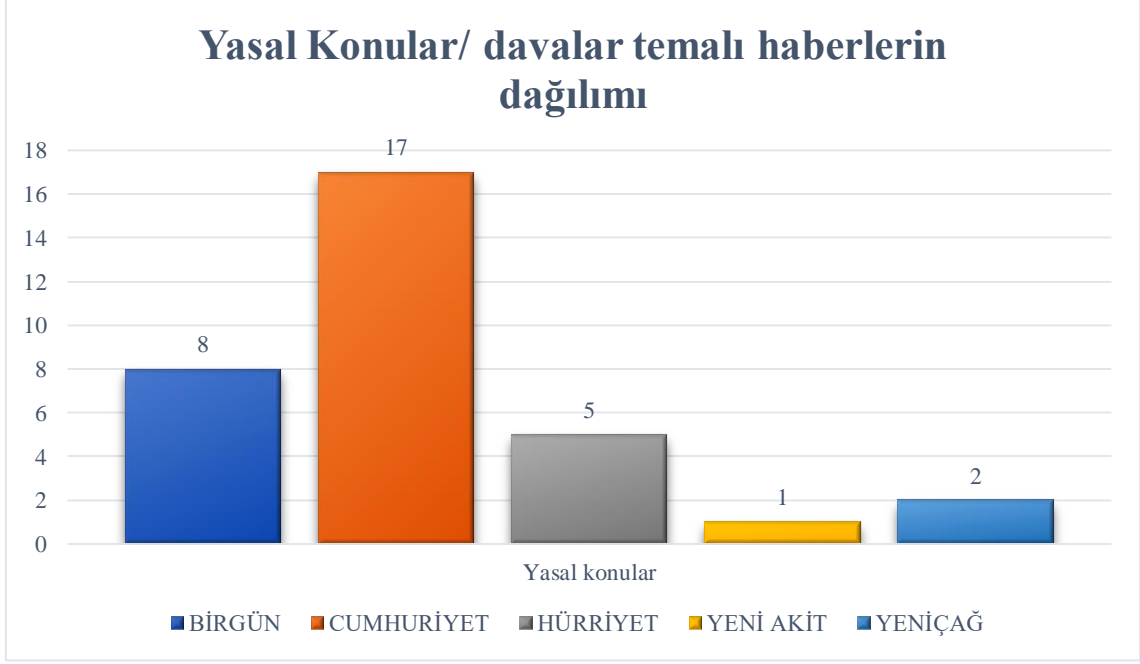
Hem Birgün hem Cumhuriyet gazetelerinde, ODTÜ dışında ODTÜ için yapılan destek eylemleri yine sıklıkla haberleştirilmiştir. Birgün 19 kez, Cumhuriyet 22 kez, Hürriyet 4 kez ve Yeniçağ 3 kez destek eylemlerini haberleştirmiştir. Yeni Akit incelenen sürede, ODTÜ konulu hiçbir destek eylemini haberleştirmemiştir.

Şekil 3.18 Direnişçilere göre temalar

Diğer temalar şöyle nitelendirilmiştir: yasal konular / davalar, Ahmet Atakan'ın ölümü ve ilişkili haberler, polisin müdahalesi, ağaçların kesilmesi, Can Dündar'ın suçlandığı haberler ve diğer konular.

Yasal konuların gazetelere göre yer alma sayıları şöyledir (bkz. **Şekil 3.19**):

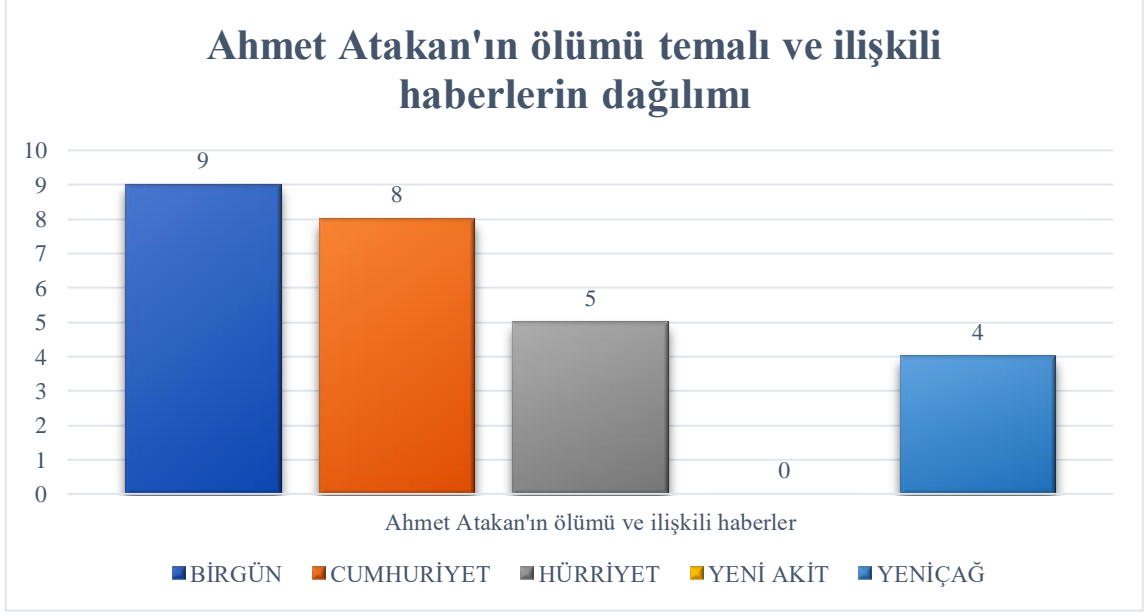

Şekil 3.19 Yasal konular / davalar temalı haberlerin dağılımı

Yasal konular temalı haberler konusunda Cumhuriyet'i (17 haber) Birgün (8 haber) izlemektedir. Birgün'ün ardından sırasıyla Hürriyet, Yeniçağ ve Yeni Akit gazeteleri yer almaktadır.

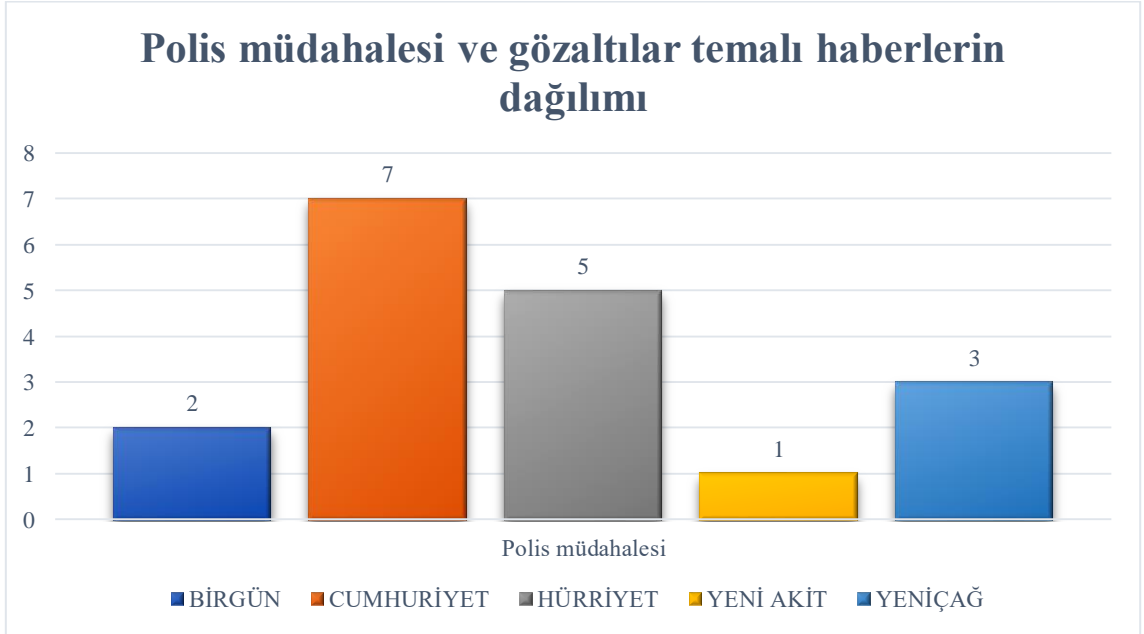
Haberlerde yer alan bir tema da Ahmet Atakan'ın ölümü üzerine yapılmış haberlerdir (bkz. **Şekil 3.20**). Hatay'da ODTÜ'ye destek yürüyüşünde başına isabet eden gaz kapsülü nedeniyle öldüğü iddia edilen Ahmet Atakan⁵⁴, incelenen gazetelerin dördünde haberlere konu olurken, birinde yer almamıştır. Ahmet Atakan'ın ölümü ve olayla ilişkili haberlerin dağılımına bakıldığında, Birgün (9 haber), Cumhuriyet (8 haber), Hürriyet (5 haber), Yeni Akit (0 haber) ve Yeniçağ (4 haber) olarak görülmektedir.

⁵⁴ Ahmet Atakan Hatay'da protestoda hayatını kaybetti, <https://www.cnnturk.com/2013/turkiye/09/10/ahmet.atakan.hatayda.protestoda.hayatini.kaybetti/722835.0/index.html>

Şekil 3.20 Ahmet Atakan'ın ölümü ve ilişkili haberlerin dağılımı

Polis müdahalesi, eylem haberlerinin dışında özel olarak polis müdahalesinin ve gözaltıların öne çıkartıldığı haberlerde sayılmıştır.

Şekil 3.21 "Polis Müdahalesi" ve "Gözaltılar" temalı haberlerin dağılımları

Polis müdahalesi Cumhuriyet gazetesinde 7 haberle yer alırken, Hürriyet gazetesi bu konuya 5 haberle yer vermiş, Hürriyet'i Yeniçağ (3 haber), Birgün (2 haber) ve Yeni Akit (1 haber) takip etmiştir.

Ağaçların kesilmesi konusu Cumhuriyet'te vurgulanmış ve bu gazetede 5 haberin teması olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Yeniçağ'da da 1 haberin teması bu olarak

görülmüştür. Diğer gazetelerde de bu konuya değinilse de tema olarak değerlendirilmemiştir.

İncelenen gazetelerden Yeni Akit'te tema olarak seçilen bir konu da “Can Dündar’ın evi” olarak değerlendirilmiştir. Gazeteci ve yazar Can Dündar’ın evinin ODTÜ’ye yakın olması üzerinden, ODTÜ’lülerin karşı olduğu yol çalışmasının yapılacağı alanın yakınında, bir ODTÜ mezunu olan Can Dündar’ın villasının bulunduğunu iddia eden Yeni Akit gazetesi, 6 gün boyunca hem kapaktan hem de devamında iç sayfalarda “Can Dündar’ın evi” üzerine haberler yapmıştır. Yeni Akit’in iddiası, Can Dündar’ın oturduğu ev için de ağaçların kesilmiş olduğudur. Bu konuda haberlere diğer gazetelerde rastlanılmamıştır.

3.8 Haber başlıkları

Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinde haberlerde atılan başlıklarda direniş desteklenmektedir. Bu gazetelerden bazı başlıklar şöyledir: “Ağaçlar için yurttaş nöbette” (20 Ağustos 2013, Birgün), “Hukuksuz projeye tepki” (27 Ağustos 2013, Birgün), “Ulaşım Ana Planı yokken yollar yapılıyor” (29 Ağustos 2013, Birgün), “ODTÜ direnmeyi iyi bilir” (7 Eylül 2013, Birgün), “Polis saldırıyor ODTÜ direniyor” (9 Eylül 2013, Birgün), “ODTÜ direnişine her yerden destek var” (9 Eylül 2013, Birgün), “Her yer ODTÜ, her yer direniş” (24 Ekim 2013, Birgün), Hırsızlar ODTÜ’ye geldi, polis öğrencilere saldırdı (Birgün, 26 Şubat 2013), “ODTÜ Ormanı direniyor” (20 Ağustos 2013, Cumhuriyet), “Gezi ruhu canlandı” (7 Eylül 2013, Cumhuriyet), “Direniş her yere yayıldı”, “ODTÜ’lüler canlarını ortaya koyarak korumaya çalışmıştı: Gökçek ağaçları kuruttu” (Cumhuriyet, 15 Eylül 2013), “ODTÜ’lülerden direniş çadırı” (Cumhuriyet, 2 Ekim 2013), “ODTÜ Rektörü Acar baskına böyle tepki gösterdi: Yasadışı ve izinsiz” (Cumhuriyet, 20 Ekim 2013), “ODTÜ işgal altında: Tamamen hukuk dışı” (24 Ekim 2013, Cumhuriyet).

Haberlerinde genellikle ODTÜ’den yana tavır alan Hürriyet ve Yeniçağ gazetelerinde de direnişi destekleyen başlıklar vardır. Örnek verilebilir bazı başlıklar şöyledir: ODTÜ yola karşı direniyor (26 Ağustos 2013, Hürriyet), ODTÜ’de ağaç nöbeti (27 Ağustos 2013, Hürriyet), Her Yer ODTÜ Her Yer Direniş (7 Eylül 2013, Hürriyet), Gökçek yolun yol değil (23 Ekim 2013, Hürriyet), ODTÜ’de 24 saat kesintisiz eylem (29 Ağustos 2013, Yeniçağ), ODTÜ direnişi gittikçe yayılıyor (9 Eylül 2013, Yeniçağ),

Ankara'nın Gezi'si : ODTÜ (20 Ekim 2013, Yeniçağ), ODTÜ'ye gece baskını mahkemelik (23 Ekim 2013, Yeniçağ).

Hürriyet ve Yeniçağ gazeteleri, bir yandan ODTÜ'deki ağaçlar için direnişi desteklerken, kimi haberlerinde ise daha nötr başlıklar kullandıkları görülmektedir. Örneğin, bu başlıklar; ODTÜ'den Gezi çıkmaz (30 Ağustos 2013, Hürriyet), ODTÜ'ye yolu talep et dedim, Rektör de istedi ama eylem yaptılar (16 Eylül 2013, Hürriyet), Erdoğan'dan ODTÜ'lülere: Gidin ormanda yaşayın (19 Eylül 2013, Hürriyet), ODTÜ yoluna isim 1071 Malazgirt (15 Şubat 2014 Hürriyet), ODTÜ'de Malazgirt Savaşı (26 Şubat 2014), Başkentte ortalık savaş alanına döndü (8 Eylül 2013, Yeniçağ), Başkentte TOMA'lı müdahale (14 Eylül 2013, Yeniçağ), İtirazlara bakarız (21 Ekim 2013, Yeniçağ) olarak görülebilir.

Yeni Akit ise dönemin AKP'li Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Melih Gökçek'i eleştirmekten kaçınmış, Gökçek'in sözlerini "ODTÜ'de yasal prosedürü uyguladık" şeklinde manşete taşımış, "Belediye ağaçları nakletti" gibi başlıklarla ağaçların taşındığını iddia etmiş, ODTÜ Ormanı için yapılan eylemleri görmezden gelmiş, hatta ODTÜ Ormanında ağaçların kesilmesini engellemek isteyen kişileri çeşitli kötü sıfatlarla nitelendirerek, onları suç işlemeye meyilli olarak göstermiş, ODTÜ'de olan biteni "provokasyon" gibi sıfatlarla nitelemiştir. Yeni Akit, ODTÜ'deki orman için yapılan direnişi ve eylemleri görmezden geldiği gibi, ODTÜ dışında yapılan destek eylemlerini de haberleştirmekten kaçınmıştır.

Yeni Akit, haberlerinde genellikle ODTÜ Yolu üzerinden gitmemiş, konu ile ilgili algı oluşturacak başka konulara girmiştir. Örneğin, "[Ağaçlar kesilmesin diyen] Can DüNDAR'ın [ODTÜ yakınlarında] yaşadığı ev de ağaç kesilerek yapılmış" (27 Ağustos-1 Eylül 2013), "ODTÜ'deki eylemcilerin içinde THKPC, TİKKO, MLKP militanları olması" (23 Kasım 2013), "CHP modern eşkıya" (23 Ekim 2013) gibi başka haberlerle gündemi değiştirmeye çalışmıştır.

Yeni Akit'in genellikle negatif yönelimli başlıklar kullandığı görülmektedir. Yeni Akit'in negatif başlıklarına örnek olarak şunlar verilebilir: Eylem bahane villa şahane (27 Ağustos 2013, Yeni Akit), Can'ın sesi kesildi (1 Eylül 2013, Yeni Akit), ABD aşkından ODTÜ'yü terk etti (23 Eylül 2013, Yeni Akit), ODTÜ'de yine provokasyon (20 Ekim 2013, Yeni Akit), CHP modern eşkıya (23 Ekim 2013), ODTÜ'deki çirkin işbirliği deşifre oldu (23 Ekim 2013), Çapulcular hıyar istiyor (24 Ekim 2013), Yalan da takkiye de

bunlarda (26 Şubat 2013). Yeni Akit, incelenen süreçte ODTÜ'den hiç olumlu bahsetmemiştir.

4. SONUÇ

Çalışmada, farklı ideolojik yönelimdeki beş ulusal gazetede “ODTÜ Ormanı Direnişi”yle ilişkili haberler incelenmiştir. İnceleme, 20 Ağustos 2013 – 10 Mart 2014 tarihleri arasında seçilen gazetelerde yer alan 314 haber metni üzerinden gerçekleştirilmiştir. Konu; Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeni Akit ve Yeniçağ gazetelerinde içerik analizi yöntemi ile incelenmiş, gazetelerin seçiminde, gazetelerin ideolojik konumlarının ve sahiplik ilişkilerinin birbirlerinden farklı olması dikkate alınmıştır. Böylece olayların temsili açısından, gazeteler arası bir karşılaştırma yapabilmek mümkün olmuştur. Analiz öncesinde konuyla ilişkili olarak görülen yeni toplumsal hareketler üzerine kavramsal tartışmalar, sivil itaatsizlik, Türkiye’de ekoloji hareketi ve Gezi Parkı olayları, ODTÜ Ormanı Direnişi ve medya-sivil itaatsizlik eylemleri konuları ele alınmıştır.

Türkiye tarihinin en kitlesel ve en önemli toplumsal muhalefet hareketlerinden biri olan Gezi Parkı Protestoları 2013 Mayıs-Haziran aylarında gerçekleşmiş, bu protestolar toplumsal değişimin yanı sıra yeni çevre reflekslerinin oluşmasına neden olmuştur. Gezi Parkı Protestolarından yaklaşık 2 ay sonra, 2013 Ağustos ayında, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yol inşa etmek için ODTÜ kampüsü içindeki ormanda ağaçların bir bölümünün kesileceği duyurulmuştur. ODTÜ öğrencilerinin, mezunlarının, hocalarının, mahalle halkının desteğiyle toplanan insanlar ağaçların kesilmesine karşı çıkmışlardır. ODTÜ Ormanı Direnişi de Gezi Parkı Protestoları’nda yaşanan çevre duyarlılığı refleksinden etkilenmiştir. Gezi Parkı Protestoları ve ODTÜ Ormanı Direnişi’nde de ekolojik anlamda birbirleriyle örtüşen istekler görülmektedir.

Çalışma kapsamında PR Net Medya Takip Merkezi ve ODTÜ Basın Arşivi kullanılmış, 202 günlük süreçte gazetelerde yer alan haberler incelenmiş, köşe yazıları kapsam dışında bırakılmıştır. Araştırmanın nicel analizi ile ele alınan gazetelerin ODTÜ Ormanı Direnişi ile alakalı olarak ne sıklıkla haber yaptıkları görülmüştür.

ODTÜ Ormanı Direnişi ile ilgili haberler, Türkiye’de ve Türkiye dışında birçok basın kurumu tarafından haberleştirilmiştir. Bu çalışmada incelenen gazetelerde, haberlerin farklı gazetelerde yer alma sayısının oldukça farklı olduğu, bazı gazetelerin konuyla oldukça ilgilenirken, bazı gazetelerin daha yüzeysel geçtiği, kimi konuları görmezden geldiği ya da daha çok göz önünde bulundurduğu görülmüştür. Bu durum, gazetecilerin ve gazetelerin ideolojik anlayışlarını da büyük ölçüde yansıtmaktadır.

Bu çalışmada incelenen haber içerikleri, gazetelerinin sahiplik yapılarına ve ideolojilerine uygun olarak kurulmuştur. Demokratik sistemde kamu gözcüsü olan medya kuruluşları iktidarı denetim görevini kısmen gerçekleştirmişlerdir.

Haberlerde kullanılan ifadeler ve kalıplar gazetelerin ideolojik yapılarına göre farklılıklar göstermektedir. ODTÜ Ormanı Direnişi'nde, ODTÜ mensuplarının, kamuoyunun ve mahalle halkının ağaçların kesilmemesi talebinin meşruluğunun, haber dilini büyük ölçüde etkilediği iddia edilebilir. Gazetelerin sayfalarında ODTÜ Ormanı Direnişi'ne ilişkin yayınlanan haberlerin dili, tutum ve yaklaşımları değişim göstermektedir. Gazetelerin sahiplik yapısı, haber dilini farklılaştırmıştır. Gazeteler farklı ideolojik yaklaşımlarla haberde farklı öğeleri ön plana çıkartmışlardır. Bu anlamda, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeniçağ gazeteleri zaman zaman kendi ideolojik çizgilerinin de ötesine geçerek ODTÜ Ormanını ve direnişi savunmuşlardır.

Birgün ve Cumhuriyet gazeteleri, tüm haberlerinde ODTÜ'nün yanında tavır alırken, haberler için attıkları başlıklar direnişi desteklemektedir. Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinden bazı başlıklar şöyledir: ODTÜ direnmeyi iyi bilir (7 Eylül 2013, Birgün), Polis saldırıyor ODTÜ direniyor (9 Eylül 2013, Birgün), ODTÜ Ormanı direniyor" (20 Ağustos 2013, Cumhuriyet), Gezi ruhu canlandı (7 Eylül 2013, Cumhuriyet), ODTÜ'lülerden direniş çadırı (2 Ekim 2013, Cumhuriyet).

Birgün ve Cumhuriyet gazetelerindeki tüm başlıklar, eylemcileri ve direnişi desteklemektedir. Birgün ve Cumhuriyet'in bu nedenle ODTÜ Ormanı Direnişi'nin yanında tavır aldığı iddia edilebilir.

Yaptıkları haber sayısı, kullandığı dil ve görseller ile Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinin ODTÜ Ormanı Direnişi'ne bütüncül olarak destek verdiği iddia edilebilir. Birgün ve Cumhuriyet, ODTÜ'lü öğrencilerin, akademisyenlerin, TMMOB kurullarının, ODTÜ Rektörlüğü'nün sözlerini haberleştirmiş; ODTÜ'lülerin eylemlerinden, ağaç dikme faaliyetlerinden, polisin müdahalesinin sertliğinden de haberlerinde sıkça bahsederek, bu direnişin içindeki insanların sesi olmaya çalışmışlardır.

Hürriyet ve Yeniçağ zaman zaman ODTÜ'lülerin yola karşı direnişine destek vermekle birlikte, Birgün ve Cumhuriyet'e göre daha nötr bir dil kullanmayı seçmişlerdir. Bu durum haber konusu seçimlerinde de görülmektedir. Örneğin ODTÜ için yapılan destek eylemleri, Hürriyet gazetesinde sadece 4 haberde, Yeniçağ'da 3 haberde yer bulmuştur. "Destek eylemleri" konulu haber sayısı, Birgün'de 19 ve Cumhuriyet'te 22 haberdur.

Hürriyet ve Yeniçağ, haberlerinde genellikle ODTÜ’den yana tavır almışlardır. Bu gazetelerin direnişi destekleyen başlıklarına örnek olarak şunlar verilebilir: ODTÜ yola karşı direniyor (26 Ağustos 2013, Hürriyet), Gökçek yolun yol değil (23 Ekim 2013, Hürriyet), ODTÜ’de 24 saat kesintisiz eylem (29 Ağustos 2013, Yeniçağ), ODTÜ direnişi gittikçe yayılıyor (9 Eylül 2013, Yeniçağ). Gazeteler bu haberlerin başlıklarında direnişi desteklemişlerdir.

Hürriyet ve Yeniçağ gazeteleri, kimi haberlerinde ise daha nötr ve negatif başlıklar kullanmıştır. Örneğin, ODTÜ’den Gezi çıkmaz (30 Ağustos 2013, Hürriyet), ODTÜ yoluna isim 1071 Malazgirt (Hürriyet, 15 Şubat 2014), Başkentte ortalık savaş alanına döndü (8 Eylül 2013, Yeniçağ), Başkentte TOMA’lı müdahale (14 Eylül 2013, Yeniçağ) olarak görülebilir.

Öte yandan ideolojik olarak AKP iktidarına yakın olan gazete Yeni Akit dönemin AKP’li Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Melih Gökçek’i eleştirmekten kaçınmış, Gökçek’in sözlerini “ODTÜ’de yasal prosedürü uyguladık” şeklinde manşete taşımış, “Belediye ağaçları nakletti” gibi başlıklarla ağaçların taşındığını iddia etmiş, ODTÜ Ormanı için yapılan eylemleri görmezden gelmiş, hatta ODTÜ Ormanında ağaçların kesilmesini engellemek isteyen kişileri çeşitli kötü sıfatlarla nitelendirerek, onları suç işlemeye meyilli olarak göstermiş, ODTÜ’de olan biteni “provokasyon” gibi sıfatlarla nitelemiştir. Yeni Akit, ODTÜ’deki orman için yapılan direnişi ve eylemleri görmezden geldiği gibi, ODTÜ dışında yapılan destek eylemlerini de haberleştirmekten kaçınmıştır. Yeni Akit’in ODTÜ Yol Eylemleri hakkında yaptığı haberleri de gazetenin havuz medyasının bir parçası olduğu üzerinden okumak mümkündür. Gazetenin ODTÜ Ormanı ve ODTÜ hakkındaki haberleri, tamamen AKP’yi ve icraatlarını destekleyen, asla ODTÜ bileşenlerinin sesini duyurmeyen durumdadır.

Yeni Akit, haberlerinde genellikle ODTÜ Yolu üzerinden gitmemiş, konu ile ilgili algı oluşturacak “[Ağaçlar kesilmesin diyen] Can Dündar’ın [ODTÜ yakınlarında] yaşadığı ev de ağaç kesilerek yapılmış” (27 Ağustos-1 Eylül 2013), “ODTÜ’deki eylemcilerin içinde THKPC, TİKKO, MLKP militanları olması” (23 Kasım 2013) gibi başka haberlerle gündemi değiştirmeye çalışmıştır.

Yeni Akit’in genellikle negatif anlamlı başlıklar kullandığı, ODTÜ direnişini zayıflatmak için haber yaptığı görülmektedir. Yeni Akit’in negatif başlıklarına örnek olarak şunlar verilebilir: ODTÜ’de yine provokasyon (20 Ekim 2013, Yeni Akit),

ODTÜ'deki çirkin işbirliği deşifre oldu (23 Ekim 2013), Çapulcular hıyar istiyor (24 Ekim 2013).

Yeni Akit, incelenen süreçte ODTÜ'den hiç olumlu bahsetmemiş, konu ile ilgili tüm haberlerinde ODTÜ'den, ODTÜ öğrencilerinden hatta öğretim görevlilerinden olumsuz olarak bahsetmiştir.

Haberlerin tarihlerine bakıldığında, Birgün ve Cumhuriyet gazetelerinin neredeyse sürekli olarak konu ile ilgili haber yaptıkları, Hürriyet, Yeni Akit ve Yeniçağ'ın ise yol inşaatı konusunun gündemde olduğu dönemlerde konuyu daha çok ele aldıkları, yol için ağaçlar kesildikten sonra nadiren bu konuda haber yayınladıkları görülmektedir.

Haberde kullanılan fotoğraf sayısına ve fotoğrfsız haber sayısına bakıldığında, Cumhuriyet gazetesinin sayıca daha fazla haber yaptığı, ancak fotoğrafları dikkatli ve nadiren kullandığı ve incelenen gazeteler arasında en çok fotoğrfsız haber metnini yayınlayan gazete olduğu görülmüştür.

“Ahmet Atakan'ın ölümü” üzerine yapılmış haberlere bakıldığında, gazetelerin dördünde haberlere konu olurken, Yeni Akit'te hiç yer almadığı görülmektedir. Yeni Akit'te bu konuda habere hiç yer verilmemesi, haberde başka bir ideolojik yaklaşım olarak görülebilir.

Sonuç olarak, bu araştırmada incelenen bütün gazetelerin ODTÜ Ormanı Direnişi'ne ve ODTÜ'deki ağaçların kesilmesine ideolojik bir bakışla yaklaştıkları görülmektedir. Örneklemedeki gazeteler izledikleri yayın politikalarına göre haberler yapmışlardır. Gazetelerin konuya olan duyarlılıkları, yaptıkları haber sayısı ile ilişkili olarak düşünülebilir. Bu noktada, Cumhuriyet ve Birgün gazetelerinin, Hürriyet ve Yeniçağ'dan çok daha fazla ve incelenen tüm aralık boyunca haber yaptıkları, Yeni Akit'ten hem konu olarak daha çok ODTÜ Ormanı konusuna yaklaştıkları hem de çok daha fazla haber yayınladıkları görülmektedir.

Son olarak, bu tez çalışması bitmek üzereyken, 18 Temmuz 2019 günü “ODTÜ yolu için 678 gün sonra yürütmeyi durdurma kararı”⁵⁵ başlıklı bir haber gündeme düşmüştür. TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi'nin açtığı davada Ankara 9'uncu İdare Mahkemesi planların yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi “Hiçbir nesnel ve bilimsel gerekçe olmaksızın, gerekli

⁵⁵ ODTÜ yolu için 678 gün sonra yürütmeyi durdurma kararı, <https://t24.com.tr/haber/odtu-yolu-icin-678-gun-sonra-yurutmeyi-durdurma-karari.831226>

analiz ve ön çalışma yapılmadan sadece noktasal olarak problemleri çözme amaçlı yol ve katlı kavşak projeleri sonucu ODTÜ ormanı zarara uğratılmış ancak hukuksuzluğu açık olan bir projeye mahkeme dur demiştir” şeklinde yazılı bir açıklama yapmıştır. Bu gelişme, bu tez çalışmasının devamında yapılacak olan başka çalışmaların da önünü açmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adaklı, G. (2006). *Türkiye’de Medya Endüstrisi: Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Anbarlı, Ş. (2006). *Baskıya karşı direnme hakkı ve sivil itaatsizlik (Türkiye örneği)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arsan, E. (2015). Yeni Türkiye’nin sistematik yalan üretim merkezi: Havuz medyası. *Marka, Takva, Tugra: Akp Döneminde Kültür ve Politika*, 373-391.
- Aşkın, M. (2010). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 213-220. Mart 14, 2018 tarihinde <http://dergipark.org.tr/ataunisobil/issue/2820/38014> adresinden alındı
- Babacan, M. E. (2014). Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler. *Birey ve Toplum*, 4(7), 135-160.
- Bay, C. (1968). Civil Disobedience. D. L. Sills, & R. K. Merton (Dü) içinde, *International Encyclopedia of the Social Sciences* (Cilt 2, s. 473–486). Michigan: Macmillan Reference USA.
- Bayhan, V. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi. *Birey ve Toplum*, Cilt 4(7), 23-58.
- Bozkurt, Y., & Bayansar, R. (2016). Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Çevreci Hareket ve Gezi Parkı Olayları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 276-293. doi:<http://dx.doi.org/10.11611/JMER178655>
- Budak, C. (2018). Türkiye’de Feminist Hareketin Dünü ve Yarını. *Journal of Business in the Digital Age*, 1(1), 38-50.
- Candan, K., & Bilgin, M. (2011). Sivil İtaatsizlik. *Yasama Dergisi*(19), 57-94.
- Coşar, Y. (2014). Önsöz: Sivil İtaatsizlik. H. Arendt, R. Dworkin, J. Habermas, J. Galtung, M. L. King, J. Rawls, . . . H. D. Thoreau içinde, *Kamu Vicdanına Çağrı: Sivil İtaatsizlik* (4 b., s. 9-26). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Crossley, N. (2002). *Making Sense of Social Movements*. Philadelphia: Open University Press.
- Cumhuriyet. (2009, Ekim 27). *Uzan Hanedanının Çöküşü*. 5 Temmuz, 2018 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/95554/Uzan_Hanedaninin_Cokusu.html adresinden alındı

- Cumhuriyet Vakfı. (tarih yok). *Cumhuriyet Vakfı*. Cumhuriyet Vakfı: <https://www.cumhuriyetvakfi.org.tr/> adresinden alındı
- Çelikaslan, Ö., & Şen, A. (2017). Videoeylemden Politik Estetiğe. E. Berensel içinde, *videonun eylemi* (s. 159-166). İstanbul: Alef Yayınevi.
- Çoban, A. (2013). Sınıfsal Açından Ekolojik Mücadele, Demokrasinin Açmazları ve Komünizm. *Yaşayan Marksizm*, 1(1), 243-282. http://www.aykutcoban.org/yayinlar/makaleler/Sinifsal_Acidan_Ekolojik_Mucadele_Demokr.pdf adresinden alındı
- Çobanoğlu, Y. (2014). Türkiye'deki Ekolojik Hareketler: Yerelden Evrensel (Bergama, Muğla ve Tunceli Örnekleri). *Tunceli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 105-128.
- Çoşar, Y. (2014). Önsöz: Sivil İtaatsizlik. H. Arendt, R. Dworkin, J. Habermas, J. Galtung, M. L. King, J. Rawls, . . . H. D. Thoreau, & Y. Çoşar (Dü.) içinde, *Kamu Vicdanına Çağrı - Sivil İtaatsizlik* (Y. Coşar, Çev., 4. Basım b., s. 9-26). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. <https://www.ayrintiyayinlari.com.tr/images/UserFiles/Documents/Gallery/sivil%20itaatsizlik.pdf> adresinden alındı
- Dağtaş, E. (2008). Medya ve Demokrasi Ekseninde Tabandan Yükselen Bir Çılgılık: Sivil İtaatsizlik Üzerine Bir Değerlendirme. E. Dağtaş içinde, *Türkiye'de Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın* (s. 7-78). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dağtaş, E., Binark, M., Ünsay, Y., Özsoy, A., Erol, D. D., Dağtaş, B., . . . Yaylagül, L. (2008). *Türkiye'de Sivil İtaatsizlik, Toplumsal Hareketler ve Basın*. (E. Dağtaş, Dü.) Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Demiroğlu, E. T. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2(1), 133-144. doi:10.14782/SBD.201416304
- Devran, Y. (2010). *HABER • SÖYLEM • İDEOLOJİ*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Engin, B. (2010, Aralık 15). *Değişim ve Medya*. Nisan 12, 2019 tarihinde Yeni Medya: İnternet, sosyal ağlar ve dijital oyunlar: <https://yenimedya.wordpress.com/2010/12/15/degisim-ve-medya/> adresinden alındı

- Erdoğan, İ. (2006). Türkiye'de Ulusal ve Yerel Gazetelerin Habercilik Anlayışları: Deprem Haberlerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 4(3), 51-64.
- Geray, H. (2004). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Giddens, A. (1979). *Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Giddens, A. (1981). *A Contemporary Critique of Historical Materialism: Volume 1, Power, Property and the State*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (H. Özel, & G. C., Çev.) Ankara: Ayraç Yayınları.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi - Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Göktolga, O. (2013). Aynılık-Farklılık Bağlamında Kimlik Siyaseti. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 121-131.
- Hogg, M. A., Abrams, D., Otten, S., & Hinkle, S. (2014). The Social Identity Perspective: Intergroup Relations, Self-Conception, and Small Groups. *Small Group Research*, 35(3), 246-276.
- İnal, A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (7. basım b.). Ankara: Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kaspersen, L. B. (2000). *Anthony Giddens: An Introduction to a Social Theorist*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Korkmaz, A. (2007). Yazılı basında Kurum Kimliğinin Oluşturulması Sürecinde Kurum Kimliği Stratejisinin Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 385-391.
- Kökalan Çımrın, F. (2009). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Bir Hareket Olarak Karşı Küreselleşme Hareketleri: Türkiye Sosyal Forumu Örneği*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kökalan Çımrın, F. (2010, Haziran). Yeni Toplumsal Hareketler ve Kentsel Yaşam. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 45-58.
- Kural, B. (2013, Ağustos 23). "Ankara'ya Yol Değil, Metro Gerek". Mart 5, 2019 tarihinde BİANET - Bağımsız İletişim Ağı: <https://bianet.org/bianet/kent/149393-ankara-ya-yol-degil-metro-gerek> adresinden alındı

- Küresel BAK. (tarih yok). *Hakkımızda*. Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu: <http://www.kureselbak.org/hakkimizda/> adresinden alındı
- Macit, M. H. (2007). Şiddet İçermeyen Bir Eylem: John Rawls'da Sivil İtaatsizlik. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(16), 134-146.
- Marx, K., & Engels, F. (2013). *Alman İdeolojisi*. (O. Geridönmez, & T. Ok, Çev.) İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Metin, O. (2017). Kameraları evden sokağa, eyleme çıkarmanın vaktidir. E. Berensel içinde, *videonun eylemi* (s. 151-158). İstanbul: Alef Yayınevi.
- Metin, O. (2018). Video Aktivizmin Türkiye Serüveni / BalıkBilir - İnadına Haber. G. Şener, & N. G. Işıkman içinde, *Video Aktivizmde Kavramlar Sorunlar Uygulamalar* (s. 215-229). Ankara: Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı.
- Nişancı, Ş. (2013). *Sivil İtaatsizlik*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Onuş, S. (2013, Ağustos 29). *Altı soruda ODTÜ ormanı tartışması*. Mart 1, 2017 tarihinde BBC Türkçe: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130829_odtu_ormani_gecmis adresinden alındı
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü. (2013a, Kasım 5). *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü'nün Anadolu Bulvarı'nın Devamı Olan Yol Hakkında Açıklaması*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi: <http://www.metu.edu.tr/tr/orta-dogu-teknik-universitesi-rektorlugunun-anadolu-bulvarinin-devami-olan-yol-hakkinda-aciklamasi> adresinden alındı
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü. (2013b, Kasım 05). ODTÜ İmar Planı, Yollar ve Eymir Gölü ile İlgili Basın Toplantısı'nın Notları. Ankara. 03 26, 2017 tarihinde <http://www.metu.edu.tr/tr/odtu-imar-planiyollar-ve-eymir-golu-ile-ilgili-basin-toplantisinin-notlari> adresinden alındı
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü. (2013c, Ekim 19). *18 Ekim 2013 Cuma Gecesi ODTÜ Yerleşkesine Yapılan Müdahale ile İlgili Rektörlük Açıklaması*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi: <http://www.metu.edu.tr/tr/duyuru/18-ekim-2013-cuma-gecesi-odtu-yerleskesine-yapilan-mudahale-ile-ilgili-rektorluk-aciklamasi> adresinden alındı
- Öğün Emre, P. (2012). *Başka Bir Dünya için Ağ Atmak: Siber Ortamda Barış Hareketleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özen, H. (2015). Meydan Hareketleri ve 'Eski' ve 'Yeni' Toplumsal Hareketler. *Mülkiye Dergisi*, 39(2), 11-40.
- Özkazanç, A. (2017). Türkiye'de Kadın Hareketleri ve Keşişim Alanları Yaklaşımı. *Duvarları Yıkarak, Köprüleri Kurmak: Yeni Küresel Feminizmin Yükselişi ve İmkanları*. İstanbul: Heinrich Boll.
- Özlüer, F., Turhan, E., & Erensü, S. (2016). Türkiye'de Ekoloji Mücadelesi: Sınıfsal ve Tarihsel Arayüzler Arasında Nereden Nereye? S. Erensü içinde, *İşyanın ve Umudun Dip Dalgası* (s. 15-39). İstanbul: Tekin Yayınları.
- Pichardo, N. A. (1997). New Social Movements: A Critical Review. *Annual Review of Sociology*, 23, 411-430. doi:<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.23.1.411>
- Rahte, E. Ç., & Tokdoğan, N. (2014). Sokakta kadın olmak, alanda ve Gezi'de, gecede ve gündüzde. *MomentDergi*, 1(1), 69-86. doi:<https://doi.org/10.17572/mj2014.1.6986>
- Rousseau, J. J. (1965). *Tophum Sözleşmesi*. (V. Günyol, Çev.) İstanbul: Çan Yayınları.
- Sağ, B. (2017). Hiçbir şey olmadığında hiçbir şey olmuyor mu? E. Berensel içinde, *videonun eylemi* (s. 167-174). İstanbul: Alef Yayınevi.
- Sancar, S. (2009, Mayıs 6). *Türkiye'de Feminizm ve Kadın Hareketi: Serpil Sancar'la söyleşi*. (Y. Akis, & Ü. Özakin, Dü) Bianet: <https://bianet.org/biamag/diger/114551-turkiye-de-feminizm-ve-kadin-hareketi> adresinden alındı
- Saran, C. (2014). Medyada Mülkiyet İlişkileri: AKP Döneminde Medya Sahipliğinde Yaşanan Değişimler. *I. Uluslararası İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi* (s. 355-373). Kocaeli: I. International Communication Science & Media Studies Congress.
- Selek, P. (2004). *Barışamadık*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Seyri Sokak. (2017). Seyri Sokak. E. Berensel içinde, *videonun eylemi* (s. 141-150). İstanbul: Alef Yayınevi.
- Şahin, Y. (2017b). Sosyal Medya Araçlarının Sivil İtaatsizlik Bağlamında Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*(5), 171-187. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/317224> adresinden alındı
- Şener, G., & Erdikmen, A. (2019). Türkiye'de Erken Dönem İnternet Aktivizmi. E. Saka içinde, *Türkiye İnternet Tarihi* (s. 129-183). İstanbul: Alternatif Bilişim Derneği.

- Şentürk, Ü. (2006). Küresel Yeni Sosyal Hareketler ve Savaş Karşıtlığı. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 31-46, 30(1), 31-46.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. S. W. William G. Austin içinde, *The social psychology of intergroup relations* (s. 33-47). Monterey, Calif: Brooks/Cole Pub. Co.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 163-175.
- TC Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Gazetecilik: Basında fotoğraf kullanımı*. Ankara: TC Milli Eğitim Bakanlığı.
- Turner, J. (1999). Some Current Issues in Research on Social Identity and Self Categorisation Theories. N. Ellemers, R. Spears, & B. Doosje içinde, *Social identity: context, commitment, content*. Oxford: Blackwell.
- Uçkan, Ö. (2013). Dijital Aktivizmin Sınır Boyunda Hacktivizm: Anonymous ve RedHack örnekleri... A. B. Derlemesi içinde, *Hack Kültürü ve Hacktivizm: Yeni bir Siyaset Biçimi* (s. 53-79). İstanbul: Alternatif Bilişim Derneği.
- Uçkan, Ö. (2015, Ekim 31). *SOKAK + (DİJİTAL) İLETİŞİM = AKTİVİZM*. 10 20, 2018 tarihinde Politus: <https://politus.com.tr/sokak-dijital-iletisim-aktivizm/> adresinden alındı
- Uluslararası Af Örgütü. (2013). *Gezi Parkı Eylemleri: Türkiye'de Toplanma Özgürlüğü Hakkı Şiddet Kullanarak Engelleniyor*. Uluslararası Sekretarya. Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayınları. doi:EUR 44/022/2013
- Werlen, B. (2009). Regionalisations, Everyday. R. Kitchin, N. Thrift, & R. K. Thrift (Dü.) içinde, *International Encyclopedia of Human Geography* (s. 286-293). Oxford: Elseiver. doi:10.1016/B978-008044910-4.00670-2
- Yaylacı, F. G. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler. A. Akpınar, F. Göktuna Yaylacı, H. Birkalan Gedik, I. Öner, S. Gülfer, B. A. Uncu, . . . A. F. Yaylacı, B. Kartal, & B. Kümbetoğlu (Dü) içinde, *Yeni Toplumsal Hareketler* (3. Baskı b., s. 60-81). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yeğin, D. (2017, Kasım 5). *odtü // yolu: odtü 'yü ikiye bölen yol*. Mayıs 3, 2019 tarihinde 140 Journos: <https://140journos.com/odtu-yolu-8ed1f96a5b29> adresinden alındı
- Yeşil, M. M. (2015). Ekonomi-Politik Yaklaşımı Bağlamında Medyada Tekelleşme Sorunu: Gazeteciler Üzerindeki Yansımalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 144-157. <http://dergipark.org.tr/sbder/issue/31893/350616> adresinden alındı

- Yıldırım, B. (2015). İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları. F. Alver, M. Binark, H. Hülür, A. Kalender, R. Öztürk, Ş. Tekinalp, B. Yıldırım, & B. Yıldırım (Dü.) içinde, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler - Uygulama ve Örneklerle* (s. 105-154). Konya: Literatük.
- Žižek, S. (2013). Trouble in Paradise. *London Review of Books*, 35(14), 11-12. <https://www.lrb.co.uk/v35/n14/slavoj-zizek/trouble-in-paradise> adresinden alındı